

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

DUHA

Informace
o knihách
a knihovnách
z Moravy

studie/články
medailon
konference/akce
informace pro knihovny
z činnosti MZK
recenze
rozhovor

2 / 2010

Obsah

úvodník		1
studie/články	Sekce SDRUK pro informační vzdělávání uživatelů se představuje – <i>Eva Svobodová</i>	2
	Seminář Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách – <i>Markéta Kulíková</i>	3
	Dotazník k informačnímu vzdělávání uživatelů v knihovnách ČR – <i>Jana Nejezchlebová</i>	11
	Nebýt v tom sám – <i>Bohdana Křepinská</i>	13
	Informační výchova jako podaná ruka – <i>Jarmila Burešová</i>	15
	Zkušenosti s informačním vzděláváním v Městské knihovně v Dačicích – <i>Zdeňka Chadimová</i>	19
konference/akce	Měsíc pro rodinu v Knihovně Jiřího Mahena v Brně – květen 2010 – <i>Hana Vacková</i>	21
	Najděte si svůj knižní apetit – <i>Lucie Anderová</i>	22
	Naši čtenáři jsou spokojeni – <i>Pavína Gargošová</i>	23
	Knížkometr aneb Děti Knihovny Kroměřížska čtou s Nestlé	24
informace pro knihovny	Služby pro handicapované uživatele v Krajské knihovně Karlovy Vary – <i>Michaela Kožíšková</i>	25
	Knihovna Kroměřížska má svoji geocachingovou schránku – <i>Kamila Rýdlová, Marcela Kořínková</i>	30
	Objev problému <i>dědičnosti</i> před Mendlem – <i>Vítězslav Orel</i>	30
recenze	Vzpomínky, které zavazují – <i>Milena Šubrtová</i>	34
	Pečeti pánů z Kunštátu – <i>Karel Maráz</i>	35
z činnosti MZK	E-kniha a její čtečka – možnost využití pro knihovny – <i>Tomáš Lipovský</i>	37
	Oddělení firemních a obchodních informací v Moravské zemské knihovně v Brně – <i>Martina Machátová</i>	40
	Česká retrospektivní bibliografie novin a časopisů – <i>Radka Chlupová</i>	41
	Významné životní jubileum Mirko Riedla – <i>Eliška Vrbová</i>	42
	Karel Kvasnička slavil osmdesát – <i>Věra Jelínková</i>	43
mailon	Tak jdete pomalu po městě dětství... – <i>Jiří Rambousek</i>	44
rozhovor	BURANTEATR, divadlo přátelské ke knihovnám – <i>Jiří Kudrnáč</i>	52

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 24 (léto 2010), číslo 2.

Vedoucí redaktorka **Jana Nejezchlebová**, výkonná redaktorka **Helena Kabátová**.

Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně** pro potřebu knihoven, knižního obchodu, nakladatelství a literárních pracovišť.

Adresa vydavatele a redakce:

Moravská zemská knihovna v Brně

Kounicova 65a, 601 87 Brno

telefon 541 646 128

duha@mzk.cz

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na obálce: Malí čtenáři v Knihovně Jiřího Mahena v Brně.

Tiskne POINT CZ, s.r.o., Milady Horákové 20, BRNO

Vychází 4x ročně.

Náklad 400 výtisků. Rozšiřování bezplatné.

Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 1804-4255 [Online], ISSN 0862-1985 [Print].

Vážení čtenáři,

hlavním tématem letního vydání časopisu Duha je informační vzdělávání uživatelů. Celoživotní vzdělávání chápeme jako nepřetržitý proces vzdělávání, který provází člověka po celý jeho život. Tato myšlenka, kterou sledujeme již v díle Jana Amose Komenského se mění v úzké vazbě na vývoj společnosti, její potřeby a možnosti. Významný dokument č. 761/2007 Sb., schválený usnesením vlády ČR ze dne 11. července 2007, Strategie celoživotního učení v České republice dokládá význam vzdělávání a učení pro současnou společnost. Knihovny mohou být významným zázemím a podporou těchto požadavků a potřeb společnosti nejen tím, že poskytují nejširší veřejnosti kvalitní fondy a služby, ale také, že učí pracovat s informacemi děti, dospívající mládež i dospělí občany. Této problematice byl věnován seminář Informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách, z jehož jednání přinášíme podstatnou část.

Medailon je věnován výročí básníka Ivana Blatného.

Zajímavý projekt, který se konal v průběhu měsíce března, měsíce čtenářů, připomíná oddíl Konference, akce. Projekt se uskutečnil ve spolupráci studentů KISK MU Brno a Knihovny Jiřího Mahena, v jejíž prostorách se jednotlivé aktivity pro různé věkové kategorie čtenářů po celý měsíc konaly. Již název Najděte si svůj knižní apetit vypovídá o netradičním přístupu studentů Kabinetu informačních studií a knihovnictví. A ještě jedna „vzpomínka“ na měsíc březen – tentokrát z Knihovny Kroměřížska. V oddělení pro děti a mládež se konala inspirativní akce Knížkometr.

Na získávání čtenářů a návštěvníků knihoven, přípravu nových služeb a aktivit, které by oslovily všechny skupiny veřejnosti je zaměřen také oddíl Informace pro knihovny. Přináší článek o zkušenostech a velmi zajímavé a různorodé práci Krajské knihovny Karlovy Vary s handicapovanými občany.

Moravská zemská knihovna nabídla uživatelům novou službu – možnost prezenčního zapůjčení e-čteček. Elektronické knihy a jejich čtečky jsou jedním z aktuálních trendů současnosti. Článek na

toto téma přibližuje oblast jejich vývoje, trh a zpřístupnění elektronické knihy uživatelům knihoven. Tomuto novému typu informačního zdroje se budeme věnovat i v dalších číslech časopisu. Z širokého spektra služeb MZK přibližujeme v tomto čísle činnost oddělení firemních a obchodních informací. Oddělení pracuje se speciálními druhy dokumentů, širokým spektrem elektronických databází, poskytuje konzultace a informace, připravuje vzdělávací akce pro studenty a odborné uživatele.

MZK má také dlouholetou tradici v ediční činnosti. Uvádíme stručný přehled bibliografií novin a časopisů a na zadní straně obálky možnost zakoupení některých dříve vydaných publikací. Moravská zemská knihovna je knihovna s dvousetletou tradicí. Je vědeckou institucí, která systematicky shromažďuje, ochraňuje a zpřístupňuje rozsáhlé fondy nejrozličnějších typů dokumentů. Pomáhala a pomáhá generacím studentů při studiu a dále v jejich profesním životě. To však také znamená, že i knihovnou prošly generace knihovníků, tedy těch, kteří svou práci poskytování těchto služeb umožnili a pro uživatele jsou jejich jména často skrytá. Proto Vás budeme seznamovat s osobnostmi, které tuto instituci formovaly a vytvářely.

Číslo 2/2010 časopisu Duha vychází souběžně v tištěné i elektronické podobě. Ve II. pololetí roku 2010 vyjde elektronicky číslo 3 (podzim) a 4 (zima) a koncem roku číslo tištěné, zahrnující výběr článků z těchto dvou čísel.

V následujícím roce je strategie stejná, 1 tištěné číslo v každém pololetí bude obsahovat výběr článků ze 2 čísel elektronických.

Vzhledem k tomu, že elektronická verze vyžaduje drobné změny v přípravě textů, prosíme autory, aby respektovali požadavky uvedené na adrese <http://www.duha.mzk.cz/pro-autory>.

Těšíme se na spolupráci se stávajícími i novými autory.

Sekce SDRUK pro informační vzdělávání uživatelů se představuje

Eva Svobodová

Aktivity knihovníků zaměřené na vzdělávání uživatelů, orientaci návštěvníků v knihovně, na práci s katalogy, na možnosti výpůjčních služeb, MVS či MMVS by bylo možné vystopovat od poloviny 20. století téměř ve všech knihovnách*, ať už je knihovnici nazývali knihovnickými lekci, knihovnicko-informačními lekci, bibliograficko-informační přípravou žáků a studentů nebo docela jinak.

Ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové se např. v roce 1985 konalo 18 akcí, při nichž byla zejména mládež seznamována s knihovnou, jejími katalogy a způsobem půjčování knih. V roce 1996 nabídla informační a rešeršní služba této knihovny poprvé svým uživatelům lekce práce s databází ČNB.

Je však pravdou, že každá knihovna realizovala tyto aktivity po svém, učila návštěvníky orientaci ve své knihovně a ve svém informačním aparátu. Až konec 20. století přinesl nutnost předávat uživatelům i informace o systému knihoven, využití internetu a databází. Obsah takto zaměřených lekcí, přednášek a dalších aktivit pro různé věkové skupiny návštěvníků knihoven si však knihovníci zpracovávali sami na základě svých zkušeností, schopností a také technických možností. Jen sporadicky docházelo k výměnám zkušeností mezi jednotlivými knihovnami. Potřeba vzdělávat návštěvníky v informační oblasti však rapidně rostla, zároveň vzrůstala i snaha knihovníků naučit se uživatele vzdělávat.

Jednou z prvních knihoven, která se informačním vzděláváním na seminářích zabývala, byla Moravská zemská knihovna. Její semináře k informačnímu vzdělávání (např. letos už 8. ročník semináře „Informační gramotnost – vědomosti a dovednosti pro život“),

mají tradičně vysokou úroveň. Závěry dvou seminářů s názvem Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách pořádaných touto knihovnou ve spolupráci s SVK v Hradci Králové nastínily, že jsou knihovníci ochotni v této oblasti spolupracovat a že je potřeba začít pracovat na vytvoření systému informačního vzdělávání ve veřejných knihovnách.

Vhodnou platformou pro tyto aktivity se jevil pracovní tým při Sdružení knihoven ČR (dále jen SDRUK). Rada SDRUK schválila vznik Sekce pro informační vzdělávání na svém zasedání v Krajské knihovně v Karlových Varech dne 21. 5. 2009 a jejím řízením pověřila E. Svobodovou (eva.svobodova@svkhk.cz). V současnosti má sekce 19 členů. Zastoupeny jsou všechny krajské knihovny, Moravská zemská knihovna v Brně, Městská knihovna v Praze, Knihovna Jiřího Mahena v Brně a Městská knihovna v Hodoníně. Členové sekce si jako prioritu stanovili vytvoření systému informačního vzdělávání uživatelů knihoven pro různé věkové kategorie. V první fázi bylo hlavním úkolem zmapovat současnou úroveň informačního vzdělávání v jednotlivých krajích, sjednotit používanou terminologii a vypracovat metodiku.

Ustavující zasedání sekce se konalo 22. 9. 2009 ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové. Na programu byly informace o informačním vzdělávání v jednotlivých krajích a knihovnách a zhodnocení odborného semináře „Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách“, který se konal v SVK v Hradci Králové 21.–22. 4. 2009. V obsáhlé diskusi se projednávala tato témata: knihovna jako vzdělávací instituce, spolupráce se školami, začlenění obyvatel v produktivním věku do informačního vzdělávání, vzdělávání knihovníků, kteří realizují vzdělávání uživatelů, problematika financování informačního vzdělávání a také jeho propagace a mar-

*V SVK HK je tato činnost poprvé písemně doložena v roce 1958.

keting. V závěrech z jednání byly formulovány nejbližší úkoly: realizovat průzkum úrovně a obsahu informačního vzdělávání uživatelů v jednotlivých krajích a ke stanoveným okruhům informačního vzdělávání (Čtenářská gramotnost, Knihovna – zdroj informací, Informační zdroje – tištěné, elektronické, audiovizuální) doplnit návrhy souvisejících aktivit.

Na druhém zasedání sekce, které se konalo 8.–9. 2. 2010 v Krajské knihovně Vysočiny v Havlíčkově Brodě, se diskutovalo o předběžných výsledcích dotazníkového šetření a o tom, co lze a nelze za informační vzdělávání považovat. Byly vytvořeny 3 pracovní týmy pro jednotlivé okruhy IVU:

a) Čtenářská gramotnost (1. st. ZŠ): H. Selucká (vedoucí, detske@kjm.cz), I. Štanclová, J. Hradilíková, V. Peslerová;

b) Knihovny – zdroje informací (2. st. ZŠ): Z. Hájková (vedoucí, hajkova@cbvk.cz), L. Adamová, B. Blažková, M. Vítková, O. Chmeličková, B. Křepinská;

c) Informační zdroje – tištěné, elektronické, audiovizuální (SŠ): J. Leparová (vedoucí, leparova@svkos.cz), H. Hendrychová, I. Feldmanová, M. Hašková, J. Nejezchlebová a M. Pečiva.

Příští zasedání sekce IVU se bude konat na začátku listopadu 2010 v Krajské knihovně v Pardubicích.

Na adrese <http://www.svkhk.cz/regfunkce/info-vychova.asp> je možné nalézt zpracované a průběžně doplňované rešerše na téma informační výchova, informační potřeby, informační gramotnost a informační vzdělávání. Zápisy z jednání sekce IVU jsou uveřejněny na adrese <http://www.sdruk.cz/ivu/>.

Seminář Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách

Markéta Kulíková

Odborný seminář se konal 20. a 21. dubna 2010 v konferenčním sále Moravské zemské knihovny v Brně (MZK). Pořadateli semináře byla Moravská zemská knihovna v Brně, Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové. Zájemci o průběh jednání mohli sledovat dění prostřednictvím live-bloggingu (www.inflow.cz) nebo využít možnosti video-streamingu z konferenčního sálu, který zprostředkovávala MZK.

Informační vzdělávání uživatelů (IVU), nová odborná sekce SDRUK

Mgr. Eva Svobodová (*ředitelka SVK Hradec Králové*) na začátku své prezentace představila sekci pro informační

vzdělávání uživatelů (IVU) a důvody vzniku této nové odborné sekce, jíž je předsedkyní. Ty vycházely především z potřeby inovace informačního vzdělávání (IV) v knihovnách. Dále představila sekci konkrétněji, od schválení jejího vzniku 21. 5. 2009 až po ustavující jednání sekce 22. 9. 2009 v Hradci Králové. Sekce IVU je šestou nejmladší odbornou sekcí Sdružení knihoven ČR (SDRUK) a v současnosti má 19 členů, většinou pracovníků krajských knihoven. Sekce není uzavřená a vítá všechny, kteří by měli zájem o její problematiku a spolupráci v rámci sekce.

■ Jedním z důvodů jejího vzniku byla potřeba změny IV v knihovnách a snaha ujasnit pojem IV v knihovnách. Prvními úkoly sekce bylo sjednocení používané terminologie a zmapování úrovně IV v knihovnách.

Dále pak vytvoření systému IV odpovídající různým kategoriím cílových uživatelů.

Problém knihoven je podle E. Svobodové v nesystematičnosti IV a ve skutečnosti, že knihovny nejsou stále ještě vnímány jako vzdělávací instituce. V této souvislosti zdůraznila také potřebu spolupráce knihoven a škol. Poukázala na existenci lekcí IV pro děti a studenty a jejich minimální nabídku pro uživatele v produktivním věku. Dále zdůraznila potřebu vzdělávání a odborné přípravy knihovníků v oblasti IV, neboť jen tak mohou poskytovat kvalitní IV uživatelům. Zmínila i potřebu dostatečné finanční podpory a vhodné propagace těchto služeb.

Mezi budoucí plány IVU patří nepřetržitá a intenzivní práce jednotlivých pracovních týmů, dvakrát ročně pořádání dvoudenních pracovních setkání členů sekce a jednou za rok semináře pro odbornou veřejnost.

Začlenění informačního vzdělávání do školního vzdělávacího programu střední školy a podpora výuky Studijním a informačním centrem školy

V tomto bloku představili pedagogové *Ing. Zdeněk Cach, Mgr. Lea Provazníková a Bc. Eva Slavíková (SPŠE a VOŠ Pardubice)* <http://www.spse.cz/praxi> v oblasti IV v rámci výuky na jejich škole a úspěšně probíhající spolupráci školy a knihovny.

Bc. Eva Slavíková (knihovnice) na úvod zmínila svou práci na projektu Proměna středoškolských knihoven v pulzující informační centra www.icss.cz. V rámci tohoto projektu vznikly standardy pro žáky SŠ, vycházející z předpokládaných znalostí a informační gramotnosti studentů odcházejících do praxe nebo odcházejících na VŠ.

Ing. Zdeněk Cach (pedagog Výpočetní techniky) působí na škole jako koordinátor pro školní vzdělávací programy a zabývá se propojením IV s vyučovými

předměty. Podle něj závisí implementace informačních technologií do výuky hlavně na třech zásadních faktorech:

- přístupu vedení školy – finance, přístup do databází,
- přístupu vyučujících – ochota změnit způsob výuky,
- zázemí – informační centrum, knihovna, vhodné vybavení.

Z. Cach seznámil posluchače s podstatou rámcových vzdělávacích programů (RVP) schválených MŠMT. Uvedl je jako soubor závazných pravidel pro školu, určujících co škola musí v rámci výuky odučit (podrobněji na www.rvp.cz). Seznámil přítomné s rozdílem mezi dřívější praxí, kdy učební osnova říkala, co se bude probírat a novou situací, kdy říká RVP, co bude student umět. RVP to specifikují v několika částech: cíle středoškolského vzdělávání, kompetence, klíčové kompetence, kurikulární rámce, průřezová témata. Zaměřil se na oblast informačních znalostí a informačních technologií, kam spadají kompetence: učit se poznávat, využívat informace nalezené na webu a v knize. Klíčové kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence k pracovnímu uplatnění a podobně. Kompetence využívat prostředky ICT a práce s informacemi, musí být zahrnuta v každém předmětu. Pak představil podrobněji kurikulární rámce pro jednotlivé předměty, kde je konkrétně popsáno, co má žák umět a zvládnout v daném předmětu a dále i hodinové dotace. Zdůraznil, že IT zasahují skutečně do všech učebních předmětů a je třeba je do nich implementovat. Na závěr své prezentace ukázal konkrétní školní vzdělávací program, na jehož přípravě se podílel.

Mgr. Lea Provazníková (pedagog Českého jazyka, Literatury a Cizího jazyka) prezentovala praktické ukázky využívání informačního zázemí školy ve vyučovacích hodinách, cílem je propojit klasické výukové metodické prvky s prvky IV. Stejně jako Z. Cach, zdůraznila pro takto úspěšnou implementaci velký význam

informačního zázemí, ochoty a přístupnosti vyučujících a vedení školy.

Jednotlivé prezentace doplnila L. Provazníková o video-ukázky konkrétních lekcí.

Lekce IV sleduje především rozvoj informační gramotnosti, seznámení s knihovním systémem, bibliografií, rešerší, tvorbu citací, samostatné vyhledávání informací, systém práce s informacemi a textem.

Dále lekce *Odchyłka od pravidelné větné skladby* v rámci komunikace v Českém jazyce. Cílem takto pojaté hodiny byla především systematická práce s informacemi, eliminace nevhodných nebo nesouviselších pojmů atd.

Ukázka lekce v rámci předmětu *Literární výchova*, byla tematicky zaměřena na *Moderní umění počátku 20. století*. Studenti vyhledávali konkrétní umělecké styly a díla, snažili se nalézt nejrelevantnější informace a pak prezentovali své výsledky. Jejím cílem bylo naučit žáky kombinování a vhodnému použití poznatků a jejich získávání z různých typů informačních zdrojů, práce s obrazovým materiálem, týmové práci atd.

Další názorná ukázka z hodiny *Cizího jazyka* byla zaměřena na hledání podkladů k určité tématice, jako je ochrana životního prostředí nebo EU. Studenti nehledali na českých serverech, ale pouze na zahraničních. Museli zdroje ověřovat, pokoušeli se o přesnou citaci a u audio-textů o simultánní tlumočení. Lekce směřovala ke zvýšení jejich schopnosti komunikace v cizím jazyce, ale i schopnosti vybrat vhodné zdroje při hledání informací atd.

Na závěr L. Provazníková zmínila zápory těchto metod a používání informačních technologií. Ty vidí především ve skutečnosti, že si žáci dlouhodobě nepamatují co vyhledali, co vypracovali, pomatují si pouze jak a kde. Využití informačních technologií podporuje oblíbenost PC versus četba knihy, nezáměr o originální a primární informace, o vlastní náčrtky, hledání v knihách a také neschopnost studentů vybrat relevantní informace vhodné k zapamatování.

Projekty informačního vzdělávání v zahraničí

PhDr. Eva Marvanová (NK Praha) v úvodu své prezentace představila výsledky dvouletého projektu ENTITLE (Europe's New libraries Together In Transversal Learning Environments) <http://entitlelll.eu/cze/>. Cílem projektu bylo najít úspěšné příklady celoživotního vzdělávání a změřit dopad na celoživotní vzdělávání. . . .

Na základě zjištěných informací, byl vytvořen rámec hodnocení dopadu vzdělávacích aktivit knihoven na uživatele, který jak podotkla E. Marvanová, lze využít i při komunikaci se zřizovateli a politiky, neboť ukazuje konkrétní výsledky.

Pak podrobněji představila jednotlivé zahraniční projekty. Zmínila vzdělávací portály rozšířené v knihovnách v Dánsku a Finsku a projekt Rakousko čte. Slovinský projekt zaměřený na práci s minoritami a menšinami, především na romskou komunitu. Dánský projekt nabízející kavárny pro práci z domova v různých jazykových variantách, zaměřené na výuku jazyků pro přistěhovalce. Dánský portál Borger umožňující uživateli využít samoobslužné služby pro sdílení informací atd. Upozornila na vznikající standardy informační gramotnosti pro školní knihovny ve Slovinsku. Zmínila i vzdělávací programy veřejných knihoven zaměřené na web 2.0 například v USA.

Obr. 1 Mgr. Lea Provazníková

V závěrečné části své prezentace se zabývala SWOT analýzou IV ve veřejných knihovnách. Mezi silné stránky zařadila významnou roli knihovny jako učícího místa, zájem uživatelů o neformální vzdělávání, celoživotní kontakt knihoven s uživateli, vhodné prostory a kvalitní referenční služby a další. Slabé stránky spatřuje především v malé publicitě IV v ČR a úspěšných projektů v zahraničí, neexistenci knihovních blogů, nedostatku e-learningových projektů, minimální koordinaci projektů, nedostatku materiálů, vzdělaných školitelů, finančních zdrojů a nedostatečné měření dopadu služeb na uživatele atd.

Příležitosti spatřuje v publikování úspěchů, využívání nástrojů Webu 2. 0, investicích atd. Hrozby jsou dle jejího mínění především v nevyváženosti kvalitního personálu ve veřejných knihovnách, neinformovanosti, nedostatečné podpoře zřizovatelů, zastupitelstva a s tím související financování, poměr akreditované vs. neakreditované vzdělávání v knihovnách atd.

Na závěr vyzdvihla význam strategických plánů pro tuto oblast a upozornila na hlavní cíl tohoto vzdělávání, což jsou především občané – uživatelé.

Netradiční formy vzdělávání žáků ZŠ a studentů gymnázií

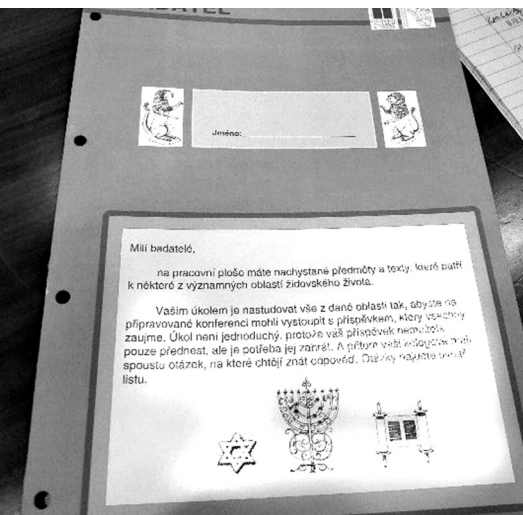
Dáša Juráňová (Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze, pobočka Brno) prezentovala Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea přinesla praktické ukázky práce s dětmi a mládeží. Nejprve upozornila přítomné na možnost zapůjčení putovních výstav například Děvčata z pokoje 28. Vyjmenovala vzdělávací činnosti, kterým se v centru věnují: přednášky, dílny, film, divadlo, semináře pro učitele, setkání s pamětníky a prohlídka vystavených exponátů. Na stránkách muzea (<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czprimarybrno.php#dilna>) jsou k vidění ukázky jednotlivých vzdělávacích aktivit. Židovské muzeum spolupracuje například s Muzeem Romské kultury. Interaktivní dílny využívají především zájem dětí dotknout se exponátů, pátrání, metody jsou přizpůsobeny dle stupně školy. Stručně zmínila obsahovou náplň jednotlivých dílen a ukázala konkrétní materiály používané během nich

(<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czprimarybrno.php#dilna>).

Badatel – seznámí studenty s tradicemi a zvyky židů, samostatně pracující skupiny se zabývají jednou z oblastí života židů. Mají k dispozici různé zdroje informací, texty, obrazový materiál a tematické předměty (judaika), na závěr každá badatelská skupina prezentuje své téma ostatním.

Hanin kufřík – na základě samostatného pátrání v dokumentech a diskuze s pamětníkem holocaustu, se studenti seznámí s osudem konkrétních rodin za 2. světové války.

Holocaust v dokumentech – skupina studentů samostatně analyzuje dokumenty reprezentující pět fází holocaustu: definice a evidence, zbavování práv a majetku, deportace, koncentrace a fyzická likvidace.

Obr. 2 Badatel

Hebrejská abeceda – dílna, děti se seznámí s hebrejskou abecedou, základy jejího čtení a naučí se skutečně napsat své jméno.

Používané pracovní listy k jednotlivým dílnám a náplně dílen byly natolik zajímavé, že sklídily velké uznání mezi účastníky semináře.

Příprava a realizace lekcí s prvky IVU pro ZŠ v Městské knihovně Hodonín

Mgr. Bohdana Křepinská (MěK Hodonín) se na začátku své přednášky zaměřila nejprve na přípravu lekcí pro I. stupeň ZŠ, konkrétně 1. až 3. třídy. Děti v tomto období označila jako „dětí příběhů“, protože si potřebují odnést z lekce zážitky. Lekce doporučila zaměřit se především na podporu čtenářské gramotnosti, a to formou dílen, jako jsou první kroky s abecedou, ale i základní orientace ve fondu. Pro další skupinu dětí 4. až 5. tříd doporučila již používat tematické lekce s prvky IV, zaměřené i na rozvoj slovní zásoby, vycházející z kompetencí www.rvp.cz. Zdůraznila otázku toho, co si mají děti z lekce odnést. Pro děti II. stupně ZŠ jsou knihy již zdroj informací, lekce je vhodné zaměřit na práci s naučnou literaturou, jak správně napsat referát aj., seznámit je s katalogem, ale i s jinými zdroji informací. Ukázky obsahové náplně lekcí informační výchovy pro střední školy jsou k nahlédnutí na stránkách Hodonínské knihovny. I zde je důraz kladen na samostatnou práci studentů a propojení s dalšími předměty a souvislostmi. Zaměřena může být na práci s internetem, databázemi, novinami, časopisy a knihou. Hodonínská knihovna nabízí i informační výchovu pro veřejnost. B. Křepinská zdůraznila při informační výchově význam spolupráce mezi odděleními, jak při tvorbě samotných lekcí, tak při jejich vzájemných konzultacích, ale i během realizace programu. Také upozornila na nutnost vhodné propagace nabízených

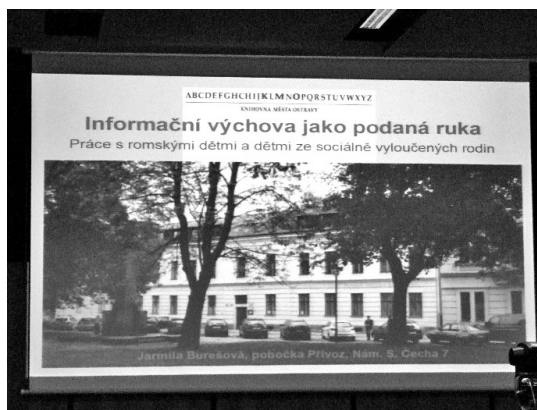
lekcí na školách a zdůraznila nutnost a výhodnost přímé spolupráce při přípravě informační výchovy v knihovně s pedagogy škol.

Informační výchova jako podaná ruka

Jarmila Burešová (Knihovna Města Ostravy) hovořila o své práci s romskými dětmi a dětmi ze sociálně vyloučených rodin – viz samostatný článek na straně 15.

Dále byly prezentovány **projekty KISK MU Brno**. O projektu **NAKLIV** psala již Eva Dohnálková v prvním čísle letošního ročníku *Duhy* (s. 25 – 26). **Projekt e-LKA** je zajímavý projekt, který jistě osloví knihovníky.

Bc. Renáta Domoráková (studentka MU) přišla představit tento studentský projekt, vzniklý v rámci předmětu Aplikační seminář, E-learningový kurz knihovnické angličtiny e-LKA, zaštitěný Kabinetem informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Realizační tým tvoří 7 studentek z oboru Informační studia a knihovnictví MU. Cílovou skupinou projektu jsou pracovníci městských, vědeckých, univerzitních a vysokoškolských knihoven Jihomoravského kraje se znalostí

Obr. 3 Informační výchova jako podaná ruka

angličtiny na úrovni tzv. falešný začátečník. Hlavním cílem kurzu je zvýšit schopnost knihovníků používat angličtinu v běžných situacích na pracovišti, např. při komunikaci s uživateli ze zahraničí, telefonicky, e-mailem, v rámci přímého kontaktu, i schopnost orientovat se v základní anglické knihovnické terminologii. Zmínila, že jedním z důvodů vzniku kurzu, byla potřeba rozšířit nabídku e-learningového vzdělávání pro knihovníky. Dalšími důvody jeho vzniku je v současnosti nutná znalost a používání anglického jazyka, dosud neexistující podobný odborný jazykový kurz. Vyzdvihla také výhody takového kurzu, v první řadě snadnou dostupnost kurzu, který je poskytován zdarma, kvalitní odborné zpracování kurzu, rychlé a moderní prostředí. Výhodou je možnost absolventů získat certifikát, protože projekt byl podpořen MŠMT. Seznámila přítomné s osnovou kurzu, ten bude obsahovat 8 modulů, přičemž jeden modul bude trvat jeden týden, celkem tedy bude kurz trvat 8 týdnů. Každá lecke obsahuje několik částí, gramatickou a oborovou část, výuková videa a opakovací cvičení. Součástí posledního modulu bude i závěrečný test. Posléze přednášející názorně ukázala první lekci a vyzvala přítomné k přihlášení do následujícího běhu kurzu prostřednictvím webových stránek e-LKY, kde jsou i veškeré informace a základní ukázky kurzu <http://e-lka.webnode.cz/>.

Druhý den probíhalo jednání pod názvem **Co je a co není informační vzdělávání uživateli.**

Lekce pro žáky 5. a 6. tříd základních škol zpracovaná na základě zkušeností s metodami a zásadami kritického myšlení. Lekce je nazvaná Špioni.

Mgr. Bohdana Křepinská (Městská knihovna Hodonín) prezentovala lekci informačního vzdělávání,

kterou běžně používá ve své praxi. Jednalo se o lekci nazvanou Špioni určenou pro žáky 3. až 5. tříd ZŠ, s časovou dotací cca 70 minut. Uvedla, že základem lekce je poslech krátkého příběhu, práce ve skupině, orientace ve fondu naučné literatury a vypracování krátkého výstupu, který je na závěr společně prezentován. Lekce je bez předcházejícího výkladu a klade se zde důraz především na samostatnou práci žáků. Jednotlivé kroky a vzniklé otázky jsou řešeny žáky až v průběhu lekce.

Pro začátek přípravy lekce zdůraznila B. Křepinská nutnost stanovit cílovou skupinu a vytvořit anotace k lekci. Doporučila používat terminologii RVP, mezioborové vztahy používané ve školách a navrhnout učitelům v rámci jakých předmětů lze lekci absolvovat. Samostatná struktura lekce je tvořena dle metodiky kritického myšlení: EVOKACE, UVĚDOMĚNÍ SI NOVÝCH INFORMACÍ, REFLEXE

(<http://www.kritickemysleni.cz>).

Jednotlivé fáze rozebrala pak podrobněji v souvislosti s představovanou lekcí.

EVOKACE – vzbudit v žácích zájem o probírané téma, hlasitě předčítání, práce se šiframi. UVĚDOMĚNÍ SI NOVÝCH INFORMACÍ – práce s textem, články, obrazovým materiálem, internetovými zdroji, získávání nových informací a příprava prezentace.

REFLEXE – zpětné ověření pozornosti, vznik nových otázek, dohledání odpovědí na nové otázky, zde doporučila využít například metodu pětilistku.

Některé části z této lekce si mohli účastníci konference i prakticky vyzkoušet, jednalo se o část z evokace, a to práci s šifrou. Inspiraci pro vlastní lekci čerpala B. Křepinská z ukázkových lekcí z metodického portálu RVP. Lekce byla tvořena na základě požadavků učitelky.

Ukázku lekce ukončila doporučením využívat metod kritického myšlení pro přípravu lekce a podotkla, že aktivita je úkolem studentů, knihovník s pedagogem je pouze vedou.

Lekce pro 2. stupeň ZŠ nazvaná Práce s informačními zdroji a literární lekce s prvky informačního vzdělávání Svět obrů a čarodějů Roalda Dahla

Iveta Štanclová (Krajská knihovna Františka Bartoše Zlín)
<http://www.kfbz.cz/> představila, jakým způsobem probíhají ve zlínské knihovně lekce IV pro děti II. stupně ZŠ a předvedla konkrétní prezentace, které používá.

První prezentovaná lekce, určená pro 5. až 6. třídu, byla zaměřena na získávání informací a přímo práci s informačními zdroji. Děti jsou nejprve seznámeny s tím, co je informační věda, co jsou primární a sekundární dokumenty, bibliografie, rešerše, knihovní katalog, seznámí se podrobněji s částmi knihy a dalšími nosiči informací. V další části lekce hledají rozdíl mezi knihou a CD-ROM, specifika práce s těmito různými nosiči. Pracují ve skupině, hledají v obsahu, rejstřících a bibliografiích, slovnících, encyklopediích různé výrazy nebo odpovědi na zajímavé otázky atd. Dále pracují s elektronickými zdroji (databáze, encyklopedie, slovníky ale i JIB, ČNB, Wikipedie atd.) a mohou si práci v nich sami vyzkoušet. Obsah je vždy přizpůsoben věku dětí a možnostem, pracují převážně sami ve skupinkách.

Další ukázková lekce je zaměřena na spisovatele Roalda Dahla, pro evokaci používá ukázkou z filmu *Karlík a továrna na čokoládu*. Od filmu, který všechny děti znají, přecházejí k jeho knižní předloze a hledají ji v knihovním katalogu, odtud se dostávají k autorovi knihy. Pak za použití metody „co vím / co chceme zjistit“ hledají otázky, které by je o spisovateli zajímaly. Odpovědi na takto vzniklé otázky děti společně hledají v různých zdrojích v katalogu knihovny, na internetu (Google, Wikipedia), ale i v tištěných encyklopediích a slovnících. Po dokončení hledání doplní knihovnice další skutečnosti ze života R. Dahla pomocí prezentace a společně si prohlédnou webovou stránku autora, fanclub R. Dahla, jeho muzeum a na závěr vypracují test. Informace, které děti během seznamování s životem autora zaujmou, mohou dohledat na internetu a propojit s dalšími souvislostmi. Lekce seznamuje žáky

Obr. 4 Lekce pro 2. stupeň ZŠ nazvaná Práce s informačními zdroji a literární lekce s prvky informačního vzdělávání Svět obrů a čarodějů Roalda Dahla

s řadou možností, které mají při hledání informací v tištěných zdrojích a na internetu a umožňuje propojení a řadou dalších oborů jako je dějepis, zeměpis atd.

Okruhy témat informačního vzdělávání uživatelů

Projednání, vymezení a doplnění obsahové náplně jednotlivých okruhů IVU za aktivní spolupráce účastníků semináře.

Čtenářství (čtenářská gramotnost)

Bc. Helena Selucká (Dětská knihovna Knihovny Jiřího Mahena Brno), zástupce pracovní skupiny, vystoupila, aby seznámila přítomné s obsahovou náplní pracovní skupiny a jejími členy. Cílovou skupinou jsou děti navštěvující MŠ až po I. stupeň ZŠ. Mezi hlavní cíle sekce patří naučit děti: práci s obrazovou informací, s textovou informací, aparátém knihy, pochopení čteného textu, kritické myšlení, alternativní zdroje, metody reklamy, jednoduchá čitační

Obr. 5 Čtenářství

pravidla, způsoby prezentace atd. Přítomní posluchači byli vyzváni, ke spolupráci a doplnění těchto cílů či připomínkovaní. H. Selucká zdůraznila, že řada témat bude vycházet z vlastních zkušeností, ale také z RVP. Poté proběhla diskuze nad tématy a jejich doplnění.

Knihovny – zdroje informací

Zástupkyně této skupiny PhDr. Zuzana Hájková (Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích) upozornila na nutnost nejprve stanovit cíl vzdělávací lekce, tedy určení toho co mají děti umět, jaké znalosti, zkušenosti si mají z lekce IV odnést. Tato sekce je zaměřena na žáky II. stupně ZŠ. Mezi její cíle patří především snaha naučit je: kde a jak hledat informace, jak formulovat otázku, zjistit relevantní informace, aby dokázali hodnotit text, prameny, propojit získané informace, kombinovat zdroje, vyvodit závěry, obhájit, zdůvodnit a prezentovat získané informace. Aby se vyznali nejen v konkrétní knihovně, ale i v systému knihoven, znali primární a sekundární dokumenty a dokázali je prakticky využívat, chápali citace a booleovské

operátory a další. Z. Hájková v závěru uvedla, že není na místě očekávat jako výstup sekce přesný manuál na lekce IV, ale spíše soubor metod vhodných k IV. Pak proběhla opět diskuze a připomínkování účastníky semináře.

Informační zdroje – tištěné, elektronické, audiovizuální

Mgr. Jana Leparová (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě) zastupuje pracovní skupinu zaměřenou na studenty SŠ. Na začátku své prezentace se nejprve pokusila definovat pojem informační gramotnost, z jejich definic pak vychází i zaměření této skupiny. Upozornila na úspěšné programy IV využitelné pro tuto sekci a na e-learningové kurzy MU. Hlavními okruhy sekce jsou: naučit studenty formulovat dotaz, typologie informačních pramenů, čítní pravidla, rozdíly mezi primárním a sekundárním dokumentem, nasměrovat a naučit pracovat studenty se všemi druhy informace atd. Na závěr J. Leparová vyzvala k vzájemné komunikaci mezi odbornou veřejností a pracovníky sekce nad tematickými okruhy jednotlivých sekcí.

ZÁVĚR

Seminář ukázal intenzivní práci na změnách IV ve veřejných knihovnách, na nutnost knihoven začít blíže spolupracovat se školami a zohledňovat jejich specifické potřeby v oblasti informační výchovy, ale i na řadu zkušeností z praxe vycházejících z nových metod a přístupů v informační výchově.

Poznámka redakce:

Originál článku byl publikován v časopise **INflow:**

Kulíková Markéta. Zpráva z konference

Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách.

Inflow: information journal [online]. 2010, roč. 3, č. 5 [cit. 2010-06-18]. Dostupný z WWW:

<<http://www.inflow.cz/informacnivzdelavani-ve-verejnych-knihovnach>>. ISSN 1802-9736

Dotazník k informačnímu vzdělávání uživatelů v knihovnách ČR

Jana Nejezchlebová

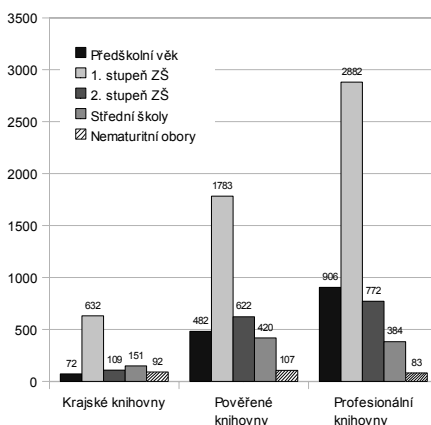
Sekce informačního vzdělávání uživatelů SDRUK na svém prvním jednání v září 2009 stanovila jako jeden z prioritních úkolů zjištění současné konkrétní situace v informačním vzdělávání v krajských, pověřených a profesionálních knihovnách ČR. Bylo rozhodnuto pracovat s dotazníkem sestaveným v Oddělení služeb knihovnam Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě.

Dotazník k informačnímu vzdělávání v knihovnách byl prostřednictvím krajských knihoven rozeslán v období od listopadu 2009 do února 2010 do 800 knihoven. Z těchto oslovených knihoven se vrátilo 439 vyplněných dotazníků. Dotazník vyplnilo 14 krajských knihoven, 42 pověřených knihoven a 383 profesionálních knihoven. Knihovníkům, kteří věnovali čas a dotazník zpracovali děkujeme, protože tak umožnili zpracovat první, o konkrétní podklady podloženou, analýzu současného stavu informačního vzdělávání v profesionálních knihovnách. Ze získaných podkladů vyplynulo, že ze 42 pověřených knihoven informační vzdělávání zajišťuje 41 knihoven. Tedy můžeme říci 100%. U profesionálních knihoven je výsledek jiný. Z 383 profesionálních knihoven se k realizaci informačního vzdělávání přihlásilo 239 knihoven.

Srovnání počtu akcí v knihovnách

Cílové skupiny na něž je informační vzdělávání zaměřeno můžeme seřadit podle četnosti v tomto pořadí: 1. stupeň, předškolní věk, 2. stupeň. Za těmito výsledky je vidět systematická práce a spolupráce se školami oddělení pro děti a mládež ve veřejných knihovnách. Výrazně méně se zúčastňují informačního vzdělávání střední školy. Je to problém, který diskutujeme v od-

borných sekcích a skupinách často, možnosti a kapacity oddělení pro dospělé čtenáře ve veřejných knihovnách pod něž středoškolská a učňovská mládež spadá.

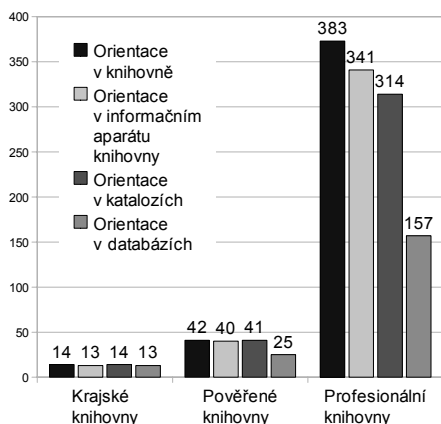
Další otázky byly zaměřené nejen na kvantitu, ale také na kvalitu informačního vzdělávání.

Typy a počty akcí v knihovnách

Sledovali jsme zaměření informačního vzdělávání. Nejčtenější odpověď respondentů byla, že IVU v knihovně je zaměřené na orientaci v konkrétní knihovně, práci s katalogy a využívání jejich služeb. Lze předpokládat, že se jedná převážně o formu exkurzí v knihovnách doplněnou praktickými ukázkami vyhledávání ve fondech knihovny a podrobnější informací, jaké služby knihovna poskytuje a jak je lze využívat. Tento způsob IVU je také doplňován základním výkladem o informačním aparátu knihy. Výrazný pokles je ve zpřístupňování a seznamování s využíváním informačních databází.

Je zcela samozřejmé, že knihovny seznamují uživatele nejrůznějšího věku se svými katalogy a službami, že se zaměřují na seznámení s organizací a uspořádáním knihovny. Informační vzdělávání uživatelů má však širší obsah, znamená to, že uživatele provedeme celým informačním cyklem, naučíme ho vyhledávat informace, pracovat s nejrůznějšími informačními zdroji, kriticky vyhledané informace hodnotit a najít relevantní, k vyřešení problému či úkolu potřebnou informaci, včetně jejího zpracování a prezentování. Je to úzce spjaté se spoluprací se školami – od základních po střední školy – a s podporou, kterou knihovny mohou poskytovat současným školním vzdělávacím programů a změnám ve způsobu výuky.

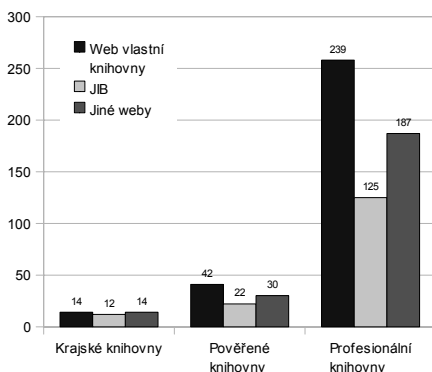

Knihovny ve svém informačním vzdělávání ze zjišťovaných metod využívají praktické ukázky, dále přednášky a méně kombinaci těchto metod. Vedení k samostatné práci v rámci IVU v profesionálních i pověřených knihovnách není příliš často využíváno. Knihovníci tyto metody sami neumí nebo si nejsou jisti v jejich přípravě a proto je nezařazují do svých vzdělávacích lekcí.

Využití webových stránek ve výuce

Knihovny seznamují uživatele se svými webovými stránkami, s jejich využíváním a informacemi, které

obsahují. Méně ukazují a informují o webových stránkách jiných knihoven, které by však mohly být významným informačním zdrojem pro uživatele.

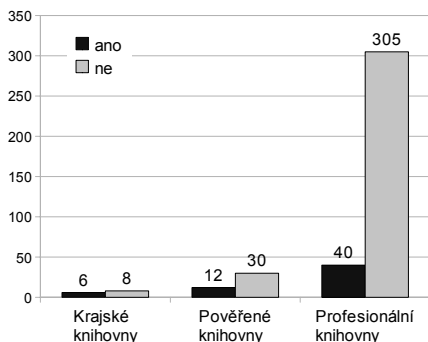
Také Jednotná informační brána je využívána méně, spíše v krajských a některých pověřených knihovnách. Další otázkou jsme zjišťovali, jaké materiály využívají knihovníci při přípravě svých informačně vzdělávacích programů a lekcí. Převážně to byly blíže nespecifikované vlastní materiály. Téměř ve 100% však mají knihovníci zájem o zpracování celostátních materiálů. Tyto materiály by měly mít charakter praktický (doplňný vhodnými metodami), na druhém místě návodný (konkrétní lekce) a nejméně je žádaný materiál obecný, který by obsahoval hlavní zásady a okruhy témat.

Absolvování školení o IG

Důležité pro další práci sekce byly odpovědi na otázky vzdělávání knihovníků. I když jsme předpokládali a z praxe víme, že vzdělávání knihovníků v oblasti informačního vzdělávání není dostatečné (především co se kvantity týká), tak nás mnohé překvapilo vyjádření o zcela minimální účasti na tomto typu vzdělávání. A to u knihovníků ze všech typů knihoven.

Potěšitelné naopak bylo zjištění, možná praxe bude jiná, že až na několik výjimek vyjádřili knihovníci zájem o vzdělávání. Je třeba specifikovat obsah informační

ho vzdělávání uživatelů a prakticky se naučit využívat metody vhodné pro informační vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách.

Grafy zpracovala Mgr. Eva Dohnálková

Nebýt v tom sám

Bohdana Křepinská

Že spolupráce funguje, je pozitivní zpráva na úvod článku. Jak toho dosáhnout a jak dlouhá cesta k tomuto stavu vedla, je druhá věc a já se budu snažit přiblížit dílčí kroky, které jsme podnikli v knihovně k inovaci aktivit.

Jednotná koncepce lekcí

Zodpovědnost za přípravu lekcí a přednášek pro školy nesou v naší knihovně tři pracovnice, z dětského oddělení, z dospělého oddělení a z pobočky Brandlova. Spolupráce mateřských a základních škol s dětským oddělením funguje kontinuálně od otevření knihovny v nové budově v 80. letech. Aktivita pobočky pro MŠ a ZŠ byly dříve omezeny na středu, která byla tradičním zavíracím dnem knihovny. Aktivita pro SŠ chyběly, konaly se pouze exkurze po knihovně s krátkou ukázkou orientace ve fondu a možnostmi použití on-line katalogu. Některé lekce pro SŠ na přání peda-

Závěr

Sekce IVU výsledky dotazníku bere jako základ pro své další směřování, plánování činnosti. Krajské knihovny budou připravovat praktické 1 denní semináře pro profesionální knihovníky, kde mimo jiné přístupní dobré zkušenosti z některých knihoven. Na obsah a metody informačního vzdělávání bude také zaměřen seminář v dubnu roku 2011 ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové. A samozřejmě systematická celoroční práce pracovních skupin Sekce IVU.

gogů zajišťovalo dětské oddělení. Každá pracovnice si tyto aktivity připravovala sama, nezávisle na dalších odděleních a v podstatě nevěděla, jakým způsobem vede lekce druhá kolegyně. Chyběla nějaká koncepce vzdělávacích aktivit pro školy, a jak se postupem času zvyšovaly nároky škol na návštěvy, neboť zjistily, že jim knihovna má stále co nabídnout, bylo potřeba zpřehlednit i naši nabídku. První krok, který jsme udělaly společně s kolegyní z pobočky, bylo sladění názvů jednotlivých bloků lekcí. S tím souvisela potřeba vymezit si pojmy a jejich obsahy, které se běžně používají ve všech knihovnách, kde se realizují lekce různého typu, chybí však jednotná koncepce a knihovny si přiřazují pod tyto pojmy různé významy a aktivity. Velkou pomocí bylo absolvování různých odborných seminářů pro knihovníky pracující s dětmi a mládeží. Mezi problematické a nepřesně vymezené pojmy jsme vybraly tyto: informační vzdělávání, čtenářská dílna,

tematická lekce, multikulturní výchova, mediální výchova, exkurze, přednáška, autorské čtení.

Každý blok zmíněných aktivit vyžaduje jinou metodu, jinou míru aktivního zapojení účastníků lekce, požadavky na techniku a prostory a má odlišný obsah. Poté, co jsme si vzájemně prošly nabídky oddělení, jsme vytvořily společnou nabídku lekcí zveřejněnou na webových stránkách knihovny. Cílem těchto snah bylo zřehlednit nabídku pro pedagogy, sladit úroveň lekcí, aby nekolísal v rámci knihovny, vymezit náplň lekcí krátkými anotacemi, aby bylo jasné, co žáky v knihovně čeká.

Společná koncepce nabídky pro ZŠ zahrnuje tyto bloky:

1. Informační vzdělávání
2. Multikulturní výchovu
3. Mediální výchovu
4. Tematické lekce s prvky IVU
5. Čtenářské dílny

Nabídka pro SŠ získala takovou strukturu:

1. Knihovnické lekce
2. Informační lekce
3. Literární okruhy
4. Literární dílny.

Spolupráce při přípravě konkrétní lekce

V případě zájmu si nově chystané lekce vzájemně konzultujeme a navrhujeme úpravy, literaturu a metody, aby nabídka byla kvalitní v rámci celé knihovny. Ochotné jsou také kolegyně po celé republice, které poradí nebo poskytnou návod k lekcím různého typu v rámci konference Andersen.

Aktivní účast kolegyně přímo při realizaci lekce je také užitečný způsob, jak se naučit něco nového. Pokud se například nemůže knihovnice zúčastnit školení nebo semináře ať už z finančních nebo časových důvodů, nabízíme si možnost být u toho, když se lekce koná. Knihovnice se vžije do role žáka nebo studenta a spolu s nimi se účastní lekce a plní zadané

úkoly a aktivity. Cílem takové účasti je zejména nácvik metod. A také ten, kdo lekci vede, může získat zpětnou vazbu od kolegyně o tom, co by se dalo změnit, doplnit apod.

Samozřejmě nesmí scházet ochota obou stran. Z jedné strany nechat se kolegyni sledovat a kontrolovat při realizaci a přijmout případné výtky. Z druhé strany udělat si čas, opustit na chvíli své oddělení a věnovat více času a energie přípravě.

Spolupráce při propagaci a oslovování pedagogů

Společně připravujeme jedenkrát ročně poradou v přípravném týdnu o velkých prázdninách pro pedagogy škol v knihovně. Zde se zástupci nebo třídní učitelé dovědí, jaké aktivity plánujeme na další školní rok, mohou si již zamluvit termíny návštěvy knihovny a seznámí se s novinkami, které jsou připravovány v rámci všech oddělení knihovny. Zástupci škol jsou také požádáni, aby se veškeré informace ve škole předaly pedagogům. Další možností, jak prezentovat nabídku knihovny, je účast na poradách ředitelů škol (zvláště se konají pro MŠ, ZŠ a SŠ), kterých využíváme.

Co funguje stále nejvíce, je osobní setkání s pedagogy a jejich přímé oslovování ve školách s žádostí o spolupráci, na to však není vždy dost času.

Součástí propagace našich aktivit je také jejich aktualizace na webu knihovny, adresné e-maily pedagogům s novinkami v nabídce, výroba tištěného letáčku a představení aktivit v místním tisku.

Využít možnosti celé knihovny

Realizace lekcí je v naší knihovně přímo závislá na nutnosti spolupráce mezi odděleními kvůli personálnímu zajištění a časovým možnostem. Je nutné se často navzájem zastupovat, protože se lekce někdy konají v otevírací době knihovny. Snažíme se tím vyjít vstříc požadavkům škol, družinám a středním školám, neboť se jejich návštěvy knihovny konávají v rámci odpoledního vyučování, seminářů a mimoškolní výchovy.

Knihovníci i návštěvníci dospělého oddělení a také čítárny si již zvykli, že se v době půjčování setkávají s žáky, jak plní úkoly v dospělém oddělení, v čítárně nebo i ve výstavním sálu knihovny. Je to proto, že využíváme možností všech oddělení, tak aby se i např. žáci základní školy seznámili s celou knihovnou. Ale ne tak, že je provedeme po budově s výkladem, ale že dostanou zadaný úkol, který si vyžaduje najít a navštívit dané oddělení, oslovit knihovníka a použít fond tohoto oddělení.

Tento způsob práce jsem začala používat zejména při lekcích informačních, mediálních i tematických a má to několik výhod: V dětském oddělení není dostatečný počet PC stanic, ale další jsou v dospělém oddělení a v čítárně, tak proč je nevyužít? Jen je potřeba si je dopředu u kolegů zarezervovat a domluvit jejich asistenci. Vysvětlovat celé třídy, jak pracovat s katalogem a zároveň je nechat pracovat, když není k dispozici PC učebna? To může vypadat jako problém. Proč tedy nepožádat kolegy v dospělém oddělení a v čítárně, ať se ujmou každý malé skupinky a vysvětlí fungování on-line katalogu a řazení fondu, když to zabere 5 minut? Máme málo časopisů pro děti a mládež v dětském oddělení pro mediální výchovu? Proč neposlat žáky do dospělého oddělení nebo čítárny, kde je velká zásobárna nejen časopisů, ale také

novin? A že jsou pro dospělé? Nevadí, žáci se s tím vždy poperou, a nelze je podceňovat. Jen je potřeba, aby byla knihovnice ochotná si vždy porovnat fond po odchodu žáků, protože jsou tam poprvé a většinou „trochu“ zpřehází čísla a ročníky. Pracovníci dospělého oddělení nebo čítárny nepřichází pravidelně do styku s dětskými návštěvníky. Stačí však pouze obeznámit kolegy s tím, co po nich asi budou žáci chtít v rámci plnění úkolu, upozornit na to, že je mají vést k samostatnosti a ne jim vše donést pod nos a požádat o trochu trpělivosti. Při vedení lekce toto vše ulehčí mnoho práce, zkrátí se časová dotace lekce, protože se žákům věnuje více lidí. A žákům se věnuje více individuální pozornosti a také žáci musí být všichni aktivní. A že konání aktivit zasáhlo také oddělení katalogizace, je důkaz že v naší knihovně je občas potřeba zapojit opravdu všechny knihovníky. O jarních prázdninách pomáhala kolegyně z oddělení zpracování fondu celý týden s výtvarnou soutěží a anketou v dětském oddělení.

Na závěr bych naši spolupráci zhodnotila konstatováním, že vše záleží na ochotě nabourat zažitý systém, na ochotě kolegů změnu přijmout a podílet se na ní. Těm našim knihovníkům děkuji, protože to přijali a mají trpělivost, přestože je v knihovně občas dost rušno. Ale žádné psst, tady se čte... na nás neplatí.

Informační výchova jako podaná ruka

Jarmila Burešová

KMO, příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je statutární město Ostrava, představuje se svým ústředím a šestadvaceti pobočkami významnou instituci, ovlivňující kulturu a vzdělanost více než třisetisícového města. Při práci všichni vycházíme ze stejného základu, spolupracujeme na celoměstských projektech, nicméně jsme si vědomi, že každá část města má svůj osobitý

ráz a pak je důležitý respekt a přizpůsobení se těmto okolnostem.

Naše pobočka, fungující od roku 1922, je umístěna na nově zrekonstruovaném náměstí v městské části Přívoz. Znalí Ostravy si představí před sto lety vystavěnou elegantní čtvrt pro střední a vyšší vrstvy, která se především okolo druhé světové války začala

proměňovat – nejprve transporty Židů do koncentračních táborů, pak odsunem německého obyvatelstva, vystěhováním polské menšiny. Později byli do přívozské lokality stěhováni Romové a ti, kteří vzali zavděk jakýmkoli bydlením; v současnosti je to čtvrt' dožívajících pamětníků lepších časů, romských rodin, rodin sociálně vyloučených a firem. Proč právě tato fakta zdůrazňují?

Pokud chceme, aby naše knihovna dokázala plnit své funkce a uměla oslovit svou činností okolí, musíme reálně zhodnotit situaci, ve které se nalézáme.

Oddělení pro dospělé je navštěvováno zhruba 600 čtenáři nad patnáct let – co pro ně můžeme udělat kromě půjčování knih? Dotazníkovým šetřením jsme zjistili, že naši čtenáři chtějí klid, erudovanou pomoc při výběru četby; své knihovnice, které si s nimi popovídají. Oceňují výstavy, které pořádáme, odmítají besedy. Důvod? Čtenáři nad šedesát let chodí do knihovny dopoledne, pak se na ulicích necítí bezpečně; mladší čtenáři z firem v okolí knihovnu navštěvují v rámci přestávky na oběd – po práci odjíždějí do místa bydliště.

Se zájmem se setkalo počítačové školení pro seniory, které jsme pouze zprostředkovaly – v oddělení pro dospělé máme jen jedno PC pracoviště s veřejným internetem a proto nejsme schopny školit samy.

Jiná je situace v oddělení pro děti. Ročně registrujeme okolo 300 čtenářů do patnácti let, z toho je odhadem 70% dětí romských a ze sociálně vyloučených rodin; v roce 2009 jsme registrovaly 4 428 návštěv, 6 922 výpůjček knih, 2 612 periodik, 1 120 CD-romů, přičemž tyto statistiky považujeme za povzbudivé, protože mají mírně stoupající tendenci.

Přičítáme to několika faktorům:

- Zlepšení materiálního vybavení knihovny – namísto nehostinné místnosti, jakéhosi poloskladu, vznikla útulná barevná herna – klubovna s kobercem, polštáři, sedacími pytlí, příjemné místo k setkávání.
- Změna personálu, profesionalita knihovnic, jejich otevřenost k novým formám práce s dětmi, nezasa-

ženost předsudky, sociální citění. Prozíravost vedení knihovny při přijímání nových pracovníků – ukazuje se, že absolventky oboru vychovatelství PdF OU jsou při komunitním pojmání knihovny nedocenitelným přínosem.

- Velmi dobrá pravidelná spolupráce na bázi vytvořených osobních kontaktů se všemi školskými zařízeními a organizacemi, pracujícími s dětmi v okolí.

Při své práci vycházíme z obvyklého základu: představit knihovnu nejen jako místo, kde jsou knihy a informace, ale také prostor pro další činnosti a zábavu.

Při studiu romské problematiky (a to je základní požadavek, chcete-li při práci s romskými dětmi uspět) pochopíte, že pro tyto děti kniha není samozřejmou součástí dětství, není součástí jejich historie ani současné kultury.

Čtení je činnost nepřátelská, stejně jako povinná školní docházka. Základem je život v rodině, která může být pojímána šířeji. Děti jsou vychovávány volně v duchu tradic dané skupiny – v jakémsi kolektivismu, bez osobní zodpovědnosti. Výchova i pojetí života nevychází z našich evropských tradic a to je zřejmě základ velké části problémů.

Klademe důraz na jiné hodnoty, svůj život a výchovu dětí spatřujeme v zajištění budoucnosti, podmíněné vzděláním. Naplnění stejných požadavků automaticky předpokládáme i u romských dětí a děti ze sociálně vyloučených rodin a pokud se to nedaří, považujeme to za oboustranné selhání.

Není tomu tak – musíme si uvědomit, že je potřebný vzájemný respekt a že výsledky naší každodenní práce se mohou projevit až v příštích generacích.

Naší snahou je nabídnout možnost k postupné proměně těchto postojů – a začínáme od těch **nejmenších**.

Každý měsíc přicházejí děti z předškolních zařízení – tři mateřských škol, dvou nultých ročníků ZŠ a děti z občanského sdružení Jekhetane – Společně. Při prvním setkání se vždy děti seznámí s knihovnou i jejími

zákoutími, samy se snaží vymezit, co se v knihovně může dělat a co už ne (a jsou přísnější, než bychom čekali). Setkání je vždy tematicky zaměřené – na přání dětí, učitelé nebo na základě našich návrhů.

Základní schéma:

dramatizace knižní předlohy (doplnění loutkami, hračkami, výzdobou, uspořádáním místnosti, našim oblečením),

aktivní zapojení dětí do příběhu (hudební a pohybovou složkou),

střídání rytmizujících a zklidňujících prvků, v závěru dramatizace obvykle děti leží, vnímají tak účinněji text a uvolní se.

Často se takto podaří potlačit neklid a agresivitu a děti si v klidu a se zájmem prohlížejí připravené, k tématu zaměřené knihy. Součástí návštěvy je i malá výtvarná dílna, jejíž výsledek si děti odnášejí jako dárek z knihovny domů.

Z této práce máme největší radost, protože děti jsou bezprostřední a vidíme, že jsou z návštěvy knihovny šťastné a těší se na další setkání.

Co je podstatné – děti si zvykají na pravidelnou návštěvu knihovny jako na samozřejmou součást svého „školního“ života a vnímají knihy a knihovnu jako něco pozitivního, zajímavého.

Takto motivované děti rády do knihovny přicházejí i v průběhu své školní docházky a již v první třídě mnohé z nich využívají Týdne prvňáčků, kdy jsou přihlašovány zdarma, obdarovány drobnými dárky, pasovány kouzlem místní čarodějky Knihomilky. Přesvědčení, že kouzla a čáry jim usnadní naučit se číst, pomáhá.

Pro ročníky nižšího stupně musíme jak lekce informační výchovy, tak literární besedy přizpůsobovat podle úrovně dané třídy – obvykle snížit nároky a požadavky o dva až tři roky proti žákům běžné základní školy. Rovněž musíme vycházet z faktu, že děti jsou živější, nesoustředěnější, emocionálnější reagují, a aktivity dělit do krátkých bloků a střídát jejich charakter.

Dobře děti reagují na práci s Ladovým plakátem Braňte knihu, který si zasazujeme do prostředí, které je dětem blízké, v nakreslených osobách poznávají babičky, sousedky. . .

Čtení souvislého textu není samozřejmostí ani ve čtvrté, páté třídě a tak často využíváme „malované čtení“, komiksová zpracování klasických příběhů a knihy, určené nižším věkovým kategoriím.

Práce s informacemi v naučných knihách je paradoxně snazší – předpokládáme, že je tomu tak pro množství realistických obrázků, fotografií a krátké textové úseky.

Děti nad deset let chápou koncepci naučné knihy – rejstříky, obsah, rozdělení knihy a jsou schopny s pomocí vyhledávat zadané informace.

Hledání v OPAČu je oblíbenou činností, neděláme si však iluze – především je to proto, že pracují na počítači, který je pro ně mimo knihovnu a školu nedostupný.

Žáci vyššího stupně základních škol navštíví knihovnu minimálně dvakrát během školního roku – absolvují lekci informační výchovy a literární besedu.

Vycházíme z reality a proto výběr knih je opět o dva, tři roky zpět za skutečným věkem dětí. V období puberty rády vyslechnou nabídku příběhů o drogách, šikaně, alkoholismu a jiných etopedických problémech, nicméně knihy až na velmi sporadické výjimky nečtou.

Lekce informační výchovy jsou koncipovány jednak na orientaci v knihovně, na práci s knihami a periodiky, ale rovněž na práci s elektronickým katalogem a webovými stránkami knihovny. Protože naprostá většina dětí má přístup k počítači jen ve škole nebo v knihovně, je pro ně vyhledávání knih v OPAČu oblíbenou činností.

Pravdou je, že čas strávený v knihovně v odpoledních hodinách, využívají k brouzdání na internetu – ne k vyhledávání informací.

Oddělení pro děti má týdně otevřeno 21 hodin, děti mají k dispozici kromě nabídky knih a periodik,

internet, multimediální PC a CD-romy s hrami, klubovnu, stolní hry.

Osvědčil se „pravidelný“ čtvrtek, kdy probíhá nějaká řízená aktivita: soutěžní odpoledne, výtvarná dílna, nové kvízy a hádanky, čtení seniorů dětem, cesty za ukrytou tajenkou. Díky vstřícnosti vedení Divadla loutek využíváme jejich nabídky a chodíváme s dětmi do divadla na předpremiéry zdarma.

Nakloněn je nám i Městský úřad Moravské Ostravy a Přívozu a na základě podaných projektů získáváme účelové dotace, které umožňují nakupovat výtvarný materiál a ceny do soutěží.

V rámci projektu jsme pokřtili naši slunečnou místnost na K2 – Klubovnu v knihovně a tam se odehrává většina života dětí v knihovně: mají klidné, bezpečné, kulturně vypadající místo, kde mohou být samy sebou. Mnohé z nich si užívají jediné klidné chvíle svého dětství – bez křiku, násilí, alkoholu a hrubosti (to se týká vesměs dětí z neromských rodin).

Mohou se natáhnout a třeba koukat do stropu; mohou si číst nebo jen tak prohlížet knížky a časopisy; mohou si spolu popovídat, zahrát hry, kreslit – z takových chvilék pohody vznikají spontánní akce. Vzájemné čtení, zdobení knihovny, vymýšlení námětů soutěží a návrhy, kam bychom v rámci prázdninových vyletů mohli společně vyjet...

Občas se stane, že si vzpomenu na školu a potřebuji pomoc – úkoly neděláme, jsme schopny pomoci vysvětlit a zopakovat učivo, pomoci s orientací a vyhle-

dáním informací. To je ale velmi výjimečná situace, obvyklejší je, že škola a povinnosti jsou vytěšňovány.

Co ale děti mnohdy netuší – učí se hrami na multimediálním počítači. Oblíbené CD-romy je nutí ke koncentraci při skládání puzzle, přiřazování obrazců, vybarvování omalovánek, zároveň se učí základům práce s počítačem, stejně jako je nutí číst a psát jejich aktivity v sociálních sítích na internetu.

Samozřejmě že ne vždy jsou to jen idylické chvíle – když se strhne polštářová válka, nebo se do sebe pustí kluci s holkama – nerozpakujeme se děti z knihovny vykázat. Zatím vždy poslechly a odešly. A zase se vrátily. Vědí, že máme stanovená pravidla a ta je třeba respektovat. V této souvislosti musím zmínit velmi dobrou spolupráci s místním okrskem Městské policie, protože jejich občasné preventivní návštěvy jistě přispívají jak k pocitu bezpečí u jedné části návštěvníků, tak k udržení temperamentu v únosných mezích jiné části uživatelů.

Jak zhodnotit naplňování závěrů z předešlého semináře: výchovu ke čtenářství, pojetí knihovny nejen jako zdroje informací a práci s elektronickými informačními zdroji v knihovně, jako je ta naše?

Máme své specifické uživatele – raději bych užíla milejšího označení: děti, které víc než kdo jiný potřebují a zasluhují pozornost.

Jsmo realisté – víme, s kým pracujeme. Jsme optimisté a věříme, že výsledky našeho trvalého usilování se dostaví. Není důležité, jestli zrovna my ještě budeme u toho.

Zkušenosti s informačním vzděláváním v Městské knihovně v Dačicích

Zdeňka Chadimová

Městská knihovna v Dačicích je veřejnou knihovnou v osmatisícovém městě obklopeném renesančními perlami Slavonicemi a Telčí. Sídlíme v budově bývalé mateřské školy nedaleko centra, u knihovny je velká letní čítárna. Poskytujeme běžné služby, za zmínku stojí půjčování zvukových knih nebo velká pozornost, kterou věnujeme práci s dětmi a mládeží, či úrovni webových stránek.

Ve svém příspěvku popíšu naše zkušenosti, s jakými cíli pracujeme, jaké metody používáme, co se nám snad daří, co ne a v čem vidíme rezervy. V naší knihovně je toto téma provázáno bouřlivými změnami a hledáním nových cest a co nejlepších způsobů, jak se daného úkolu (i zájmu a zábavy) zhostit.

Proč to děláme?

Při práci s uživateli máme stále na zřeteli, že informační gramotnost neznamena jen schopnost využívání knihoven a jejich informačních fondů, ale i schopnost orientovat se v nejrůznějších informačních zdrojích, umět formulovat informační potřebu a konkrétní informační požadavek, vyhledat odpovídající informace, vyhodnotit je a použít pro řešení dané situace. Tato myšlenka se vine jako červená niť od informací při registraci nového čtenáře, přes informační lekce i literární besedy, přes informace na webových stránkách. Prostředím, kde tyto znalosti a dovednosti lze získat, by měly být hlavně školy, v realu jsou to spíše knihovny, především veřejné. Školní knihovny, které by měly být hlavními nositelkami a šířitelkami informačního vzdělávání, jimi jsou jenom někde a já mohu s potěšením napsat, že i v Dačicích máme první vlašťovku.

Co děláme?

Individuální informační výchovu při zápisu každého nového čtenáře, lekce pro školy všech typů a stupňů, besedy, snažíme se o dílny čtení a čtenářský klub. Dobré zkušenosti mám s použitím metod kritického myšlení a jsem ráda, že jsem se s nimi díky seminářům Moravské zemské knihovny seznámila. Jsou zajímavou a správnou cestu ke zlepšení informační gramotnosti.

V Dačicích je mateřská škola, dvě základní školy, speciální škola, gymnázium, střední technická a obchodní škola a střední zemědělské učiliště. Spolupráce se všemi školami je pravidelná a průběžná, děti a studenty ze všech typů a druhů škol zveme do knihovny pravidelně, nabídka informačního vzdělávání je rozdělena na informační lekce a literární besedy. Obě nabídky najde každý zájemce na webu knihovny – www.mkdac.cz, nebudu zde vypočítávat konkrétní obsahy lekcí pro jednotlivé třídy nebo témata literárních besed.

Nicméně čtení jako první a hlavní informační dovednosti věnujeme od prvních tříd velkou pozornost, z rozhovorů s učiteli vyplývá, že děti zvládají techniku čtení různě, ale že roste počet dětí, které mají s jejím zvládnutím velkou práci a jsou bohužel i děti, které ani ve čtvrté, páté či šesté třídě ZŠ plynule nečtou. Záleží na osobnosti každého vyučujícího, jak k tomuto problému přistupuje a my to poznáme podle toho, které děti si do knihovny chodí vyhledávat informace a které si přijdou jenom pro tu „doporučenou četbu“.

Informačním dovednostem bezprostředně souvisejícím se čtenářstvím (orientace v primárních pramenech a využívání bibliograficko-informačního

aparátu) se věnujeme především v lekcích KIV (knihovnicko informační výchovy) od druhé třídy odstupňovaně podle věku a dovedností dětí až do 6. třídy. U starších ročníků začíná převažovat technika práce se sekundárními prameny, která se objevuje od čtvrté třídy. Obdobné je to i s orientací v knihovně, v nabídce služeb naší knihovny i nabídce informačních institucí republikových nebo evropských. U školáků se do šesté třídy zaměřujeme na základy samostatnosti při získávání dokumentů a informací, ve vyšších ročnících se samostatnost zvyšuje sdělováním informací a využíváním služeb, které umožňují počítače: prodlužování výpůjček, e-registrace, kontrola a práce s vlastním kontem, meziknihovní výpůjční služby apod.

Kudy cesta?

Používání metod kritického myšlení při přípravě a realizaci informačních lekcí i besed je zajímavé pro děti i knihovnici. Děti i studenti se více zapojují, více reagují, věřím, že si z návštěvy knihovny i odnesou mnohem více informací a zážitků než při klasickém předávání informací typu já říkám, učím – vy poslouchejte a moc nevyrušujte. Zapojování těchto metod sice činí přípravu každé lekce mnohem náročnější než dříve, je to hledání, přemýšlení, zkoušení, ale je to práce zajímavá a knihovny tím mohou podpořit výuku průřezových témat v rámci ŠVP.

Myslím si, že informační vzdělávání uživatelů od nejútlejšího věku po seniory je jedním z hlavních nástrojů „dokazování“ prospěšnosti a významu knihoven pro zřizovatele i občany, a že promyšlená strategie informačního vzdělávání zvyšuje prestiž knihovny v místě. Myslím si, že rozvoj informačních kompetencí u dětí je klíčový a je zatím stále pod-

ceňován a že ty stále diskutované „besedy“ a „lekce informatiky“ jsou jedním z nejlepších způsobů získávání nových čtenářů a uživatelů služeb knihoven. Lepších výsledků informačního vzdělávání by se určitě podařilo dosáhnout užší spoluprací s vyučujícími (pokud by měli větší zájem nebo je k tomu zájmu někdo přivedl) a rychlejší realizací rámcového vzdělávacího programu.

Moc se nám nedaří realizovat například dílny čtení, které mě osobně velice oslovují, nebo přesvědčit školy, že například mediální výchova je s využitím výstupů projektu Média tvořivě či prací s publikací *Základy mediální výchovy* (Mičienka, M. – Jiráček, J., Praha, Portál 2007) zajímavá a studenty baví.

Vlaštovka v Dačicích – Studijní a informační centrum SŠTO <http://www.skolatrochujinak.cz/>

Úroveň školních knihoven v Dačicích je, tak jako jinde, přímo závislá na tom, jaký význam a důležitost klade školní knihovně ředitel/ka té které školy. Nicméně i u nás se věci mění k lepšímu a když si vzpomenu, jak vypadala školní knihovna Střední školy technické a obchodní před pár lety, kdy byla umístěná v kotelně a stačilo přetečení expanzní nádoby a třetina fondu byla na odpis, velice mě těší, že se podařilo vedení školy i dvě šikovné učitelky přesvědčit k zakoupení knihovního systému a postupnému rozvoji knihovny, která je dnes vybudovaná z prostředků Evropské unie v rámci operačního programu Vzdělání pro konkurenceschopnost. Projekt Studijního a informačního centra se snaží o nový pohled na školu, vzdělání a komunikaci.

Měsíc pro rodinu v Knihovně Jiřího Mahena v Brně – květen 2010

Knihovna Jiřího Mahena v Brně (dále jen KJM) je příspěvkovou organizací zřizovanou Statutárním městem Brnem, které v roce 2008 získalo první místo v soutěži „Obec přátelská rodině“. Za tímto úspěchem stojí řada neziskových organizací a městských institucí, které se podporou rodiny zabývají. Jednou z nich je právě KJM, která kromě klasických knihovnických a informačních služeb poskytuje služby zaměřené na podporu funkce a soudružnosti rodiny a rozvoj přístupnosti veřejných prostor rodičům s dětmi. Ústřední knihovna nejen z těchto důvodů rozšířila po rekonstrukci otevírací dobu i na sobotu, kdy každoročně pořádá Dětský den, Den pro dětskou knihu, Muzejní noc a další programy.

V říjnu 2008 se KJM zapojila do projektu Rodinné pasy, což se setkal s příznivou odezvou čtenářů i široké veřejnosti. Držitelé Rodinných pasů získávají při registraci v KJM slevu – děti 20%, dospělí 10%. K 31. říjnu 2009 tuto možnost využilo 976 čtenářů.

Další činností, která se zaměřila na podporu rodin s malými dětmi, je bezplatná registrace novorozenců. KJM ve spolupráci s úřady jednotlivých městských částí Brna při slavnostní akci „vítání občánků“ věnuje nově narozeným dětem symbolické registrační karty do knihovny, které rodiče mohou využít až do 4 let dítěte. V prvním roce (2008) trvání této aktivity bylo rozdáno cca 1 400 registračních karet, v roce 2009 cca 1200.

Celoknihovní projekt „Poprvé do školy – Poprvé do knihovny“ už má svoji tradici v kalendáři akcí a stává se malou rodinnou slavností. Díky spolupráci s Centrem pro rodinu a sociální péči se Ústřední knihovna stala 30. listopadu 2009 dalším místem v městě Brně označeným logem „Family point“. KJM je v tomto projektu zejména kontaktním bodem a kromě možnosti poskytnutí informací např. prostřednictvím bezplatného internetu, nabízí maminkám s malými dětmi přebalovací pult, mikrovlnou troubu, drobné hračky a příjemné prostředí v Dětské knihovně. Nežůstalo pouze u jednoho, ale postupně byly zřízeny další tři Family

pointy na pobočkách a v Ústřední knihovně byl přemístěn do větších prostor.

Díky stále nabídce zajímavých aktivit, informačního a poradenského servisu včetně bezplatného přístupu na internet, osobní asistence pracovníků a přátelskému a vřelému prostředí získala KJM v závěru roku 2009 ocenění „Společnost přátelská rodině“.

Cílem KJM je i nadále podporovat a usnadňovat rodinný život svých klientů, protože podporu rodiny vnímá ve svých dlouholetých koncepcích jako dobrou investici. Z tohoto důvodu zvolila KJM květen 2010 jako Měsíc pro rodinu (15. 5. Den rodin) a prostřednictvím výstav, odborných přednášek a workshopů, kulturních vystoupení a setkání se zajímavými osobnostmi nabídla veřejnosti další možnosti využití služeb knihovny a představila ji jako místo pro poučení, pobavení a společnou relaxaci.

Projekt podpořilo Ministerstvo kultury dotací z programu Knihovna 21. století, primátor statutárního města Brna Roman Onderka a hejtman Jihomoravského kraje Michal Hašek mu udělili záštitu, získal sponzory a byl úspěšně zakončen odbornou konferencí, na které byl Magistrátu města Brna a Knihovně Jiřího Mahena v Brně předán základní certifikát Auditů rodina a zaměstnání. Obě instituce se zúčastnily jako první v České republice pilotního odzkoušení zahraničně uznávaného know-how. Cílem auditu je napomáhat slučitelnosti zaměstnání a rodiny. Pokud budou do dvanácti měsíců zavedena nová prorodinná opatření, získají obě instituce plný certifikát. Je tedy patrné, že prorodinnými aktivitami se Knihovna Jiřího Mahena v Brně zabývá jak vůči klientům tak vlastním zaměstnancům.

Pro svoji širokou škálu aktivit pro rodiny se KJM těší stále pozornosti široké veřejnosti, laické i odborné, stala se vyhledávaným partnerem dalších brněnských prorodinných institucí a díky tomu se jí daří obstat v konkurenčním prostředí.

Hana Vacková

Najděte si svůj knižní apetit

Březen bývával měsícem KNIHY, pak měsícem různých, avšak příbuzných, témat, letos ho SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků) vyhlásil měsícem ČTENÁŘŮ. Knihovna Jiřího Mahena v Brně tuto výzvu pojala jako kampaň k prolomení mýtů o knihovnách, často stále vnímaných jako instituce „nezábavné“, kde lze „jen“ najít knihy a kde lze „jen“ číst či studovat. Ke spolupráci přizvala studenty Kabinetu informačních studií a knihovnictví (KISK) Masarykovy univerzity Brno a společně připravili pestrý program na celý měsíc březen pro čtenáře stávající i potenciální všech věkových kategorií. Program propojil mnohé instituce, podniky a firmy, které se nějakým způsobem věnují čtení či knihám a představil návštěvníkům knihovny čtení ve všech jeho možných podobách.

S názvem S CHUTÍ aneb Najděte si svůj knižní apetit již v únoru kampaň zahájila dotazníková anketa, jež se věnovala průzkumu čtenářství mezi veřejností. Studentky KISKu oslovovaly veřejnost v knihkupectvích, kavárnách, restauracích a volnočasových institucích, ale také v samotné knihovně a celkem se ankety zúčastnilo 753 respondentů. Účastníci ankety, kteří uvedli na dotazník svůj kontakt, byli zahrnuti do losování o literární balíček *Potěšení na tělo* či *Noc v knihovně pro dva*.

Následující tři středeční tématické show představily, co vše umí knihovna návštěvníkům nabídnout a jaké alternativy vůči klasickým knihám dnes čtení má. První středa 10. 3. pod názvem *Vezmi svého nečtenáře do knihovny*, kdy každý, kdo do knihovny běžně chodí a čte, měl za úkol vzít sebou do knihovny někoho známého, o kom ví, že mnoho času čtení nevěnuje, nabídla několik tvůrčích dílen věnovaných knihám a čtení. Vyráběly se záložky, poslouchaly audioknihy a s nimi se i soutěžilo, promítaly se studentské filmy, prezentovaly knižní tipy celebrit a plakáty guerilla (šokujícího) marketingu v „obchodě se čtením“.

Středa 17. 3. se nesla v atmosféře kaváren a hospůdek, návštěvníkům byla ke čtení nabízena káva či čaj, ale také výběr z knižních titulů různých žánrů, ze kterých si mohli nechat osobně přečíst od studentů proměněných na „lidské automaty na čtení“. Výjimečně tak mohli návštěvníci v knihovně propojit oblíbené činnosti – pohodu s knihou či poslechem knihy a s pohodou popíjení kávy či čaje. Ověřili jsme si tak, že plán knihovny na vytvoření stále kavárny je na místě. Výstava plakátů představila řadu knih, které byly zfilmovány.

Kampaň vyvrcholila třetí středou 24. 3. nazvanou *Čtení sluší každému* předáním literárních balíčků Potěšení na tělo sedmi výhercům a prezentací výstupů ankety. Výstupy z ankety potvrdily, že nejoblíbenějším místem při čtení je postel či WC, v žánru vede román a literatura faktu, „čtení“ rovná se kniha a relax, když ne čtení, tak internet, filmy či hudba, více než polovina respondentů chodí do knihovny a více jak dvě třetiny se považují za čtenáře. Návštěvníky dále čekalo seznámení s nabídkou a novinkami brněnských knihkupectví Barvič & Novotný a Šedivý a nakladatelství Academia a Knižní klub, kteří se do kampaně zapojili jako partneři a věnovali své knihy výhercům. Program zpestřil malý koncert skupiny Black Unicorn a volba knižní miss z knih nominovaných již zmíněnými knihkupectvími a nakladatelstvími volená v netradičních kategoriích – miss obálka, miss ilustrace a miss nejpřitažlivější název. Závěrem programu kampaně byla v tuto středu již zmiňovaná NOC V KNIHOVNĚ nazvaná *Cesta kolem světa*. Osm výherců, kteří si mohli sebou vzít doprovod, hrálo na indické nástroje a ochutnalo indické speciality, naslouchalo vyprávění příběhů zkušenými vypravěčkami a při svitu lucerny absolvovalo exkurzi knihovnou od půdy až do sklepa.

Celý program, který se často vyvíjel a tvořil velmi situačně dle aktuálních okolností, protkávalo mnoho dalších drobných hříček a knihovnických vtípků, jako například Knižní striptýz aneb Svlékni si svou knihu. Nultý ročník projektu Březen – měsíc čtenářů byl povedený a veselý a poskytl mnoho inspirací a námetů pro další aktivity knihovny i pro další spolupráci se studenty KISKu MU Brno. Pozadu nezůstaly ani pobočky KJM, které připravily tradičně program na Týden čtení, ale i nad jeho rámec, v podobě zajímavých pořadů věnovaných čtení, např. děti dětem, čtenářů nečtenářům, starostů občanům apod. Další zajímavé informace a fotografie najdete na <http://ctenischuti.webnode.cz>.

S letními prázdninami aktivity v knihovně utichají, respektive utichá doprovodný program (půjčo-

vání knih je jen mírně omezeno), avšak pro navození prázdninové atmosféry zpestří ochozy ústřední knihovny na Koblišné výstavy Chaty a chalupy a Naučné stezky. Hned v září se rozběhne 8. ročník projektu Poprvé do školy – Poprvé do knihovny, jehož cílem je zasévat vztah ke čtení již u začínajících školáků. Ti jsou při nástupu do první třídy pasováni na čtenáře knihovny a získávají bezplatnou registraci. Tématicky je letošní ročník projektu věnován Františku Nepilovi od jehož úmrtí uplynulo 15 let. Podzim se v KJM ponese ve jménu Karla Hynka Máchy u příležitosti 200 let od jeho narození, ale návštěvníky také čeká např. již tradiční cyklus přednášek Toulky českou minulostí, pořady s audioknihami a v neposlední řadě pravidelné akce pro děti i rodiče.

Lucie Anderová

Naši čtenáři jsou spokojeni

V minulém roce se uskutečnil výzkum spokojenosti čtenářů se službami Městské knihovny Blansko. Prováděli ho pracovníci Ekonomicko – správní fakulty MU Brno v rámci širšího výzkumného projektu.

Výzkum sestával ze dvou částí. V první části se členové výzkumného týmu ptali nás – odborných pracovníků. V druhé byli zpovídati čtenáři a návštěvníci knihovny. Celkem oslovili 121 návštěvníků. Na začátku letošního roku nám doručili výsledky. Jak výzkum dopadl? Hodnotilo se jako ve škole, stupnicí od jedné do pěti, přičemž jednička bylo nejlepší možné hodnocení a pětka nejhorší. Jednotlivé oblasti, ke kterým se mohli dotazovaní vyjádřit, byly:

knihovní fond – dostatečná nabídka a aktuálnost titulů, CD, novin a časopisů

pořádání akce – zajímavost a nápaditost pořádaných akcí

organizace a výkon knihovnických služeb – přehlednost systému řízení knih, čekací doba na možnost vyhledávání knih v katalogu, rychlost vyzvedávání knih ze skladu

chování pracovníků knihovny – odborné znalosti pracovníků, snaha vyhovět specifickým požadavkům, osobní přístup ke stálým návštěvníkům

podmínky poskytování služeb – dostatečná kapacita míst ke čtení, poloha a dostupnost knihovny, výše poplatků, podmínky pro konzumaci občerstvení

Celkovým součtem všech faktorů byla výsledná známka 1, 43, což vůbec není špatné.

Svoji roli v tomto sehrál jistě i fakt, že se knihovna v roce 1999 přestěhovala do nových prostor přímo ve středu města. I když předchozí umístění v romantických kulisách nedalekého zámku mělo také své kouzlo, teď je knihovna takřikajíc „na cestě“. Každý, kdo zavítá do

centra na nákup, na procházku, nebo vyřídít si nějakou pochůzku, může k nám jen „zaskočit“, ale také příjemně strávit volný čas při četbě.

Knihovna dlouhodobě patří mezi instituce, které se nemalou měrou podílejí na kulturním životě města. Kromě své nezastupitelné odborné činnosti knihovnické, pořádá spoustu dalších akcí: besedy se spisovateli, výstavy, Noc s Andersenem, hudební pořady, kursy na PC, recitační přehlídky, cestopisné přednášky, zájezdy za regionálními památkami, vánoční koncerty, exkurze a besedy pro děti a mládež. V budoucnu by se tyto služby měly ještě rozšířit například o universitu třetího věku a kurs tvůrčího psaní.

Z výsledků vyplývá, že jedním z nedostatků je absence automatu na nápoje. Zanedlouho by i tato drobná výtka měla být napravena. Druhou oblastí, která byla hodnocena horší známkou, je nedostatečná nabídka v hudebním oddělení. Bohužel krize se dotkla i kultury. Při dnešní průměrné ceně za hudební nosiče není možné

nakoupit požadované množství titulů. Navíc na rozdíl od nových knih, které si můžete půjčit okamžitě, u CD musíme dodržovat povinnou ochranu lhůtu. Nová CD lze půjčit k poslechu pouze v knihovně. Teprve po uplynutí devíti měsíců od vydání je možné vypůjčit si je i domů. Chápeme, že spouště čtenářů a posluchačů se toto nařízení nelíbí, ale my nesmíme porušovat autorská práva.

Naše knihovna se každým rokem snaží být čtenářům a návštěvníkům blíž a co nejlépe uspokojovat jejich požadavky. Posledním zlepšením bylo přestěhování cizojazyčného oddělení do prostor studovny a čítárny, takže všechna oddělení jsou nyní pod jednou střechou a čtenáři nemusí přecházet mezi jednotlivými budovami.

Jsmeme velice rádi, že na nás čtenáři a návštěvníci pohlíží pozitivně a vážíme si tak pěkného hodnocení naší práce. Budeme se snažit, abychom si udělenu „známku“ 1, 43 udrželi a možná ji posunuli ještě o kousek blíže k výborné.

Pavlaína Gargošová

Knižkometr aneb Děti Knihovny Kroměřížska čtou s Nestlé

V jarní měsíc, který se pyšní názvem Březen měsíc čtenářů, se všechny knihovny předhánějí v nejrůznějších aktivitách. Chtějí jimi zpestřit svůj program pro své návštěvníky. Stejně je tomu i v oddělení pro děti a mládež Knihovny Kroměřížska.

„Kolegyně přišla s nápadem uspořádat soutěž nazvanou Knižkometr. Ukázalo se, že to byla skvělá myšlenka, protože už během prvních tří dnů se do ní přihlásilo 105 dětí,“ uvedla knihovnice Marcela Kořínková.

Na pilotním projektu se spolu s knihovnou podílí i holešovská firma Nestlé. „Velice jsme ocenili, že s námi do toho jdou. Budou nám dodávat sladkosti, kterými

odměníme ty nejpilnější čtenáře,” vysvětlila autorka nápadu Kamila Rýdlová.

Soutěž spočívá v tom, že se každému čtenáři u speciálně vyrobeného knížkometru vždy změří hromádka vypůjčených knih. Centimetry se zapíše do jeho průkazky, kterou pro tento účel obdrží. Budou se sčítat a ve chvíli, kdy přečte první metr, získá odměnu. Další odměna, už trochu větší, bude následovat po zvládnutí tří metrů. Hranici tvoří pět metrů přečtených knih, za

kteří čtenář získá další odměnu od firmy Nestlé. Nultý ročník soutěže nazvané knížkometr aneb Děti knihovny Kroměřížska čtou s Nestlé skončí za půl roku. Během této doby knihovnice vychytají případné chybičky, aby v příštím roce mohly stanovit již jasná pravidla.

„V dnešní době je vidět, že děti omezují čtení a nemají příliš dobrý vztah ke knížkám. Touto akcí se snažíme dětské čtenářství podpořit a děti k tomu „sladce“ motivovat,” vysvětlila Kořínková.

informace pro knihovny

Služby pro handicapované uživatele v Krajské knihovně Karlovy Vary

Pár čísel úvodem...

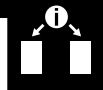
Krajská knihovna Karlovy Vary vznikla v roce 2002 z bývalé Okresní knihovny. Od roku 2005 sídlí v nové moderní budově (rekonstrukce bývalých kasáren). Knihovna poskytuje klasické knihovnicko-informační služby pro širokou veřejnost. Pracuje zde téměř 60 pracovníků. Knihovna eviduje přes 350 000 dokumentů, dále pečuje o vzácný historický fond balneologické literatury, který čítá kolem 3 500 svazků. Nabízí rozsáhlý fond zvukových knih pro nevidomé. Je zde přihlášeno přes 10 000 uživatelů. V roce 2009 bylo vypůjčeno okolo 450 000 titulů. V knihovně funguje půjčovna, oddělení pro děti, A-klub (hudební oddělení), infocentrum. Knihovna provozuje certifikovanou počítačovou učebnu (ECDL), k dispozici je moderně vybavený sál s kapacitou až 150 osob. Součástí knihovny je pobočka na Lidické ulici v Karlových Varech. Vedle knihovny je příjemné dětské hřiště pro malé děti. Knihovna je na Facebooku, má vlastní webové stránky (www.knihovna.kvary.cz).

Knihovna je přátelská k handicapovaným...

Nová budova knihovny byla navržena tak, aby odpovídala moderním trendům a potřebám uživatelů. Je bezbariérová, jsou zde automatické dveře, nájezdová rampa pro vozíčkáře. Pro nevidomé slouží signální navigační zařízení, které uživatele bezpečně navede

na požadované místo v knihovně. Vhodné výtahy jsou samozřejmostí. Pokud se z časových důvodů nedostanou uživatelé přímo do budovy knihovny, aby vrátili půjčené knihy, mohou využít tzv. biblioboxů, které jsou umístěny přímo v centru Karlových Varů v supermarketu, hned vedle frekventovaného autobusového nádraží. V případě, že čtenáři nechtějí komunikovat přímo s obsluhou na hlavním pultě, mohou využít tzv. selfcheck (automat na půjčování knih). V knihovně funguje již od roku 1995 oddělení pro handicapované. Knihovna přijala myšlenku, kterou nazvala „Nevidomí a neslyšící – přijďte mezi nás“. Stejně tak byly pojmenovány projekty, na které knihovna získala v letech 2006 – 2010 finanční podporu prostřednictvím grantů. Nabízíme tyto služby pro tyto cílové skupiny:

Pro nevidomé...

Všechny služby pro nevidomé jsou uvedeny na speciálních webových stránkách knihovny pro nevidomé (Pro návštěvníky, Pro nevidomé). Informace z tohoto webu čerpají též v hojně míře příbuzní nevidomých a slabozrakých, kteří získané informace předají svým blízkým. Nejsledovanějšími jsou novinky ve fondu zvukových knih. Oddělení též neustále rozšiřuje sbírku kompenzačních pomůcek, která je prezentována nevidomým za účelem jejich propagace a používání. Uživatelé si mohou zapůjčit zdarma radiomagnetofony a doma si přehrávat zvukové knihy. Zájemci si mohou půjčit též časopisy zaměřené na různé druhy postižení. Na oddělení též slouží počítač, který je vybaven speciálním softwarem pro nevidomé. Knihovna aktivně spolupracuje s neziskovými organizacemi, např. s Tyfloservisem nebo TyfloCentrem. Pořádá setkání nevidomých a veřejnosti na podzim každého roku s cílem integrovat nevidomé do „zdravé“ veřejnosti a naopak ukázat vidícím lidem, jak se žije zrakově postiženým. . . K dispozici je rozsáhlý fond zvukových knih, který obsahuje asi 2 600 titulů. Jde o největší zvukovou knihovnu v regionu.

Pro neslyšící...

V roce 2004 nás oslovili zástupci Karlovarského klubu neslyšících a hluchoněmých Miroslav Plachý – předseda a Karel Redlich – tlumočník s prosbou o spolupráci. Nejdříve jsme začali společnými silami organizovat kurzy českého znakového jazyka pro veřejnost, později i pro knihovníky. Několik kolegů se ve „znakovce“ vzdělávalo i dále a můžeme konstatovat, že se nyní slušně s neslyšícími domluví. Již několik let nabízíme pro neslyšící tlumočené akce, asi kolem 7–10 akcí ročně. Nejdříve jsme vždy kontaktovali společnost Asnep (www.asnep.cz) s žádostí o hledání tlumočnicka, nyní již máme své tlumočníky, se kterými jsme ve spojení přímo. Loni jsme též měli možnost vyzkoušet novinku a to simultánní přepis mluvené řeči (na plátno), který nabízí Česká unie nešících, oblastní organizace Praha. Tuto velmi zajímavou službu lze domluvit přímo s jejím hlavním organizátorem, Jaroslavem Winterem (www.prepis.cz). Přepis je vhodný hlavně pro ohluchlé, kteří nemají problém se psanou češtinou. Minulý rok se nám podařilo získat od Konta Bariéry finance na Počítačový kurz pro neslyšící. Tato skupina měla též možnost navštívit Kurz trénování paměti. Knihovna též postupně rozšiřuje fond pro neslyšící (DVD s titulky, motivační filmy, komiksy atd.) a fond o problematice neslyšících (knihy o sluchovém postižení, různé slovníky atd.). Seznamy těchto titulů mohou zájemci najít na webu knihovny (Pro návštěvníky, Pro neslyšící), který obsahuje informace o všech službách pro neslyšící, vč. pozdravu v českém znakovém jazyce. Zjistili jsme, že nejsou bohužel pro neslyšící v Karlovarském kraji vyvíjeny skoro žádné aktivity – mimo fungování klubu neslyšících a aktivit knihovny. Na tlumočené přednášky nabízené knihovnou chodí většinou kolem 15 – 20 neslyšících. Knihovnu si oblíbili, je vidět, že ztratili ostych a chodí sem rádi.

Aktivity pro neslyšící připravujeme na základě přímé domluvy a komunikace. Knihovna většinou dodá

neslyšícím nabídku akcí, které by mohla (z grantů) tlumočit. Neslyšící si sami vyberou o jaké akce mají zájem. Lze konstatovat, že knihovna této specifické skupině aktivně naslouchá a snaží se nabízet služby tak, aby neslyšící do knihovny přišli. Jinak tato práce nemá význam. Poznali jsme, že jsou neslyšící uzavřená komunita a možná mají občas ostych zkusit něco nového, neznámého. Nám se to však podařilo a můžeme konstatovat, že vidíme na skupině neslyšících, že si v knihovně zvykli, na pořádané akce chodí pravidelně a v knihovně se cítí opravdu dobře. Již znají „své knihovníky“ a ostatní organizátory. Nebojí se dát knihovně zpětnou vazbu, což vítáme. Většinou známe hodnocení akcí, kterých se neslyšící účastnili a dle toho plánujeme aktivity dále. Neslyšící byli již několikrát pozváni na exkurzi po knihovně.

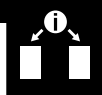
Jaká je spolupráce s krajskou knihovnou...??

Mirek Plachý, předseda Klubu neslyšících a hluchoněmých lidí v K. Varech, 39 let, ženatý, 1 syn, manželka též neslyšící, oba aktivně navštěvují knihovnu. Mirek též

v knihovně vyučuje český znakový jazyk. Držitel ECDL licence (mezinárodní certifikát počítačové gramotnosti), pracuje ve firmě WITTE (výroba autodílů v Nejdku u K. Varů).

„...S knihovnou spolupracuje Klub neslyšících a hluchoněmých lidí v Karlových Varech již od roku 2004. Neslyšící aktivně navštěvují akce knihovny. Komunikace s knihovnou je výborná. Od začátku komunikuji s Michaelou Kožíškovou (projektovou manažerkou knihovny, která se současně stará o aktivity pro neslyšící). Míša se učí český znakový jazyk, takže se mnou se vždy nějak domluví. Dříve jsme si hlavně psali, nebo mluvili

s tlumočnickem. Ten se bohužel odstěhoval, takže jsme byli „nuceni“ spolu komunikovat přímo! Knihovna pořádá během roku řadu zajímavých přednášek. Návrh – jaké akce tlumočit pro neslyšící – konzultuji na setkání s neslyšícími (setkání klubu), které máme většinou 1 x měsíčně v restauraci. Neslyšící si vyberou to co je zajímavé a knihovna pak zajistí tlumočení. Knihovna musí bohužel na tlumočení shánět granty, což se jí naštěstí zatím daří. Oceňuji hlavně web knihovny pro neslyšící, který komplexním způsobem popisuje všechny služby knihovny vč. dalších zajímavých informací, fotek, odkazů atd. Neslyšící se těší na další akce, které připraví ve spolupráci s knihovnou. . . .”

Veřejnost a neslyšící...

Knihovna již několik let zajišťuje kurzy českého znakového jazyka pro veřejnost. Lektorem na kurzu je právě Mirek Plachý – předseda Klubu neslyšících a hluchoněmých lidí. Máme zkušenost, že lidé, kteří se přihlásili do základního kurzu, chtějí většinou pokračovat dále. Kurzů se zúčastnilo též několik lidí, kteří ztrácejí sluch. V roce 2010 pořádá knihovna celkem 5 kurzů pro veřejnost, z toho 1 pro studenty (podpořeno v rámci grantu MK ČR).

Pro mentálně postižené...

V knihovně se konají pravidelná setkávání mentálně postižených osob – 1 x měsíčně (ve spolupráci s Ústavem sociální péče pro mentálně postižené v Mariánské).

Informace cílovým skupinám – propagace...

Knihovna pravidelně vydává tiskové zprávy o všech aktivitách včetně těch pro handicapované. Posíláme infor-

mace o akcích pro neslyšící též do České televize (zpravy.neslyšící@ceskatelevize.cz), která je uvádí ve večerních zprávách pro neslyšící – před 19 hodinou. Velkou a významnou akcí bylo natáčení České televize v květnu minulého roku. Pořad monitoroval život neslyšících v Karlovském kraji a informoval o aktivitách knihovny pro tuto komunitu. Info na www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209562221800007-televizni-klub-neslyšících/obsah/77624-krajska-knihovna-v-karlovyh-varech/. Pokud jsou na akce finanční prostředky, je zajištěn výlep v MHD. Akce jsou zasílány e-mailem předsedovi sdružení Klubu neslyšících a hluchoněmých lidí v K. Varech. Pro neslyšící je možné propagovat nabídku na webu www.ticho.cz, kam lze zdarma vkládat příspěvky. Informace o aktivitách pro handicapované nám též uveřejňuje portál www.helpnet.cz. Naše knihovna je též na Facebooku, který je vhodným komunikačním kanálem.

Zpětná vazba

Lze konstatovat, že jsou uživatelé s nabízenými službami Oddělení pro handicapované spokojeni. Důkazem toho je, že opakovaně navštěvují nabízené akce a jeví zájem o tyto aktivity. Např. dotazníkem na závěr počítačového kurzu pro neslyšící v roce 2009 bylo zjištěno, že všech 8 účastníků chce ve vzdělávání pokračovat, což se podařilo a díky Kontu Bariéry můžeme v tomto vzdělávání pokračovat i v roce 2010. Již nyní můžeme prozradit, že Konto Bariéry v těchto dnech připravuje výzvu pro krajské knihovny, která bude určena právě na počítačové vzdělávání handicapovaných a znevýhodněných obyvatel. Věříme, že se přidají další knihovny a nabídnou těmto skupinám kvalitní počítačové kurzy.

Granty a projekty knihovny

Bez projektů, resp. financí na ně získaných, by nebylo možné realizovat v takovém rozsahu aktivity pro

handicapované. Lze konstatovat, že téměř 99% nákladů, které vznikají při těchto činnostech, je financováno z externích peněz (vč. nové budovy, která byla vystavěna z evropských fondů v roce 2005).

Závěrem....

Mgr. Zlata Houšková, Národní knihovna ČR o Krajské knihovně Karlovy Vary. ...

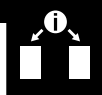
„... V českých veřejných knihovnách jsou specializované služby lidem se zdravotním znevýhodněním dosud nedostatečně rozvinuté. Pouze malá část knihoven věnuje těmto službám významnější pozornost (cca 11%). Výjimkou jsou samozřejmě elektronické služby poskytované prostřednictvím internetu. Tyto služby lze využívat z domova prostřednictvím počítače a internetu a jejich nabídka stále roste. To je výhodné i pro jednotlivce, kteří z nejrůznějších důvodů nemohou knihovnu fyzicky navštěvovat, tedy také pro imobilní, osoby se ztíženou hybností, ale i pro některé smyslově handicapované apod. Nelze je však považovat za specializované služby zdravotně znevýhodněným. Mezi knihovnami, které se službami handicapovaným intenzivně a především systémově zabývají a hledají stále nové cesty rozvoje, patří k nejlepším v republice Krajská knihovna Karlovy Vary. Jako jedna z deseti knihoven v republice má specializovaný útvar pro tyto služby, specializovanou studovnu a nabízí širokou škálu služeb. Má zvukovou knihovnu pro handicapované, PC s přístupem k internetu pro nevidomé, pořádá společenské a kulturní akce pro nevidomé, spolupracuje s organizacemi nevidomých a slabozrakých, sluchově postižených ad., seznamuje s kompenzačními pomůckami, v knihovně je k dispozici indukční smyčka (dosud pouze v 5 knihovnách v republice), personál ovládá český znakový jazyk, buduje fond pro neslyšící, pořádá kurzy znakového jazyka pro

veřejnost a seznamuje ji s problematikou sluchového handicapu, je bezbariérová, spolupracuje se školami pro mentálně znevýhodněné žáky a poskytuje na velmi dobré úrovni elektronické služby. Zcela ojedinělým počinem v ČR je rozvoj práce se sluchově znevýhodněnými. Knihovna pravidelně tlumočí přednášky a besedy pro veřejnost do českého znakového jazyka, čímž vytvořila okruh sluchově handicapovaných zájemců, kteří ji začali navštěvovat pravidelně. Jde o zcela průlomový moment ve službách českých knihoven. ...“

Co dál...??

Náš cíl je neustále rozšiřovat služby Oddělení pro handicapované v duchu myšlenky “Nevídomí a neslyšící – přijďte mezi nás!”. Máme před sebou cíle jako: doplňování zvukových knih, dovybavení oddělení. Chceme pokračovat v setkávání nevidomých a veřejnosti, chceme zajistit další zajímavé tlumočené přednášky pro neslyšící, pokračovat ve vzdělávání těchto uživatelů. Jelikož je většinou finanční situace handicapovaných složitá, chceme, aby tyto služby byly bezplatné. Proto je nutné sehnat externí finanční zdroje. Knihovna se bude dále snažit o zlepšení služeb pro handicapované, popř. o jejich rozšíření či zavedení zcela nových – podle zájmu a finančních možností knihovny.

A málem bychom zapomněli... V prosinci 2009 jsme v Londýně obdrželi mezinárodní ocenění v rámci soutěže JODI AWARDS, kde jsme získali cenu za Digitální přístup on-line, neboli ocenění za umožnění přístupu ke kultuře handicapovaným občanům prostřednictvím digitálních technologií (<http://www.jodiawards.org.uk/awards>).

Knihovna Kroměřížska má svoji geocachingovou schránku

Třetí květnový den tohoto roku se stal významným pro Knihovnu Kroměřížska. Zapojila se totiž do celosvětové internetové a současně turistické hry Geocaching. Účastníci hry při ní zapojí nejen nohy, ale i mozek. Jedná se vlastně o jakési hledání pokladů.

Hra spočívá v tom, že někde na neznámém místě je ukryta schránka (anglicky cache, česky keš) a na internetové stránce www.geocaching.com jsou zveřejněny souřadnice a různé doplňující informace, které hledače mají nasměrovat ke správnému cíli. Mají-li štěstí a schránku naleznou, podepíší se do notýsku, který je v ní ukryt. Obsahem schránky mohou být jakékoli další předměty. Účastníci mají možnost si některý z předmětů vzít a výměnou zanechat svůj vlastní. Do notýsku mohou zapsat vzkaz pro ostatní „kačery“.

Keš v Knihovně Kroměřížska je zaměřená tématicky a jejím hlavním artiklem pro výměnu jsou předměty, které souvisí s knihami, čtením a čtenářstvím. Zatím v ní převládají knižní záložky a literární sborníky dětí.

Cache je uzamčena číselným zámekem. Pro získání čísla kódu musí účastníci hry zjistit indicie dle návodu. Získají je jen v případě, že projdou knihovnu.

Vzhledem k tomu, že geocaching je světovou záležitostí, je velmi pravděpodobné, že knihovnu tak navštíví i lidé, kteří by ji při návštěvě Kroměříže jinak zcela opomněli.

Kamila Rýdlová, Marcela Kořínková

Objev problému dědičnosti před Mendlem

Pro řadu mladých badatelů je budoucnost důležitější než minulost a historie vědy začíná zítřkem... mnohá zjištění a teoretické názory slavně objevené byly známy již mnohem dříve. Proto se zdá být zajímavější brát na vědomí dosažené výsledky dřívějších pracovníků a nadbytečné úsilí věnovat pozdějším jevům. Navíc je zajímavé poznávat, jak vznikaly nové

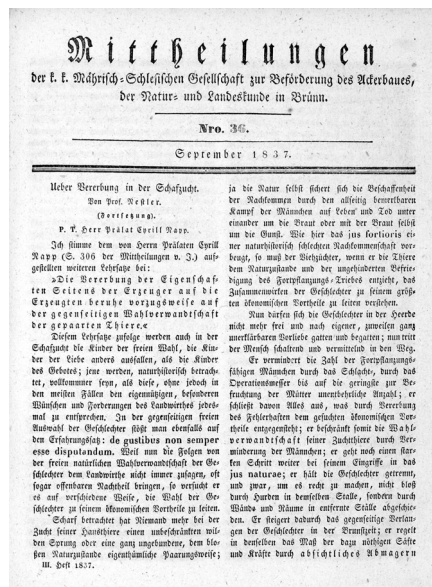
problémy, jak byly zkoumány a řešeny a jak a proč se rozvíjely.

Na citované hodnocení historie vědy ve výzkumu a výuce, zveřejněné nositelem Nobelovy ceny A. L. Lwoffem v roce 1953, upozornil S. Zadrazil v In-formačních listech Genetické společnosti G. Mendela. Poučné může být obdobné hodnocení J. K. Nestlera

(1783–1841) profesora přírodopisu a zemědělské nauky v Olomouci, zveřejněné v roce 1831 v souvislosti s průkopnickým šlechtěním ovcí na Moravě. V úvaze „Nové ze starého“, zveřejněné v týdeníku Moravsko-slezské společnosti pro podporu zemědělství, přírodopisu a vlastivědy, zkráceně označované jako Hospodářská společnost, uváděl, že „historie vědy a umění je stejně poučná jako samotná věda. Nutí nás a naše současné vědění srovnávat s poznáním z předcházející doby, a poněvadž se musí při každém srovnávání více přemýšlet než při pouhém jednostranném pozorování, nutí nás často historie vědy více přemýšlet, než nás poučuje samotná věda“ Nestler také upozornil na význam uchovávání publikovaných dokladů z vývoje poznání, vlastně na budování odborných knihoven. Po téměř 170 letech se nabízí hledat vysvětlení vzniku, zkoumání a osvojování Mendlova objevu.

Vznik problému

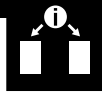
Od roku 1814 v Brně úspěšně rozvíjel činnost „Spolek šlechtitelů ovcí“, zřízený při Hospodářské společnosti. Mezi členy byli také odborníci ze sousedních zemí. Každým rokem se v Brně scházeli a projednávali získané zkušenosti a možnosti využití nových poznatků přírodních věd pro zdokonalení produkce vlny pro rozvíjející se textilní průmysl. Na doporučení profesora Nestlera zaměřovali pozornost na přenášení znaků rodičů na potomky. Dědičnost ještě nebyla uznávána jako vědecký termín. V publikovaném zápisu z dvoudenního XXII. spolkového sjezdu v roce 1836 se připomíná hodnocení jakosti vlny vystavovaných ovcí z 25 farem na Moravě, ve Slezsku, v Maďarsku a Rakousku. Nestlera zaujal nejnaléhavější problém — dědičnosti. Předložil jej účastníkům jako nový vědecký problém pro zdokonalení metod šlechtění ovcí „v zemi, ve které vznikl a odkud se v Evropě šíří“. Opat starobrněnského kláštera F. C. Napp (1792–1867) k tomu dodal, že dědičnost znaků ze strany produkujících na produkované spočívá především ve volbě rodičovských párů. Pro ovce mají být vybírání berani s odpovídajícími vnějšími i vnitřními znaky. Tento postup musí vycházet z důležitého fyzi-

Nestler, J. K.: Mittheilungen der k. k. Mährisch-Schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde. Brünn 1837, s. 281

ologického výzkumu. Předseda spolku, E. Bartenstein, se domníval, že problém může být objasněn na základě zkušeností šlechtitelů. Nestler to označil za zjednodušené vysvětlení a velký omyl.

Podrobnější diskusi zveřejnil Nestler v následujícím roce v rozsáhlé studii na pokračování pod názvem „O dědičnosti ve šlechtění ovcí“. V části na s. 281 je nadpis doplněn: *Pokračování P. T. Herr Prälat Cyrill Napp*. S důrazem na fyziologický výzkum Napp uváděl, že při rozmnožování jsou „dětí z volné volby rodičů jiné než děti požadované a že příroda sama prokazuje důsledky boje mužských jedinců na život a smrt (*Kampf der Männer auf Leben und Tod*). K tomu dodal, že boj o přizeň partnera a právo silnějšího se může projevit i ve vzniku přírodovědně horšího potomstva. Tomu může šlechtitel předcházet výběrem beranů pro rozmnožování s nezbytným počtem vybraných ovcí s ekonomicky výhodnými znaky.

Řešení problému

Podstatu problému uváděl opat Napp jako otázku *co a jak se dědí*. Vlastně formuloval výzkumný úkol, který později řešil Gregor Mendel. S velkým časovým odstupem se nabízí vysvětlení souvislosti s jeho výzkumem. Na doporučení F. Franze, profesora fyziky na univerzitě v Olomouci, přijal Napp v roce 1843 Mendla do kláštera. Při studiu teologie mohl v Brně absolvovat také výuku zemědělské nauky, vyučované profesorem F. Dieblem (1770–1859), který již doporučoval hybridizaci při šlechtění rostlin. Opat uvítal Mendlův zájem o přírodní vědy a v roce 1852 ho poslal studovat fyziku na univerzitu do Vídně. Zvláště ho zaujala nově zaváděná fyziologie rostlin, ve které profesor F. Unger (1800–1870) usiloval o objasnění „fyziky rostlinného organismu“. Při vysvětlování vzniku jednotlivých rostlin a jejich vývoj Mendel používal termíny *Bildung* a *Entwicklung*.

Po revolučním roce 1848 v Brně skončil svou činnost Spolek šlechtitelů ovcí a přírodovědci vytvořili „Přírodovědný spolek“ pro rozvíjení „čisté vědy“. Po dvouletém studiu se Mendel vrátil do Brna již s plánem pokusů s křížením rostlin pro vysvětlení problému vzniku a vývoje hybridů. Pro provádění pokusů nechal opat postavit v klášterní zahradě velký skleník, ve kterém prováděl Mendel rozsáhlé pokusy s křížením rostlin. Když v roce 1865 přednášel na spolkové schůzi o „zákonu vzniku a vývoje hybridů“ (*Bildung und Entwicklung der Hybriden*), účastníci ho se zájmem vyslechli, ale jeho vysvětlení nepochopili. Teprve v roce 1900 publikovaná studie zaujala několik přírodovědců v zahraničí, kteří na ni reagovali. Začali psát o znovuoobjevení Mendlových zákonů dědičnosti, které se staly východiskem vzniku nové nauky o dědičnosti — genetiky.

Když ve třicátých letech genetikové prokazovali syntézu teorie dědičnosti a evoluce upozornil v roce 1936 cambridžský genetik R. A. Fisher, že „stále neví, co a jak Mendel objevil a co si o svém objevu myslel“. Genetikové na to reagovali v roce 1950 v USA, když si připomínali 50. výročí znovuoobjevení Mendlova výzku-

mu jako Golden Jubilee of genetics. Oxfordský genetik C. D. Darlington ještě upozornil, že v průběhu 50 let si také uvědomují Mendlův objev jednotky dědičnosti. V roce 1948 byla genetiky v SSSR a jemu podřízených zemích, včetně ČR, označena za reakční vědu a násilně byla nahrazována dědičností získaných vlastností. To přispělo k podnícení zájmu o historický výzkum vzniku, podstaty a vývoje genetiky.

Znovuoobjevování

V roce 1965 uspořádali genetikové v Brně mezinárodní Mendel Memorial Symposium, což rozhodujícím způsobem přispělo nejen k rehabilitaci genetiky a Mendla, ale i k obnovení od roku 1922 v klášteře připravovaného Mendlova muzea. V Brně se o to rozhodujícím způsobem zasloužil J. Kříženecký (1896–1964), který od dvacátých let vyučoval genetiku. Ve třicátých letech již usiloval o zřízení ústavu pro výuku genetiky na vysokých školách v Brně. V roce 1949 byl, jako představitel reakční genetiky, propuštěn z Vysoké školy zemědělské, na které při výuce obecné zootechniky také vyučoval základy genetiky. Později byl odsouzen k dvouletému vězení. Po návratu začal připravovat publikace obsahující podrobnější informace o Mendlově původu, vzdělání a výzkumu a málo známé doklady pro historický výzkum vzniku nejen dědičnosti, ale i vývoje. V roce 1963 byl pověřen vedením nového oddělení pro historii genetiky v Moravském muzeu s přednostním úkolem zřídít Mendlovo muzeum. Před náhlým úmrtím koncem roku 1964 spolupracoval Kříženecký i při vypracování projektu rekonstrukce části klášterního areálu pro působnost nového oddělení, které pojmenoval Mendelianum. Hlavní částí měla být expozice vysvětlující původ, vzdělání a rozsáhlou Mendlovu působnost a soubor publikovaných a archivních dokladů z výzkumu vzniku a vývoje genetiky. Navrhl vlastně plán historického výzkumu zaměřeného přednostně na vysvětlení Fisherových otázek z roku 1936.

Účastníci mezinárodního symposia v roce 1965 uvítali otevření Mendlova muzea a nabídli i spolupráci při historickém výzkumu. Odborníci tehdejší Univerzitní knihovny v Brně ochotně pomáhali pracovníkům Mendeliana a odborníkům ze zahraničí při vyhledávání a využívání rozsáhlých knižních fondů i z klášterní knihovny, která tehdy byla v jejich odborné správě. Publikované výsledky historického výzkumu záhy prokazovaly, že Mendel vycházel z výjimečného výzkumu šlechtění zvířat a rostlin na Moravě a z mimořádného rozvíjení vědeckého poznání v kulturním prostředí v Brně za účasti členů kláštera.

Publikovaná rozporná vysvětlování jen Mendlova empirického výzkumu s křížením rostlin v souvislosti se vznikem nových druhů a tvrzení, že Mendel upravoval – vlastně falšoval – číselné údaje hodnocených znaků rostlin a semen ve prospěch teoretických závěrů jsou objasněny v roce 2008 A. Franklinem aj. v knize *Ending the Mendel-Fisher Controversy*, vydané nakladatelstvím university v Pittsburgu. Širší historickou souvislost Mendlova novátorského výzkumu podrobně vysvětlují ve studii *Studies and Mendel's paradigm* v

nově vydávaném americkém časopisu *Perspectives of Science Historical-Philosophical-Social*. Výsledky historického výzkumu jsou opakovaně zveřejňovány v rozsáhlé řadě časopiseckých a knižních publikací i v různých jazycích a zemích a přispívají k dalšímu rozvíjení genetiky.

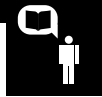
V závěru se nabízí připomenout výstižné předvádání stručně popisovaného význam Mendlova objevu americkým nositelem Nobelovy ceny za genetiku H. J. Muellerem v poselství účastníkům symposia v Brně v roce 1965:

Věda, která je nyní označována jako genetika, má svůj první jasný začátek v brilantní práci Gregora Mendla. Obsahuje hlavní klíč k poznání vzniku života z neživé hmoty, k podstatě vláken vytvářejících evoluci a cestu, kterou musíme následovat, chceme-li se sami rozvíjet. Mendel byl dvakrát objeven a bude opakovaně objevován. Toto znovuzrození bude vycházet ze dvou recipročně posilovaných metod: vytvářením a rozvíjením fyziky a kulturního prostředí ve prospěch humanity a zvyšováním vnitřní genetické konstitute.

Vítězslav Orel

Opat Tomáš Martinec (1925–1995) a V. Orel v knihovně augustiniánského kláštera na Starém Brně.

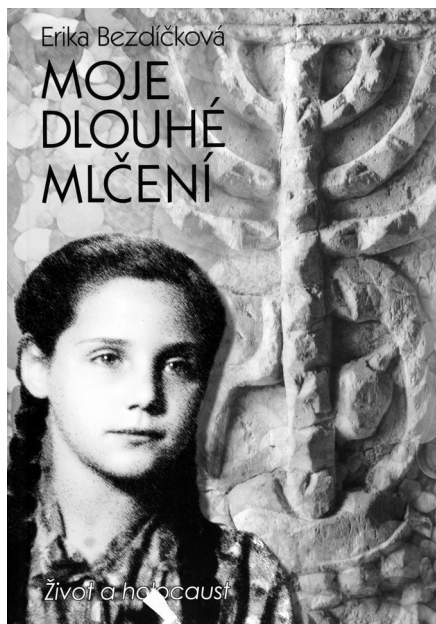

Vzpomínky, které zavazují

Jednoduchá obálka s fotografickou montáží, na níž se křehká dívčí tvář se zasněnými očima dívá někam do dálky, násobí svoji emotivnost po dočtení knihy. Erika Bezdíčková ji nazvala *Moje dlouhé mlčení*, s podtitulem *Život a holocaust* byla vydána Kartuziánským nakladatelstvím (Brno 2010, 94 stran, ISBN 978-80-86953-58-8). Autorka se ve vzpomínkách vrací k nejtěžším obdobím svého života za nacistické okupace. Dlouhé mlčení o traumatizující minulosti prolomila již v roce 2008, kdy svůj příběh svěřila Olze Sommerové, která zmapovala strastiplné osudy sedmi židovských žen v dokumentu *Sedm světél*.

Memoárová knížka zachycuje první vzpomínky na dětství v Žilině. Na stránkách vystávají barvitě představy, z nichž selektivní dětská paměť dokáže uchovat především to nejhezčí: útulný byt provoněný lipovými květy ze stromořadí lemujícího ulici, návštěvy trhu se služebnou Maryškou, chuť zákusků z místní cukrárny, plavání v řece Kysuci. Tyto drobné radosti dětského mikrosvětla budou v pozdějších těžkých chvílích životadárným pramenem.

Nejdůležitější místo ve vzpomínkách však zaujímá rodina. Obraz rodičů, prarodičů a nevlastní sestry je podáván s láskou, ale není nikterak idealizován. Erika vyrůstala v láskyplném a tolerantním prostředí středostavovské židovské rodiny, v níž se hovořilo maďarsky, slovensky i německy. Rodina v dívce pěstovala pocit hrdosti na židovství a slavila důležité židovské svátky, nepatřila však k ortodoxním Židům a Erika měla přátele mezi židovskými i křesťanskými dětmi. Jenom občas protne idylický prostor dětství plíživý projev antisemitismu – zatím má pouze podobu dětských posměšků a ke zjednání nápravy postačí maminčin výchovný pohled rozjivenému uličníkovi.

Postava předčasně ztracené maminky provází Eriku celým životem coby personalizace dobra. Po perzekuci Židů v Hlinkově Slovensku je rodina v roce 1944 deportována do Osvětimi. Autorka rekapituluje smutnou minulost střizlivě a s určitým věcným odstupem, ovšem zároveň každou událost znovu a znovu citlivě váží v její tragické osudovosti. Po Osvětimi, kde zahynuli oba rodiče i další příbuzní, se dívka přesouvá do dalších pracovních táborů v Německu a její přežití v otřesných podmínkách mnohdy závisí na souhře šťastných náhod, neboť ve válečném běsnění neplatí již žádná pravidla. Ani konec války nepředstavuje konec útrap. Čtrnáctiletou dívku čeká svízelný návrat domů a především šokující zjištění, že žádný domov již neexistuje. Válka připravila dívku o základní jistoty a hledání přeživších příbuzných, zoufalé pátrání po zbytcích minulého života je pro dospívající Eriku zároveň cestou ke znovuobjevování vlastní identity.

Prožité trauma, násobené syndromem viny, umocňuje i fakt, že ani po válce se Erika nezbavila

stigmatu. Židovský původ je v komunistickém Československu 50. let 20. století natolik podezřelý a nežádoucí, že první manželství končí rozvodem, aby nestálo v cestě manželově stranické kariéře, s předsudky a zákazy se potýká i během normalizace.

Působivost svěřeného příběhu nespočívá v literárních efektech, ale v jeho autentičnosti. Téma totalitních diktatur 20. století by se nemělo stát učebnicově vyprázdněným souborem pouhých dat a čísel. Svědectví Eriky Bezdíčkové je důležité právě tím, že bylo bolestivě odžito. Lakonické konstatování, že holocaust přežila pouze jediná z jejích spolužaček, jejichž dětské tváře zachycuje obrazová příloha, vydá za všechny statistiky. Dokumentární rovinu publikace rozšiřuje rovněž poznámkový aparát: informace o vyhlazovacím táboře Osvětim a Březinka, slovníček pojmů. Knížka se tak stává vhodným pramenem i pro školní či mimoškolní práci s dětmi a mládeží. Ukazuje přesvědčivě nebezpečí jakékoli totalitní zvůle, na jejímž počátku nezřídka stojí ne-

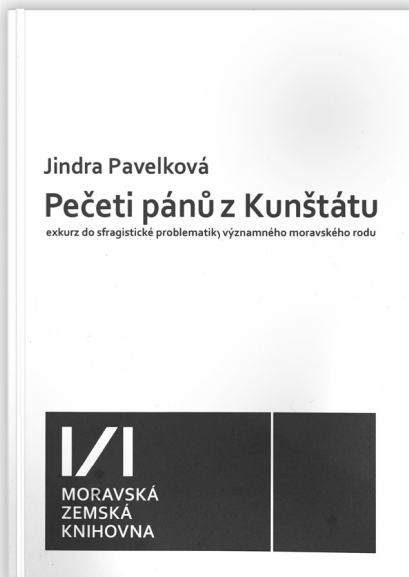
tolerantnost, nenávisť, náboženská nesnášenlivost, xenofobie. Výchovně-vzdělávací potenciál výpovědi Eriky Bezdíčkové ještě umečňuje autorčin vyrovnaný nadhled a cit pro spravedlnost, s nimiž se ohlíží za vlastním životem.

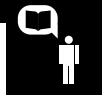
Moje dlouhé mlčení se tak staví po bok dalším dlouho zamlklým či umlčovaným hlasům, kterým bychom měli pozorně naslouchat. Jejich poselství je aktuální zejména pro mladou generaci, která se již narodila v demokratických poměrech a nemůže vážít hodnoty svobodné společnosti vlastní životní zkušeností. Vzpomínky Eriky Bezdíčkové, stejně jako dalších autentické výpovědi o válečném násilí a totalitním útisku v různých dobách a režimech (v poslední době se vydání dočkala například publikace, kterou sepsala Romka Ceija Stojka, *Žijeme ve skrytu*, Argo, Praha 2010 nebo dětské válečné deníky, jež redigovala Zlata Filipović a Melanie Challenger, *Umlčené hlasy*, Vyšehrad, Praha 2008), nabývají platnosti etického závazku, aby se podobná historie již nikdy nemohla opakovat.

Milena Šubrtová

Pečeti pánů z Kunštátu

Nedávno vydala Moravská zemská knihovna v Brně monografii Jindry Pavelkové s názvem *Pečeti pánů z Kunštátu. Exkurs do sfragistické problematiky významného moravského rodu* (Brno 2009, 183 s., 85 obrazových a 10 genealogických příloh). Práce se zabývá popisy pečeti a jejich vývojem u jednotlivých členů rodu pánů z Kunštátu (včetně několika žen) v časovém rozmezí od poloviny 13. století po přibližně 2. pol. 16. století. Titul tak vhodně doplňuje knihu Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě ke trůnu*. Praha 2006, kde pečeti zůstaly opomenuty. Předložená kniha obsahuje vedle úvodu poměrně rozsáhlý rozbor pramenů a literatury a další tři kapitoly. V první je věnována pozornost podrobným popisům kunštátských

pečeti (*Pečeti pánů z Kunštátu, jejich vývoj a typologie*), následuje shrnutí podstatných sfragistických skutečností z předměné materie, ale i poznatků heraldických a epigrafických (*Shrnutí vývoje kunštátských pečeti*) a konečně velmi záslužný pokus na základě literatury zasadit pečeti pánů z Kunštátu do kontextu šlechtických pečeti na Moravě s přesahy na stav sfragistické šlechtické materie v okolních zemích se stal náplní kapitoly *Stručný nástin vývoje šlechtických pečeti na Moravě a v okolních zemích*. Knihu doplňuje závěr, soupis pramenů, edic a regist pramenů, archivních katalogů a inventářů, použité literatury a výběrové literatury k pánům z Kunštátu. Publikace nepostrádá ani jmenný rejstřík, genealogickou přílohu a fotografickou přílohu.

Monografie vychází z autorčina několikaletého výzkumu sfragistické materie Kunštátů. Zahnuje celkově 141 pečetních typů od 74 osob, což je pro postižení pečetnictví jakéhokoli rodu materie více než dostatečná, přestože pochopitelně není – a ani nemůže být – zcela vyčerpávající; mimo pozornost zůstaly (s jedinou výjimkou) zahraniční archivy a z tuzemských ty, jejichž fondy nejsou badatelsky zpřístupněné. Navzdory tomu se ovšem nesporně jedná o práci v pečetnictví Kunštátů zakladatelskou.

Z vědních disciplín to však není toliko sfragistika, pro kterou lze v monografii Jindry Pavelkové načerpat poznatky. Opomenout nesmíme rovněž heraldiku či dějiny zbroje, kde především rozbor na pečetích se vyskytujících typů štítu a přileb, stejně jako postižení vývoje rodového klenotu v závislosti na čase představuje cenné informace. Další disciplínou je pak paleografie, resp. epigrafika, jež jistě přivítá typologii písma z legend pečeti. Vše výše uvedené nabývá na větší ceně faktem, že jsou sledovány tyto fenomény po dobu tří století.

Za ocenění rovněž stojí skutečnost, že autorka se obírá nejen pečeti jako takovou, ale kde si to situace vyžaduje, obrací svou pozornost i na koroborace listin (např. s. 107). Jistě zajímavého a nového zjištění se nám dostává ve skutečnosti, že zatímco někteří členové rodu

při zisku zemského úřadu změnili typář a často jej nyní otiskovali do pečetního vosku červené barvy, u jiných nemůžeme pozorovat jakoukoli změnu (např. u moravského hejtmána Jana II. Kuny z Kunštátu; s. 108). A jako sfragisticky důležité se nesporně jeví vzájemné si půjčování typářů členů rodu, a to zejména v novověku (s. 85). To zcela zřejmě souvisí s počátkem úpadku významu pečeti a nástupem právního formalismu (k tomu srov. např. Maráz, K.: *Několik poznámek k právním aspektům šlechtické sfragistiky v 15. a 16. století na příkladu pečeti moravské šlechty*. In: *Symbol a symbolika v právu. Sborník příspěvků z konference*. Edd. K. Brzobohatá a T. Tyl. Brno 2006, s. 91–97). Je jen škoda, že se této problematice J. Pavelková nevěnovala dále a více téma nerozvedla. Tím se již dostávám k připomínkám.

Nesouhlasím s autorkou v jejím konstatování, že Kunštátská pečeť „se v ničem výrazně nelišila od pečeti dalších šlechtických rodů. Srovnání bylo v rámci práce provedeno na základě v literatuře. . . . popsanych pečeti u pánů z Rožmberka, Lichtenburka, Sovince, Kravař či Pernštejna a Minstrberka. . .“ (s. 133). Nejméně s Rožmberky a Lichtenburky, kteří používali i jezdeckou a pěší, resp. pěší pečeť to samozřejmě nekoresponduje. Navíc právě tyto pečeti s figurativní náplní pečetního pole jsou i velice výrazně větší než jakékoli pečeti pánů z Kunštátu. Dále nemyslím, že by Archiv Národního muzea po zpřístupnění listin přinesl „pravé sfragistické poklady“ pro pečeti Kunštátů (s. 7), alespoň jak se zatím jeví z badatelsky zpřístupněných listin. Na s. 87 Pavelková konstatuje o posledním typu pečeti Jiřího z Kunštátu a Poděbrad, že se jedná o precizní dílo, které „dává tušit, že vznikl přinejmenším v dílně některého ze zlatnických mistrů.“ Bezesporně, ale je škoda, že se nepokusila srovnat pečeť s pečeti Koruny Království českého, neboť můžeme – podle mého názoru – oprávněně usuzovat na vznik obou pečetidel ve stejné dílně (k tomu srov. např. Nový, R.: *Pečeť Koruny Království českého. Sfragistický příspěvek k dějinám české státnosti*. SAP 43, 1993, s. 339–346).

Přes výše uvedené výtky však lze uzavřít konstatováním, že práce je ohromně cenná pro množství materiálu,

který přináší a zpřístupňuje i interdisciplinaritu. Zde bude mít jistě trvalou vypovídací hodnotu. Čtenář rovněž uvítá detailní soupis pramenů, s nimiž autorka pracovala.

Na závěr si ovšem nemohu odpustit poněkud kritickou poznámku ke grafické a technické stránce monografie. Na jednu stranu musím pochválit až překvapivě dobrou kvalitu fotografií v obrazové příloze, na druhou stranu však je třeba mít oprávněné připomínky. Tak např. kouzlo po-

známek pod čarou spočívá jistě ve faktu, že jsou otištěny na stejné straně, na jaké je v textu vyznačen jejich index. Zde to ovšem bohužel ne vždy je pravidlem (např. poz. 3 označená na s. 2, otištěna pod čarou na s. 4, pozn. na s. 8 označené od č. 15 avšak otištěné pod čarou od č. 13 či dokonce chybějící text pozn. 93 na s. 27). Rovněž tak obálka knihy by snesla poněkud vhodnější zpracování.

Karel Maráz

z činnosti MZK

E-kniha a její čtečka – možnost využití pro knihovny

Elektronické knihy a jejich čtečky jsou jedním z aktuálních trendů současnosti. Tvoří nedílnou součást dnešního digitálního věku. V oblasti vývoje, trhu a zpřístupnění elektronické knihy uživatelé se toho stalo již opravdu hodně a našim úkolem by mělo být zpřístupnit tyto nové technologie široké veřejnosti. Nemá příliš smysl zveřejňovat grafy prodeje a pokrytí trhu, ale zaměříme se na dokument jako takový. Elektronická kniha v současné době představuje příliš mnoho termínů, je proto dobré si na úvod rozdělit několik základních kritérií a zaměřit se na pár rozdílů.

Historie sahá až do roku 1971, kdy zahájil svou činnost projekt Gutenberg, kde cílem toho projektu bylo přenést do digitální podoby co nejvíce děl, která již nepodléhají autorským právům. Jedná se o nejstarší digitální knihovnu a většina děl sbírkou se distribuuje jako volné dílo ve smyslu autorského práva USA. V roce 1995 zahajuje Amazon. com prodej knih na internetu a v roce 1998 získává první e-kniha své ISBN. V témže roce též vznikají první čtečky e-knih a díky nim a také přenosným mobilním zařízením např. Palm (PDA) získávají na uživatelské popularitě.

E-Book

Pod pojmem **E-Book** nebo e-kniha atd. se nejčastěji skrývá digitální ekvivalent tištěné knihy, což je určitý soubor dat, uložený v určitém formátu (o kte-

rém s zmíníme později), který lze zobrazit na zařízení vyrobeném za tímto účelem. Pojmem **E-Book reader** čili čtečka elektronický knih označujeme právě toto zařízení. Někdy se i tato čtečka představuje pod pojmem E-Book, protože se někdy svým designem snaží napodobit klasickou knihu. E-knihy lze v současné době číst na celé řadě zařízení od klasické výpočetní techniky až po nejmodernější mobilní telefony. Pro knihovnu je důležité se zaměřit na uživatelsky přívětivé, cenově dostupné čtečky a pomalu začít mapovat knižní trh jak volných, tak komerčních e-knih.

Čtečky v knihovně

Stejně jako knihovna nabízí již známé dokumenty k nahlednutí, lze za určitých okolností považovat čtečku ať už s nahanou e-knihou nebo bez za dokument. Můžeme ji jako digitální dokument zkatalogizovat a nabízet k prezenčnímu či absenčnímu půjčování. Je však třeba dávat pozor na autorská práva. Čtečku můžeme v knihovně brát jako klasickou knihu ne jako počítač. Tím je základní rozdíl mezi čtečkou mobilním počítačem, čili PDA, Padem atd. Zde je pro knihovnu

spíše přínosem určité omezení multimediálních funkcí a přístupu na internet z hlediska již zmíněných autorských práv a výdrže baterie. Dnes jsou již standardní čtečky vybaveny displejem s **elektronickým inkoustem** (E-ink). Elektronický inkoust je patentovaný materiál, který se ve formě tenkého filmu integruje do elektronických displejů. Základním komponentem elektronického inkoustu jsou miliony miniaturních mikrokapslí o průměru, který je srovnatelný s průměrem lidského vlasu. Pro výrobu displeje s elektronickým inkoustem je inkoust nanášen na tenkou vrstvu plastové desky a zalaminován tak, aby vytvořil kompaktní obvod. Mikrokapsle je možné nanést na téměř jakýkoliv představitelný povrch včetně skla, plastu, látky či dokonce papíru. Hlavní výhody této technologie jsou bezkonkurenční spotřeba energie až několik týdnů na jedno nabití, velmi dobrá čitelnost displeje a to i na přímém slunci a hlavně také vzhledem k tomu, že 60% e-knih tvoří beletrie, výrazně menší namáhání očí při čtení, zhruba stejné jako při běžném papíru oproti LCD displejům.

Jakou čtečku pořídit?

Uživatel se potřebuje s tímto novým typem dokumentu nejprve seznámit, je tedy vhodné ho na čtečky a e-knihy upozornit. Dnes tak činí právě i knihovny a některá knihkupectví, kde je možné čtečky i zakoupit. Orientační ceny čteček dnes začínají kolem 5500 Kč např. u **Jinke Hanlin V5** – zobrazené na obrázku (zdroj Alza.cz). Více info třeba na www.digiknihy.cz – právě Acomp prodal v loňském roce kolem 10 000 čteček. V **Moravské zemské knihovně** prezenčně nabízíme tři mírně odlišné čtečky, aby si každý uživatel vybral, co je pro něj nejvíce vhodné a každá z nich umožňuje též upravit uživatelské prostředí. Kromě již zmíněné máme též **Jinke Hanlin**

V3 s větším displejem. Displeje jdou kromě standardního zobrazení i značně zvětšit, takže vyhovují i případné oční vadě. Podporují všechny standardní formáty pro zobrazení e-knih a obrázků (PRC, PDB, PDF, DOC, WOLF, HTML, TXT, CHM, FB2, Djvu, PNG, TIF, GIF, BMP, JPG, PPT, EPUB, LIT) a navíc obsahují **mp3 přehrávač** s výstupem na sluchátka, třeba pro poslech audioknih, což ocení zvláště zrakově postižení čtenáři. Jako alternativu k HanLin máme **Bookeen Cybook Opus**, jednu z nejtenčích a nejlehčích čteček na trhu. Všechny mají kromě interní flash paměti vstup pro externí paměť v podobě SDHC karty a micro SD u Bookeen Cybook Opus, která může dosahovat až 32 GB, což znamená mít v jedné čtečce knihovnu o obsahu několika tisíc knih! Za zmínku stojí více info na: www.mzk.cz/sluzby/e-ctecky.php. Samozřejmostí je u čteček ovládání v češtině a podpora českých fontů pro správné zobrazení. Musíme také brát v úvahu zaškolení zaměstnanců, ale vzhledem k uživatelské přívětivosti těchto zařízení se jedná pouze o krátkou dobu.

Kde vzít e-knihy?

Když už nějakou ze čteček pořídit, přišel čas se poohlédnout po e-knihách. Zde nás překvapí, že u některých čteček dostaneme 2GB SD kartu plnou e-knih , což je vhodné zejména pro základní seznámení se čteč-

Jinke Hanlin V5 – čtečka e-knih

kou a naučí nás brát zařízení jako celý dokument. Všechny knihy jsou v češtině. Mezi těmito knihami najdete takové autory jako jsou: Božena Němcová, Mark Twain, Julius Verne, Jack London, Karel Jaromír Erben, Charles Dickens, Fjodor Michajlovič Dostojevskij, Alexander Dumas, Henryk Sienkiewicz, Karel May, Jaroslav Hašek a další. K podobným knihám se dostaneme i na řadě domácích serverů např. <http://palmknihy.cz/www/index.php> tento server je zaměřen na popularizaci a distribuci elektronických knih. Na českém a slovenském internetu se jedná o jedinečný projekt jak rozsahem, tak i přístupem k problematice e-knih. Jedná se o bezplatný projekt, ale v rámci spolupráce s jednotlivými vydavatelskými jsou připraveny i placené tituly. Zde je nutno zdůraznit autorská práva. V současné době je to velmi diskutovaná otázka. Může představovat zejména problém u případného absenčního půjčování. Autorská práva jsou velkým problémem dostupnosti e-knih. Právní aspekty bohužel zpravidla stojí v cestě k elektronickému vydání řady knih v češtině. Vydavatelé uzavírali autorské či překladatelské smlouvy v době, kdy je ani nenapadlo, že by součástí smlouvy mělo být i digitální šíření. Již standardně ve většině zemí trvají majetková autorská práva po dobu života autora a 70 let po jeho smrti. Problém tvoří světově, ale i evropsky nejednotné autorské právo. K problémům nás přivádějí i ilustrace, fotografie a další autorská díla, která jsou součástí knih. Setkáváme se zejména s DRM technologií (jde o zkratku z Digital Rights Management), která představuje správu digitálních práv avšak představuje značná omezení a v současné době se setkává s velkou kritikou. Jde v podstatě o určitá omezení při manipulaci s dokumentem, jako je kopírování, tisk, převody do jiných formátů atd. Kromě knih chrání zejména hudbu, obrazové dokumenty atd.

I přes tato omezení se na našem trhu setkáváme s placenou knihou. Její hlavní výhodou je zejména velmi rychlá dostupnost a hlavně se nikdy nevyprodá,

takže zůstane k dispozici, dokud bude třeba. Cena bývá zpravidla nižší, což je ovšem vykoupeno pouze její datovou existencí a také případným DRM. Pro příklad uveďme třeba: www.digibooks.cz nebo <http://www.ebookstore.cz/>.

Formáty

E-knižní formáty (PDB, PDF, ePub,) umožňují zachovat věrnou podobu knihy – tedy včetně obrázků, ilustrací, fotografií. Vzhledem k tomu, že většina čteček nabízí již téměř všechny běžné formáty, neměla by už nás otázka nekompatibility zobrazení moc trápit a to i včetně formátů internetových stránek HTML, či formátů Djvu známých z digitálních knihoven.

Doporučené odkazy

Vzhledem k tomu, že jde o velmi diskutované a publikované téma, je vhodné uvést pár odkazů, které se problematikou zabývají podrobněji. Za zmínku stačí věnovat se článkům Daniela Dočekala. Uveďme třeba:

<http://www.lupa.cz/clanky/e-knihy-e-cticky-prostetakovy-e-svet-1/>
<http://www.lupa.cz/clanky/e-knihy-e-cticky-prostetakovy-e-svet-2/>
<http://www.facebook.com/eknihy>
<http://www.pooh.cz/pooh/a.asp?a=2016011>

Základní použitá literatura

DigiKnihy [online] c2010 [cit. 2010-05-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.digiknihy.cz/index.aspx>>.
 eBooks – elektronické knihy – současnost a budoucnost (Svět Knihy, 2010/05) [online] c2010 [cit. 2010-05-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.slideshare.net/MedvidekPU/ebooks-elektronick-knihy-souasnost-a-budoucnost-svt-knihy-201005>>.

Oddělení firemních a obchodních informací v Moravské zemské knihovně v Brně

Oddělení firemních a obchodních informací se zaměřuje na doplňování, zpracování a zpřístupňování speciálních druhů technické literatury – norem, patentů a firemní literatury. Najdete je v 7. poschodí MZK. Veškeré fondy, které spravuje uvedené oddělení, přinese služba ihned na počkání, pokud se nenalézají přímo v prostorách studovny, ale v přilehlém skladě.

Oddělení nakupuje české technické normy v papírové podobě v jednom exempláři. Trvale uchovává i neplatné normy. MZK získávala v letech 1995 – 2000 německé normy DIN, k dispozici jsou i některé starší normy DIN. Německé normy DIN se stejně jako české normy nesmějí rozmnožovat, slouží pouze k prezentačnímu studiu. Normy ČSN a DIN nejsou zachyceny v katalogu knihovny. Informace o těchto normách lze ověřit v bezplatných bázích na Internetu (www.unmz.cz, www.beuth.de). České normy mohou čtenáři studovat i v elektronické podobě (ČSN online). Báze ČSN umožňuje pouze vyhledávání a prohlížení norem ve studovně v 7. poschodí. Návštěvníci najdou v MZK i normy TNV a normy sdružení GAS, informace o těchto normách jsou dostupné v online katalogu. MZK získává plynárenské normy cestou povinného výtisku, vodo hospodářské normy TNV knihovna kupuje.

MZK uchovává kompletní sbírku československých a českých patentových spisů v papírové podobě od r. 1919. Patenty zasílá knihovně bezplatně Úřad průmyslového vlastnictví v Praze (www.upv.cz). Patentové spisy jsou uloženy ve skladě podle Mezinárodního patentového třídění. Lze je libovolně kopírovat. Návštěvníci najdou ve studovně v 7. poschodí také publikace z oblasti průmyslové-

ho vlastnictví včetně třídníků a seznamů udělených patentů.

Moravská zemská knihovna v Brně patří mezi tzv. PATLIB centra, jež poskytují informace z oblasti průmyslového vlastnictví. Jedná se o síť knihoven v Evropě, kterou podporuje Evropská patentová organizace prostřednictvím národních úřadů průmyslového vlastnictví. Pracoviště v MZK neposkytuje informace právního charakteru či informace k řízení před patentovými úřady, v případě potřeby odkazuje služba zájemce na publikace ve fondu naší knihovny a informační zdroje na Internetu. Oddělení úzce spolupracuje s Úřadem průmyslového vlastnictví v Praze, jehož pracovníci jezdí do naší knihovny přednášet pro veřejnost. Ve studovně si mohou návštěvníci vztít bezplatné informační letáky a brožury vydané ÚPV, tyto propagační tiskoviny jsou rovněž dostupné na vzdělávacích akcích, které oddělení pořádá.

V 7. poschodí lze najít i firemní literaturu. MZK sbírá katalogy, brožury a letáky k výrobkům, adresáře firem, výroční zprávy a firemní časopisy. Roční přírůstek této sbírky představuje asi 4 000 – 5000 jednotek. Jedná se o tematicky univerzální sbírku, která zahrnuje materiály nejen z ČR a evropských zemí. Základním zdrojem pro doplňování této sbírky je návštěva veletržních akcí v Brně a obesílání firem e-maily. Firemní literatura je ve studovně rozdělena do několika celků. Firemní tiskoviny jsou řazeny podle MDT, výroční zprávy jsou rozděleny na domácí a zahraniční a jsou uspořádány podle názvů firem. Brožury a letáky si mohou čtenáři na jeden týden půjčit domů. Každý materiál zůstane v oddělení nejdéle po dobu deseti let, v pravidelných intervalech se provádí vyřazování firemní literatury.

MZK odebírá asi 250 titulů českých a zahraničních firemních periodik. Běžný ročník je řazen ve studovně podle MDT. Jednotlivé zahraniční tituly se uchovávají rozdílně s ohledem na jejich kvalitu. Firemní časopisy obsahující krátké informace dočasné aktualnosti se nechávají ve studovně po dobu pěti let, časopisy trvalého významu přinese služba ze skladiště.

Pracovníci oddělení pořádají pro veřejnost bezplatné vzdělávací akce. V r. 2009 proběhlo v počítačové učebně 14 školení, kterých se zúčastnilo 346 návštěvníků. Sedm z nich vedli pracovníci Úřadu

průmyslového vlastnictví v Praze. Osm vzdělávacích akcí se týkalo informačních zdrojů z oblasti průmyslového vlastnictví, tři školení byla věnována volně přístupným bázím technických norem a standardů. Na třech vzdělávacích akcích jsme se zaměřili na volně přístupné elektronické informační zdroje pro studium a odbornou práci. Oddělení rovněž připravuje výstavy přírůstků firemní literatury a českých udělených patentů, které můžete vidět ve studovně v 7. poschodí.

Martina Machátová

Česká retrospektivní bibliografie novin a časopisů

Seriály náleží svým významem v typologii dokumentů před monografickou literaturu, přesto v národní registrující bibliografii šlo o oblast opomíjenou. Tuto skutečnost změnilo až zpracování *Česká retrospektivní bibliografie* za období, které představovalo dosud bílé místo. Jde o *časový úsek 1896–1945*. Bibliografie vyšla *ve dvou řadách – Noviny a Časopisy*.

Sestavení úplné retrospektivní bibliografie novin a časopisů České republiky si předsevzala bibliografická sekce Sdružení knihoven ČR za finanční podpory Grantové agentury ČR.

Na úkolu se podílely krajské vědecké knihovny českých krajů, pomohly také státní okresní archívy, regionální muzea, celkem 89 institucí v okresech. Bibliografie by stěží vznikla, kdyby Moravská zemská knihovna nepřevzala kartotéky výsledků výzkumu excerptce archivních fondů a katalogů knihoven, kterou prováděl Novinářský studijní ústav v Praze pod vedením Karla Malce od poloviny minulého století. Bibliografii zpracoval Jaromír Kubiček spolu s řadou spolupracovníků. Stejně tak významnou se stala spo-

ČESKÉ RETROSPEKTIVNÍ BIBLIOGRAFIE VYŠLO 10 SVAZKŮ VE DVOU ŘADÁCH:

ŘADA 1 Noviny

Díl 1 Noviny České republiky od počátku do roku 1918

Část 1 – Bibliografie

Část 2 – Přehledy, rejstříky

Díl 2 Noviny České republiky 1919–1945

Část 1 – Bibliografie

Část 2 – Přehledy, rejstříky

ŘADA 2 Časopisy

Díl 1 Časopisy České republiky od počátku, do roku 1918

Část 1 – Bibliografie Sv. 1 A–N

Sv. 2 O–Ž

Část 2 – Přehledy, rejstříky

Díl 2 Časopisy České republiky 1919–1945

Část 1 – Bibliografie Sv. 1 A–K

Sv. 2 L–S

Sv. 3 Š–Ž

Část 2 – Přehledy, rejstříky

lupráce s bibliografickými pracovišti všech krajských knihoven, která pomohla při excerpci sbírek regionálních paměťových institucí. Tímto přístupem se podařilo dosáhnout relativní úplnosti informací o množství vydávaných periodik a o jejich výskytu v ústředních a regionálních knihovnách.

Do soupisu *Noviny* jsou zahrnuty listy, které vycházely šestkrát nebo vícekrát týdně (deníky) až jednou týdně (týdeníky), přitom mají pro noviny typickou grafickou úpravu a nemají obálku.

Pro zařazení pojmu *Časopis* byla do soupisu přijata zásada vycházení periodika nejméně dvakrát do roka. Výjimku tvoří příležitostné listy – šibřinkové, májové či silvestrovské.

Odborná veřejnost získala Českou retrospektivní bibliografii kvalitní příručku, která bude neocenitelným pomocníkem při vědecké práci.

Vedle tohoto tištěného bibliografického soupisu je přístupná také elektronická databáze českých periodik, kterou můžete nalézt na webových stránkách Moravské zemské knihovny www.mzk.cz odkaz Databáze portály – Volně dostupné české online zdroje – Všeobecné – Periodika vydávaná v českých zemích.

(link: http://aleph.mzk.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=sbp01_per).

Bibliografie je možné získat bezplatně, popř. za úhradu poštovného. Bližší informace na <http://www.mzk.cz/publikace/>

Radka Chlupová

Významné životní jubileum Mirko Riedla

V těchto dnech se dožívá významného životního jubilea brněnský rodák a dlouholetý knihovník Mirko Riedl.

Narodil se 19. června 1920 v Brně.

Po studiu knihovnictví na FF UK a zároveň na Státní knihovnické škole začínal v roce 1948 jako knihovník ve Studijní knihovně v Liberci, v letech 1949–1958 působil jako ředitel Státní studijní knihovny Zdeňka Nejedlého v Českých Budějovicích (nyní Jihočeská vědecká knihovna). V roce 1958 byl z politických důvodů zproštěn funkce a místo ředitele musel opustit. V letech 1958–1961 pracoval jako pomocný dělník ve stavebnictví a jako průvodčí městské hromadné dopravy v Českých Budějovicích. V roce 1961 byl přijat do Okresní knihovny v Českých Budějovicích jako knihovník. V roce 1967 se vrátil do Brna, kde pracoval ve Státní vědecké knihovně (nyní Moravské zemské knihovně) v oddělení věcného popisu až do roku 1985, kdy odešel do důchodu. V roce 1968 byl rehabilitován.

Za svou dlouholetou praxi knihovníka vydal nebo se podílel na mnoha odborných publikacích a článcích, z nichž můžeme uvést:

Málo známá stará česká exlibris ve fondu starých tisků Moravské zemské knihovny v Brně (2002),

90 let Domu umění města Brna – seznam výstav a katalogů (2000),

Bibliografie periodik Jihomoravského kraje 1966–1985 (1990),

Kalendárium jihomoravských osobností a událostí 1991–1995 (1990),

Václav Hollar: bibliografický katalog výstavy Pocta Hollarovi, uspořádané při příležitosti 300. výročí úmrtí slavného českého grafika z fondů Univerzitní knihovny v Brně v historické knihovně na Starém Brně ve dnech 7.–24. září 1977 (1977),

Michelangelo Buonarroti v Univerzitní knihovně v Brně (1975),

Katalog prvotisků jihočeských knihoven (1974),

Jihočeské rybníční pánve – turistický průvodce (1967),

Krásy přírody v ilustraci – přírodovědné ilustrace 15.–18. století z vyšebrodské knihovny (1966),

České Budějovice v literatuře – katalog výstavy (1965),

Střední Povltaví – turistický průvodce (1964),

Československé mapy; Jihočeské mapy: výstava, Vyšší Brod, květen – říjen 1963

Mirko Riedl má řadu zájmů a koníčků, ze kterých je nutné jmenovat alespoň dva – turistiku a sběratelství.

Je dlouholetým členem Klubu českých turistů, pracoval na textových částech turistických map v oblasti jižních Čech a okolí Brna. Za svou aktivní činnost byl v roce 2008 vyznamenán Českým uznáním.

Je uznávaným znalcem a sběratelem exlibris, drobné grafiky a plakátů. Svou celoživotní sbírku téměř 5 000 plakátů věnoval Moravské galerii v Brně.

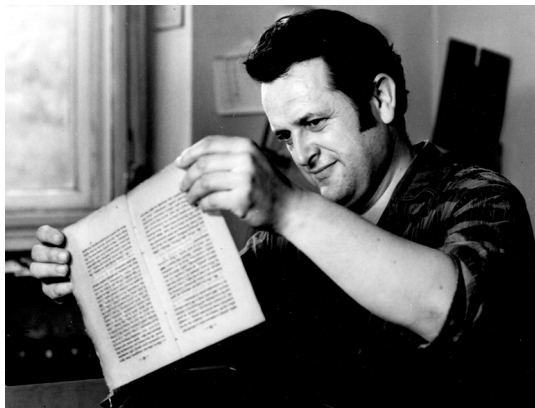
Je členem Spolku sběratelů a přátel exlibris. Z jeho bohaté sbírky bylo uspořádáno několik výstav. V současné době probíhá v Památníku písemnictví v Rajhradě výstava „Ex libris z Moravy – encyklopedická výstava ze sbírek M. Riedla“. Rovněž svou jedinečnou sbírku 17 000 exlibris, spolu s literaturou, věnovanou tomuto tématu, se rozhodl, po ukončení výstavy, darovat Moravské galerii v Brně.

Eliška Vrbová

Karel Kvasnička slavil osmdesát

Karel Kvasnička pracoval v Moravské zemské knihovně dlouhá léta jako knihař – restaurátor.

Narodil se 18. dubna 1930 v Dolních Kounicích jako syn kovodělníka. V Kounicích vychodil měšťanskou školu a v roce 1944 vstoupil do učení na knihaře. Znalosti a zručnosti mu předávali v Uměleckém knihařství firmy známé osobnosti – Jindřicha Svobody, který v té době působil v Dolních Kounicích. Vyučil se v roce 1947 a v práci pokračovat u stejné firmy jako tovaryš po dobu tří let. V té době mu byly diagnostikovány vážná nemoc, pro kterou musel práci v letech 1949–1954 přerušit. Když se jeho zdravotní stav zlepšil, ucházel se o místo knihaře v Moravské zemské knihovně (tehdejší Univerzitní knihovně) v Brně. Na doporučení knihařského mistra p. Kočího byl od 1. listopadu 1954

přijat na místo knihaře. V té době měla knihovna dost práce s pořádáním sbírek klášterních knihoven

a vlastních fondů starých tisků a tak vznikla potřeba mít také profesi restaurátora. Karel Kvasnička měl k tomu předpoklady. V Národní knihovně v Praze navštěvoval v roce 1957–58 kurz pro restauraci a konzervaci knih. Po absolvování kurzu byl zařazen jako knihař – restaurátor. V tomto zařazení pracoval v Moravské zemské knihovně do roku 1991, potom odešel do důchodu. Pár let ještě pracoval na zkrácený úvazek a opravoval zejména staré poškozené noviny.

Výsledky své zajímavé práce prezentoval Karel Kvasnička na výstavě, kterou v srpnu 1980 uspořádala Moravská zemská knihovna spolu s Galerii v Dačicích v prostorách kláštera františkánů v Dačicích. Výstava se jmenovala Kniha – pramen poznání a umění. Seznamovala návštěvníky s různými postupy při

opravách, vázání knih, jejich výzdobě. U návštěvníků měla příznivý ohlas.

Karel Kvasnička byl v mládí také členem Sokola. V době rekonvalescence po nemoci v padesátých letech začal pracovat jako trenér fotbalového mužstva žáků a dorostu v Dolních Kounicích. Od roku 1961 do konce 80. let byl členem ČSTV – komise mládeže OV FS Brno-venkov.

V současné době je Karel Kvasnička již na zasloužilém odpočinku v Dolních Kounicích. Na své kolegy v knihovně však nezapomněl. Alespoň jedenkrát za rok, když se koná setkání bývalých pracovníků knihovny, se přijede za nimi podívat. Do dalších let mu přejeme hodně zdraví a pohody.

Věra Jelínková

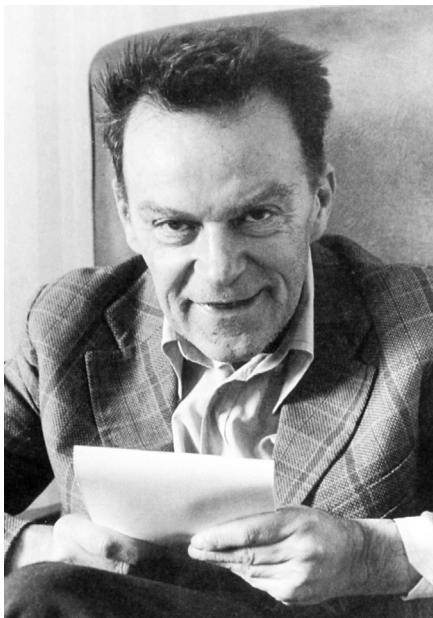
medailon

Tak jdete pomalu po městě dětství...

(Dvacet let od smrti Ivana Blatného)

„Tak jdete pomalu po městě dětství, sníte, / obelisk, Františkov, tunel a po Trnitě, / tam, kde vás vzrušuje tak mnohý pustý dvůr / a na něm truchlivě železné harampátí, / po této ulici, utkané z dýmu chmur...“ pokračuje báseň citovaná v titulu. Je z cyklu Melancholické procházky, knížky teprve dvaadvacetiletého brněnského rodáka Ivana Blatného. V Brně žil Blatný jen do svých osmadvaceti let, ale přesto je s moravskou metropolí spjat tak pevným poutem jako málokterý jiný literát. I v tom, co psal ve druhé půli života jako pacient anglických sanatorií, se vzpomínky na Brno a dávné přátele objevují bezmála v každé básni.

Ivan Blatný se narodil 21. prosince 1919 jako jediný syn předčasně zemřelého prozaika a dramatika Lva Blatného (1894–1930), jednoho ze zakladatelů Literární skupiny, která sehrála ve dvacátých letech minulého století v české literatuře významnou roli.

Otce ztratil v deseti letech a maminka, rovněž už delší dobu nemocná, zemřela, když Ivanovi bylo o málo víc než třináct. O nadaného, trochu přecitlivělého chlapce, mezi jehož zájmy byly vedle četby i filatelie, loutkové divadlo a sport, se potom starala babička Anna Klíčníková. Po maturitě na klasickém gymnáziu (1938) studoval Blatný až do uzavření českých vysokých škol nacisty na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Za války pracoval v optickém obchodě, který patřil jeho prarodičům Klíčníkovým.

Už jako gymnazista patřil Ivan Blatný k hojně publikujícím autorům Studentského časopisu, tribuny literárně nadaných středoškoláků první republiky. Byl zastoupen i ve známém **Jarním almanachu básnickém** na rok 1940, který znamenal vstup Ortenovy (nebo také válečné) generace do literatury. V almanachu, uvedeném odváznou předmluvou Václava Černého, našli čtenáři i verše Jiřího Ortena (pod krycím pseudonymem Karel Jílek), Josefa Kainara, Kamila Bednáře, Klementa Bochořáka, Jana Pilaře, Lumíra Čivrného, Zdeňka Kriebla, o něco staršího Oldřicha Mikuláška a dalších. Tři z autorů Jarního almanachu, Hanuš Bonn (byl skryt pod jménem Josef Kohout), Jiří Daniel (vl. jm. František Schulmann) a Jiří Orten, druhou světovou válku nepřežili.

V témže roce jako Jarní almanach básnický vyšla i Blatného prvotina. **Paní Jitřenka** (1940), sbírka, jež překvapila zcela nezačátečnickou formální vyspělostí. Jan M. Tomeš napsal, že nad tímto debutem se chvěla krásná motýlí křídla rozeného lyrika. V této první tvůrčí etapě byli Blatného vzory a učitelé především Nezval a Seifert, kteří k nám přenesli melodičnost a důvěrný tón poezie francouzských básníků z počátku minulého století. K Seifertovi se Blatný v Paní Jitřence výslovně přihlásil:

*Ať v poslední můj den mi oblá hudba zazní
na křídlech holuba, jenž zavlažuje sad,
a v jeho modravé a stesku plné lázni
já budu průsvitně a jasně umírat.*

*Pak ke mně nakloň se jak sněžné město, něho,
ó potom čtete mi Seiferta překrásného!*

(Píseň o smrti a drahém básníkovi)

Zdrojem veršů Blatného prvotiny jsou zejména zážitky z městské a předměstské přírody, zpravidla na pozadí teskné kulisy mlhy nebo podzemního lijáku. Často do jeho básní pronikají i ozvěny dojmů z četby, výtvarného umění a hudby:

*Je říjen. Debussy v korunách přelévá se,
vzdálený orchestr Ravela začal hrát.
Bronzové úlomky ve vašich černých vlasech,
toť píseň podzemní a tu mám strašně rád.
Milado, Miládko, má krásná přítelkyně,
ten vítr slyším vždy až v hloubi srdce vát. (. . .)*

(Vítr si hraje s milostným dopisem)

Paní Jitřenka měla velký úspěch u kritiky i čtenářů, třebaže se ozvaly i hlasy hovořící o přílišné idyličnosti a trochu laciné líbivosti melodických veršů. Ale doba okupace, kdy čtenáři hledali a nalézali v dílech našich básníků vlastenecké jinotaje, poznamenala i prvotinu idyllika Blatného. V básni Půvaby jara Blatný píše:

*Mé verše, plné kadeřavých sněží
měsíčních mýtin, které odplouvají,
poslyšte dole, nejniž v sladkém háji:
Smrt. Zrada. Hanba. Bolest. Ponížení.*

V básni Vánoce (jež není ze sbírky Paní Jitřenka), inspirované návštěvou u přítele Jiřího Ortena v Kutné Hoře, najdeme dokonce přímý útok na bezcharakternost, kterou s sebou nesla zlá doba: „... Drmolí svoje modlitby ve slujích katedrály / a možná právě před chvílí někoho poplivali.“

Blatný prožívá tehdy dobu nemalé popularity. Píší mu mladé čtenářky, které znají jeho podobu z fotografií v novinách, a básník nemá nedostatek krátkodobých lásek. Trvalejší vztahy navazuje většinou se staršími

ženami, které jako by zastupovaly jeho matku. Jeho velká láska, herečka a recitátorka Milada Matysová (1903–1985), byla starší o víc než šestnáct let.

Blatného druhá knížka **Melancholické procházky** (1941) je cele věnována Brnu – je to básnická oslava tohoto města, podobně jako byla Seifertova Světlem oděná oslavou Prahy. Původně se měla jmenovat Brněnské elegie. Stejně jako v Paní Jitřence rozplývají se i v Melancholických procházkách obrysy věcí v přívalu něhy a stesku, verše opět mají podmanivou hudebnost, ale objevuje se tu (zejména v konstrukci básnických obrazů) i cosi nového – básně inspirované dělníckými čtvrtěmi Brna a spolu s tím vědomí, že se ani v poezii nelze vyhnout rubu lidských osudů a temným stránkám života („... slyšel jsem do lomozu / řvát strachem dobytek, jež žhnal na jatky“). V roce 1969, kdy se už blížil konec krátkého období svobody tisku před ruskou okupací a po ní, vyšlo v Brně nové vydání Melancholických procházek s ilustracemi a v grafické úpravě Jiřího Hadlače. Knižka nezvyklého vysokého formátu byla ihned rozebrána.

Výtky přílišného idylismu, které se ozvaly již nad Paní Jitřenkou a pokračovaly i po Melancholických procházkách, nebral Ivan Blatný na lehkou váhu. Už po vydání Jarního almanachu básnického psal Ortenovi, že by rád dostal do své tvorby více komplikovanějších zážitků a že je mu na zvracení, jestliže mu někdo servíruje „místo jablek »jablka slov«...“. V roce 1942 si začal psát s teoretikem Skupiny 42 Jindřichem Chalupěckým, který hodnotil jeho básně a vedl ho na další cestě. Blatného a Ortenův přítel Zdeněk Urbánek až do své smrti soudil, že Blatný pochybil, když se dal svěst civilistním programem Jindřicha Chalupěckého. Podle Urbánka „uchvátili“ něžného lyrika Blatného energií modernistů Jiří Kolář a Chalupěcký a negativně tím zasáhli do jeho vývoje. Blatného korespondence s Kainarem i Ortenem však svědčí o tom, že se k členství ve Skupině 42 připravoval sám a zcela organicky, protože si uvědomil, že poetikou Paní Jitřenky by nemohl pokročit dál, byly

možné jen variace a opakování. I Seifert ostatně po letech a za zcela jiných okolností opustil svou krásnou, ale rutinní melodičnost a přešel k prozaizovanému volnému verši.

Blatného třetí sbírka **Tento večer** vyšla až po válce, v roce 1945, ale většina veršů je z válečných let 1942–1945. Sbírkou charakterizuje radikální rozchod s pravidelným melodickým veršem. Zároveň odkládá Blatný i tradiční „básnickou“ slovní zásobu a ustálené způsoby obrazného pojmenování. Uvědomuje si, že doba hálkovských básníků – pěvců minula, chce odpoetizovat poezii, naslouchat „hlasům činžáků“ a zachycovat bez výběru všechny, i ty nejvšednější chvíle života („Říkám, že každý okamžik je hoden básně!“). Jedním z cílů, o jejichž dosažení usilovali členové Skupiny 42 (teoretici Chalupěcký a Kotalík, básníci Blatný, Kainar, Kolář, Hauková, výtvarníci Lhoták, Gross, Souček, Hudeček, fotograf Háek aj.), byla právě snaha zobrazit každodenní svět a především město jako nejtýpčtější příklad stísněného prostředí, v jakém nás nutí žít moderní civilizace. Umění mělo hledat bezprostřední vztah ke skutečnosti a oprostit se od dědictví akademismu a fotografického realismu i konvencí zplanělého modernismu. Dnes se Skupina 42 považuje za nejvýznamnější a nejpůvodnější přínos válečné generace do české kultury.

Blatného verš nyní hojně využívá i brněnské obecné češtiny s prvky argotu:

*Fanyňko zaplať Nedám ti ani grécar
Kam ty peníze dáváš Žereš je nebo co?
To na mě neplatí ten tvůj šmajchl sbohem
Cigáne jeden Cigánské prolhané
Co já se nazmzám To není žádné med
Vonedá přidu dom Co von tam sviňa dělal
Pré vod Koruny Nákové finětu
Tak já to zaplatím Kolik seš dlužné lumpe
Co já se nazmzám Co já se natento!
Zavřete už tu bódú! A děte spat!*

(Mikulášská noc)

Prímo „pop-artově“ působí, že Blatný zařadil do jedné básně (Podzimní den) přepis účenky z brněnského koloniálu. Václav Černý, který ve svých starších článcích mylně stavěl Blatného až daleko za Kamila Bednáře, tentokrát brněnského básníka chválí. Oceňuje, že se Blatný „*nebál v nové sbírce Tento večer opustit většinu svých dosavadních tvárných procedés; je skoro rázem po někdejším melodikovi a zmizel z něho téměř úplně vlahý básnický skleník lomeného slunce, útulný interiér plachého a zimomřivého samotáře. . .*“

Poslední Blatného sbírkou před odchodem do exilu bylo **Hledání přítomného času** (1947; spolu s Mikuláškovými Pulzy cena v literární soutěži nakladatelství Svoboda, Mladá fronta a Práce). Název sbírky je obměnou titulu Proustova slavného románového cyklu Hledání ztraceného času. Blatný se tu většinou vrací k pravidelnému verši, který však zcivilněl a zbavil se poněkud laciné hudebnosti prvních dvou autorových knih. V Hledání přítomného času (a v několika závěrečných básních Tohoto večera) se Blatný vyrovnává s koncem války a osvobozením republiky. Jeho nepatetické verše (např. Večer v ty první dny aj.) se čestně řadí po bok nejlepších děl s tematikou května 1945. Je v nich mnohem víc životní pravdy než v tehdejších verších např. Vítězslava Nezvala a Vladimíra Holana, v nichž dominovala touha po pomstě za nacistické válečné zločiny.

Nejpozoruhodnějším rysem knihy Blatného čtvrté sbírky je pojetí světa jako nedílné jednoty („*ten v celku žitý svět, to je tvá poezie*“). Drobná fakta všedního života klade Blatný do téže roviny jako významné historické události. Nejde mu však o „nezvalovskou“ dojemovou simultánnost, ale o pochopení smyslu všeho, co se na Zemi děje. Sbírkou autor uzavřel drsnou, už tehdy protikladně hodnocenou alegorickou skladbou o mytické bytosti Terrestrial (terra = lat. země). Snaží se v ní postihnout obě krajní polohy lidství – obětavost a odanou lásku i násilí, krutost a bezohledné sobectví.

Po Hledání přítomného času rozepsal Blatný cyklus básní o Kolemjdoucím (snad inspirovaný Nočními

chodci jeho přítele malíře Hudečka). Cyklus zůstal torzem, čtyři básně vyšly v letech 1946–1947 pouze časopisecky. Snažil se v něm za použití surrealistické veršové techniky zachytit pocity současného člověka tváří v tvář rozkolísané poválečné době. Někteří posuzovatelé hledají v těchto básních už známky autorova duševního rozkladu. Kolemjdoucí však jen pokračuje v rozvíjení intencí Skupiny 42 – Blatný chce, aby jeho text vypovídal o všedních dnech, ale i existenciálních dilematech obyvatel města. Proto nelze tyto texty hodnotit jako důkaz dezercy z družiny Chalupeckého stoupenců. Nemělo by se zapomínat, že přibližně v téže době Mikulášek napsal svého slavného Vyvolávače a prvoplánovou přitakávající poezii opustili i Halas a Holan.

Blatný byl obratný a pohotový básník (v tom připomíná Nezvala nebo Vrchlického), takže se nelze divit, že s úspěchem psal i pro děti. Vydal pro ně knížky **Na kopané** (1946) a **Jedna, dvě, tři, čtyři, pět** (1947).

V závěrečných básních sbírky Tento večer a v Hledání přítomného času se už odráží Blatného nová politická orientace. V květnu 1945 vstoupil Ivan Blatný do komunistické strany (byl dokonce předsedou uliční organizace). Jako mnozí jeho vrstevníci byl i mladý brněnský básník, nadšený válečnými úspěchy Rudé armády, zprvu přesvědčen, že vítězství komunistických myšlenek bude znamenat konec věku sobectví, vlčí morálky i sociální a rasové nerovnosti. Mnohem dříve než u většiny ostatních však přišlo prozíření. Ještě před únorem 1948 si Blatný uvědomil, že komunistická cesta, jež neguje demokratické instituce a zvyklosti včetně svobody projevu, je mylná, a vyvodil z této názorové změny krajní důsledky. Když se v březnu 1948 konal na Dobříši sjezd mladých spisovatelů, Blatný na tomto setkání chyběl. Byl totiž díky přímlově Vítězslava Nezvala vybrán za člena spisovatelské delegace pozvané na studijní pobyt do Anglie. Tam pak krátce po příletu do Londýna předal tiskovým agenturám BBC prohlášení o svém rozchodu s komunismem a požádal o azyl.

Český tisk, komunistickými vládci již dostatečně „usměrněný“, na to odpověděl tiskovou kampaní, v níž se museli od Blatného distancovat jeho přátelé ze Skupiny 42 i další spisovatelé a umělci. Poprvé bylo u nás rozhodnutí žít jinde než ve vlasti označeno za zradu a politický zločin.

Blatný byl – také vlivem časné ztráty obou rodičů – člověk psychicky značně labilní. První zprávy o projevech duševní nerovnováhy jsou již z gymnaziálních let. Obtíže pobytu v cizím prostředí i zprávy o tom, jak na jeho emigraci reagovali bývalí přátelé a česká média, na něj zapůsobily natolik depresivně, že musel být na čas hospitalizován v psychiatrické léčebně. Byl však brzy propuštěn (v této době jej podporovali v Anglii žijící čeští spisovatelé Ivan Jelínek a Karel Brušák a také anglický básník Stephen Spender, později – na sklonku života – mu pomáhal zejména Jiří Kolář) a spolupracoval pak v letech 1951–1954 s BBC a Svobodnou Evropou. Uveřejnil také pět básní v antologii české exilové poezie **Neviditelný domov** (1954). V roce 1954 přišlo nové zhoršení psychických potíží a Ivan Blatný potom až do konce života neopustil zdi útulků a léčeben pro lehčí psychiatrické pacienty. Jeho chorobu výstižně charakterizoval Blatného bratranec, brněnský univerzitní profesor MUDr. Jan Šmarda, který řekl, že nebyl zasažen ani Blatného intelekt, ani citová složka jeho osobnosti, byla však postižena stránka volní. O tomto stavu vypovídají i některé Blatného pozdní verše:

*Vlaky bez kolejnic ubíhají po vodě
Veliké větve Páky marně brzdi
Oddejme se bezcíli a náhodě
Veliká volnost v srdci nachází prostranství nová
Průsvitnější a do fialova*

(Podzim II, sb. Stará bydliště)

Po roce 1954 Blatný téměř přestal psát. Svůj čas trávil spolu s ostatními pacienty prací na zahradě, díval se na

televizi, mohl chodit na vycházky a číst, ale k soustavné tvorbě se mu nedostává sil a koncentrace.

Doma bylo Blatného jméno od roku 1948 tabu. Teprve v roce 1963 zařadili Jiří Brabec a Jiří Šotola dvě jeho starší básně do antologie A co básník a v roce 1964 přinesl heslo Ivan Blatný Slovník českých spisovatelů, redigovaný J. Opelíkem a R. Havlem (autorem hesla byl Š. Vlašín). Značné oživení zájmu o Blatného dílo přinesla svobodnější léta 1968 a 1969 V letech husákovské normalizace básník opět přestal pro čtenáře i školní hodiny literatury existovat. Kniha Tento večer, výbor z Blatného tvorby, který připravil autorův přítel, básník a výtvarný teoretik Jan M. Tomeš, byla zakázána a vyšla v rozšířené verzi až r. 1991.

Roku 1969 navštívil Blatného v Anglii Jan Šmarda (po druhé byl u něho v roce 1978) a snažil se jej přesvědčit, že má jako básník ještě co říci a že by psaní vedlo i k zlepšení jeho zdravotního stavu. Téhož roku ho v Ipswichi vyhledal i brněnský středoškolský profesor a básník Vladimír Bařina. Blatný se po setkání se Šmardou skutečně k psaní veršů vrátil a některé z nových básní posílal Šmardovi a jeho ženě do Brna. Šťastný obrat přinesla r. 1977 návštěva anglické zdravotní sestry Frances Meachamové u její přítelkyně prof. Štěpánky Rackové v Brně. Obě ženy se poznaly za války v Anglii, kde tehdy Š. Racková žila. U prof. Rackové se F. Meachamová setkala s Vladimírem Bařinou a také s manželi Šmardovými. Ti ji informovali, že v jejím anglickém bydlišti Ipswichi žije v Domě naděje (House of Hope) jako jeden z tamějších pacientů významný český básník, jemuž chybějí kontakty s lidmi. Po svém návratu do Anglie Meachamová Blatného vyhledala a poté, co byla překonána básníkovou počáteční nedůvěrou, došlo k navázání přátelských styků a zároveň k významnému zásahu do básníkovy života: Frances Meachamová začala shromažďovat jeho rukopisy a hned na začátku roku 1978 poslala svazek textů manželům Škvoreckým do Toronto.

Josef Škvorecký pak požádal básníka Antonína Brouska, žijícího v SRN, aby se ujal uspořádání Blatného nových knihy. Tak došlo k tomu, že v roce 1979 vyšel v To-

rontu výbor z nových veršů Ivana Blatného – sbírka **Stará bydlíště** (původní název, který jí dal autor, zněl Být s matkou). Kniha se dostala i k nám, byla opisována na stroji a vzbudila za normalizace malou literární senzaci. Její druhé vydání vyšlo po listopadové revoluci v Brně s doslovem a ediční poznámkou Martina Pluháčka (1991).

Jak píše A. Brousek ve studii, jež vydání Starých bydlíšť doprovázela (dnes v Brouskově knize Podřezávání větve, 1999), jsou Blatného nové verše syntézou básníkovy melodického období se syrově reálnou poetikou z doby členství ve Skupině 42. Právem označuje Brousek tyto nové verše Ivana Blatného za „*kvalitu tak jedinečnou*“, že „*v české básnické produkci stěží najde protějšek*“, a řadí Stará bydlíště k nejlepším knihám celé české moderní lyriky. Brouskův soud nelze vztáhnout na všechna čísla Starých bydlíšť – některé básně jsou jen záznam letmého nápadu – ale jako úhrnný soud platí. Hlavním inspiračním zdrojem Starých bydlíšť jsou básníkovy vzpomínky. Vedle Brna s jeho řekami, pisáreckými lesy, ulicemi a fotbalovými hřišti se často objevují také reminiscence pražské, ale i Anglie, Paříž a další místa. V knížce, jež je věnována autorovu příteli Adolfu Kroupovi, najdeme také desítky jmen, především literátů a výtvarníků, ale i sportovců (v básni Wimbledon se Blatný např. zmiňuje o slavném tenistovi Jaroslavu Drobném) a spolužáků z gymnázia. Takto např. Blatný vzpomíná na setkání s Nezvalem:

(...)

Moje babička sedí U rosníčky

*O kousek dál
koupávali jsme se s Nezvalem
vypadal jako malý slon...*

(Vilému Bräunerovi)

Vzpomínka na pole s ohnicí vyvolá vzpomínky na přítele Jiřího Ortena, autora sbírky Ohnice, a na jeho pseudonymy:

*Když chladné větry, kolébající
osení, listí, haluze a trávu,
čechrají v Židenicích vodu splavu,
za Olomouckou v polích kvete ohnice.*

*Ohnice kvete, smutný světe,
Orten a Jakub pijí z Léthé,
nikdy se neshledáme, žel.
A Jílek na nás zapomněl.*

(Máj V)

Báseň Jména je téměř celá složena ze jmen Blatného uměleckých lásek, přátel a spolužáků (Holan byla také známá pražská speditérská firma), ale za její pointou se – ač jde o báseň zdánlivě velmi prostou – rýsují hlubší existenciální významy:

*Valentin Petorose, Ota Ornest, jména, jména,
jména skutečná a jména vymyšlená,
Picasso, Pignon, Lhoták, Matisse, Braque,
Vítězslav Nezval, Klement Bochořák.*

*V rue Jacob v Paříži je malé knihkupectví,
kde za sklem uvidíte jména mého dětství -
Salvador Dalí, Dumas, Eluard,
Benjamin Péret, Tanguy, René Char.*

*Beer, Binder, Blatný – k tabuli jsem volán,
Adámek, Bartoš, stěhování Holan,
Dvořáček, Hora, Jahn -
a už jsem stěhován.*

Osobitě kouzlo dodává těmto veršům stárnoucího exulanta typický rys, který provází Blatného tvorbu již od dob Studentského časopisu: spodní tón melancholie a stesku, jenž je nyní násoben hořkým vědomím nespelitelnosti přání vrátit se do míst dětství a mládí:

*Ach, kam se poděla všechna má krásná léta,
mé krásné předsíně před byty sladkých žen,*

*šelesty, chodidla a okouzlení světa,
ó proč jsem zůstal sám, sám, sám a samoten.
(...)*

(Podzim III)

Blatný neztratil s léty nic ze svého umění zvukového instrumentátora básnické češtiny. Píše jak pravidelným, tak volným veršem a někdy střídá volný verš s pravidelnou strofou dokonce i v jediné básni. Jiné stanovisko než ostatní kritici zaujal k Starým bydlíštím Zdeněk Urbánek. Uznává sice, že Blatnému zůstal vrozený smysl pro melodii, ale verše z anglické tvůrčí etapy pokládá za pouhé útržky, které jsou dokladem psychiatrického onemocnění (viz Urbánkovu knihu *Zvláštní případy*, 1993).

Úspěch a uznání, jehož se mu dostalo v Brouskově studii, Ivana Blatného natolik povzbudily, že ještě v roce vydání *Starých bydlíšť* připravil nový soubor veršů s názvem **Pomocná škola Bixley** (Bixley Ward-Warren

House je součástí ipswichské nemocnice, kde Blatný určitou dobu pobýval). Tato sbírka se nejprve v opisech a samizdatových edicích rozšířila doma (1982) a až v roce 1987 ji v poněkud jiné verzi – opět v uspořádání a s doslovem Antonína Brousky – vydalo nakladatelství *Sixty Eight Publishers* v Torontu („pražská“, původně samizdatová verze vyšla znovu v roce 1994 zásluhou Z. Hejdy, V. Färbera a A. Petruželky v nakl. Torst). Rozdíl však není příliš velký, většina básní je v obou verzích.

Zvláštní zmínku si zaslouží nový rys Blatného veršů, uplatněný zčásti již ve *Starých bydlíštích* a sporadicky i dříve. Jde o makarónský ráz veršů, využívání cizojazyčných prvků v českých básních (němčina, francouzština, italština, esperanto a nejčastěji angličtina). Základem ovšem vždy zůstává čeština. Makarónské mísení jazyků samozřejmě není Blatného objev, z velkých moderních básníků je najdeme např. u Eliota. V rozhovoru s Janem Šmardou o tom Blatný řekl: „*Míchání jazyků je dobrá věc. Málokdo to zatím dělal...*“ Pro toho, kdo zná ales-

IVAN BLATNÝ
FRAGMENTY
*a
jiné verše
z
požůstalosti*

poň základy jazyků, s nimiž Blatný pracuje, dostávají tyto básně novou dimenzi a vyvolávají zajímavé literární asociace. Je to zároveň typický postmoderní prvek – právě postmoderní autoři ruší všechna tabu a rádi využívají aluzí, variant a citátů, třeba i cizojazyčných. Ivan Blatný tedy mimoděk znovu sehrál v české poezii roli novátora. Nesmíme ovšem nekriticky přijímat vše, co Blatný v posledních letech života napsal. Mezi jeho texty je také hodně ve spěchu vychrlených básní, které obraz Blatného poezie spíše kalí.

Souborné vydání Blatného díla (včetně básní nezařazených do sbírek, výběru z rukopisů, prozaických textů a korespondence) v brněnském nakladatelství Atlantis má zatím dva obsáhlé svazky, k nimž by snad měl v budoucnu přibýt i svazek z básníkovy závěrečného období. Editorem prvního dílu **Verše 1933–1953** byl Rudolf Havel (doslov J. M. Tomeš, 1994), druhý svazek **Texty a dokumenty 1930–1948** edičně připravil Jiří Trávníček (kalendárium a obrazová příloha spolu s J. Šmardou, 1999)

Část materiálu pro tyto dva svazky (celkem téměř 1200 stran) byla získána z toho, co Státní bezpečnost po Blatného odchodu za hranice zabavila v bytě na brněnském Obilním trhu Rukopisy, korespondenci, alba, krabice s fotografiemi, výstřižky atp., jež neměly žádný vztah k politice a odchodu do zahraničí, totiž StB předala na katedru českého jazyka a literatury tehdejší pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, jejíž jeden člen s StB spolupracoval. Odborný asistent V., který přemístění materiálu zařídil, na celou věc zapomněl a krabice s Blatného materiály pak ležely celá léta ve skříních budovy na Poříčí 7. V době normalizace, kdy jsem musel opustit fakultu (na fakultě předtím probíhala přestavba půdního patra), jsem je převezl do svého

bytu a informoval o tom vedoucího literárního oddělení Moravského muzea dr. Jiřího Hájka, CSc. Dnes jsou tyto písemnosti v Památníku národního písemnictví, kam je za úhradu předal prof. Šmarda. V PNP jsou i sešity, do nichž psal Blatný v anglických sanatoriích a jež původně shromažďovala Frances Meachamová.

Cenným doplňkem zmíněných dvou knih je soubor **Fragmenty a jiné verše z pozůstalosti** (2003), který Jan Šmarda uspořádal z Blatného dosud nevydané tvorby. Knížka má čtyři oddíly: první dva obsahují neznámé verše z let 1939–1948, třetí sestavil Šmarda z veršů, jež Brousek nezařadil do Starých bydlíšť ani Pomocné školy Bixley. Některé (např. Chleba) jsou velmi zajímavé. Konečně čtvrtý oddíl obsahuje tři básně (jedna z nich s téměř bezchybnými alexandríny), které Šmarda dostal poštou z Colchesteru a Clactonu v letech 1986–89.

Ivan Blatný se ještě dožil naší listopadové revoluce. V době první státní návštěvy prezidenta Havla v Anglii (březen 1990) pozdravil hlavu našeho státu dojemným písemným vzkazem, který poslal po Frances Meachamové. V té době byl již Blatného zdravotní stav tak vážný, že nebylo možno uvažovat o návštěvě rodného Brna či trvalém návratu. 5. srpna 1990 Ivan Blatný ve všeobecné nemocnici v anglickém Colchesteru umírá. Bezprostřední příčinou smrti byla chronická obstruktivní choroba dýchacích cest, provázená zánnětem plic. V květnu 1991 byl básníkův popel uložen do čestného hrobu na brněnském Ústředním hřbitově, „Centrále“, o níž Blatný psal v Melancholických procházkách. Na domě, kde Blatný od dětství bydlel, je dnes pamětní deska.

Jiří Rambousek

BURANTEATR, divadlo přátelské ke knihovnám (Rozhovor pro divadelní diváky a čtenáře knih s dramaturgem Janem Šotkovským)

Brněnský BURANTEATR je divadlo přátelské ke knihovnám, které jim zároveň konkuruje. Znáte případy opačné, kdy po návratu z představení sháníte text hry, kterou ten večer hráli či spíše nehráli, abyste se s ní alespoň dodatečně seznámili či poznali její hodnotu – která z představení nebyla zřejmá. BURANTEATR je svým pečlivě vybraným inscenovaným textům věrný (nakolik je to v divadle možné). Knihomolové sem mohou směle zamířit také jako do knihovny: jak na představení, tak za svým autorem a jeho textem, který zde bývá nápaditě vyložen (ovšemže také za pomoci důvodných změn v části struktury), nikoli však odbyt či vysmán. Divadlo sehrané skupiny třicetiletých hereček, herců a dalších divadelníků, kteří se v hraní, režirování i dramaturgii také střídají, v rozhovoru reprezentoval jeho šéfdramaturg Jan Šotkovský. Východiskem byly inscenované texty, mezi nimiž jsou proslulé literární jistoty jako *Skleněný zvěřinec*, *Solaris* nebo *Obraz spolu s hrami* jako *Pan Polštář*, *Sexuální perverze v Chicagu* nebo *Jak sbalit ženu*, nad jejichž objevem se návštěvník zaraduje, přitaká dramaturgii a těší se na její další tipy. Z odpovědí interpretujících literárně podstatný repertoár vyvstával obraz cílevědomého divadla, které jako by si tvrdšíjné znesnadňovalo práci lpěním na adekvátním výkladu dramatické literatury.

Rozhovor vznikal v době, kdy se BURANTEATR chystal stěhovat z oblíbeného působiště v knihkupectví Dobrovský, „na Čáře proti hodinám“, zatím neznámo kam, a také v době dramaturgické expanze směrem k hrám, které by vyhovovaly groteskní poetice divadla a zároveň dále rozšířily jeho žánrovou škálu od

výchozího komorního psychologického dramatu; podněcující otázky, zda bude někdy možno v BURANTEATRU vidět tradičnější klasické hry, byly zodpovězeny kladně; možná již za pár měsíců to bude něco z Molièra nebo Ibsena: o důvod víc, proč nadějně očekávat, jak BURANTEATR, nyní již pevná a osvědčená součást brněnského divadelního spektra, bude na novém působišti pracovat se staronovou vervou.

Mluvili jsme nejprve podrobněji o dvou čerstvých výrazných inscenacích literárně významných textů, filozofujícím podobenství *Solaris*, ojediněle výtvarně vypraveném Daliborem Chatrným, a klasickým psychoanalytickém dramatu *Skleněný zvěřinec* Tennesseeho Williamse, a dále, jak místa pro otištěný rozhovor bohužel ubývalo, o kompletním nyní hraném repertoáru BURANTEATRU, o jeho cizích i českých autorech, včetně aktivního spisovatelského a překladatelského zázemí. V logickém výkladu nabídky, která chce být atraktivní i náročná, je také příslib rozvoje pro příští sezónu, ať už ji divadlo absolvuje kdekoli. Rozhovor vyústil v sebedefinování poetiky tohoto osobitého divadla jako budování tragikomického obrazu světa, obrazu respektovaného, ač tragikomického úsilí o autentické bytí. BURANTEATR pro to hledá osvědčené i neotřelé texty a má nakročeno zase dál.

Vaší poslední premiérou je *Solaris*. Proč právě ona?

Na počátku byl režisér, s kterým jsme chtěli spolupracovat – Matěj T. Růžička. Nabízeli jsme mu několik prozaických titulů (protože až na výjimky inscenuje jen

dramatizace próz či adaptace filmů), třebaš Škvoreckého *Zbabělce* či Capoteho *Chladnokrevně*. Vybral si *Solaris*, především pod vlivem Tarkovského filmové adaptace. Posléze se dokonce přiznal, že Lemovu knížku nikdy nečetl a číst ji ani nechťel – nechal vše na dramatizátorce Simoně Polanské a chtěl vyjít až z výsledného textu dramatizace a knihou se nenechat svazovat. Jistá část textu vznikla ještě improvizacemi na zkouškách, ale v zásadě se tohoto scénáře inscenace věrně drží.

Jsou pro vás konkurenční filmová zpracování a status Lemova románu?

Konkurenční jistě ne. A status Lemova románu a filmových verzí nám v rovině propagace určitě spíše prospívá. Možná jen ultraskalní fanoušek sci-fi může být inscenací poněkud překvapen, snad i mírně zklamán. Ale to Tarkovského filmem taky.

Není však sci-fi okrajový žánr, není to komerční literatura?

Jistě že je, stejně jako detektivka či horor. Ale každý triviální žánr má virtuózy, kteří jej brilantně naplní, a pak skutečné mistry, kteří jej dokáží přesáhnout směrem ke skutečné literatuře. O vyšetřování loupežné vraždy se dá napsat banální detektivka i *Zločin a trest*. A mně *Solaris* jako tradiční sci-fi příliš nepřípadá. Ano, odehrává se někdy v budoucnosti někde ve vzdáleném vesmíru, ale jinak je to spíše filozofující moralita o hledání vztahu člověka k jiným lidem.

***Skleněný zvěřinec* je jedna z velkých her moderní dramatické literatury. Proč jste si ji vybrali a proč by měl jít divák právě na vaše představení?**

Těžká otázka. Zkusím odpovědět oklikou – v roce 2004 vzniklo myslím poměrně vydařeně představení *Tramvaje do stanice Touha* v režii Romana Groszmann. A byť se (s výjimkou mé osoby) na inscenaci *Skleněného zvěřince* podílela zcela jiná část souboru (který se mezitím už taky personálně mírně obměnil), zůstal Williams, a pocít, že se nám s ním daří, kdesi v genetické paměti souboru. Takže bylo logické, že jsme na

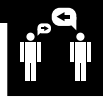
další jeho hru měli chuť. A režisér Adam Doležal dělal fragment této hry jako klauzuru na JAMU a měl chuť se s ním vyrovnat s celým. A když jsme našli v přední subretě Moravského divadla Olomouc Ivance Plíhalové ideální představitelku role Amandy (neboť herečku této věkové kategorie v souboru nemáme), nestálo nám už nic v cestě.

Jinak jsme si tu hru vybrali především proto, že byt stojí na v zásadě anekdotické zápletce, je to mistrná tragikomedie o spoustě působivých témat, mezi nimiž dominuje téma životní iluze a lži a téma vyrovnání se s vlastní rodinou. Každá rodina totiž, jak říká americký psycholog Thomas Moore, je rájem a peklem zároveň. A téma životní iluze a sebeobelhávání je možná klíčovým tématem BURANTEATRU vůbec. Navíc jsou v té hře čtyři sugestivně napsané, mnohovrstevnaté postavy.

Na naši inscenaci by divák měl jít, protože je dobrá. Alespoň si myslíme.

Hrajete pozoruhodný překlad.

Williams napsal *Skleněný zvěřinec* jako hru v podstatě současnou – vypráví o událostech, které se staly zhruba deset let před její premiérou. Rozhodli jsme se tento fakt zachovat a posunuli jsme děj hry do devadesátých let minulého století, což jsme akcentovali i kostýmy a výběrem hudby. Vzhledem k tomuto záměru nám žádný ze stávajících překladů nevyhovoval. Požádali jsme tedy mladou nadanou brněnskou amerikanistku Gabrielu Sochnovou o překlad bez interpretační ambice, co nejvěrnější, nelyrizující, zcizilňující, nepatetický. Při listování originálem nám Williams totiž přišel jako mnohem věcnější a údernější autor, než jak to dosavadní překlady naznačují. Tento překladový "čistý list" jsme ovšem podrobili výrazné inscenační úpravě a i při zkoušení jsme představiteli vyprávěčské role Toma, Michalu Isteníkovi, ponechali značnou interpretační volnost – šlo nám v jeho případě o bezprostřední, vesměs komediální kontakt s obecnstvím, což původní text ne vždy umožňoval.

Jsou ve vašem nastudování i jiné aktualizace?

Co se týče místa – nepresazovali jsme hru do jiného prostředí, ale snažili jsme se utlumit lokální kolorit a důraz na „americkost“ – aby mohl vzniknout dojem, že bez větších rozdílů by se tento příběh mohl odehrát třeba v Rakovníku. (V případě inscenace *Tramvaj do stanice Touha* jsme usilovali o totéž.)

Jakou roli hrají takové aktualizace v dalších vašich inscenacích a vůbec v poetice vašeho divadla?

Vzhledem k tomu, že většinou inscenujeme současně hry, tak poměrně malou (pomineme-li *Tramvaj a Zvěřinec*). Jen *Obraz* Yasmíny Rezy jsme situovali místo do předepsané Francie do Čech, ale tam to pro vyznění celku má mnohem menší význam než u Williamse.

Jakou roli má v této inscenaci humor?

Klíčovou. Do značné míry nahrazuje Williamsův lyrismus – dnes po mém soudu asi nejvyčepělejší složku jeho dramatického díla. Obecně máme v BURANTEATRU rádi, když se vážné věci traktují komicky a naopak. Myslím, že to i zesiluje emoční účinek na diváka. A máme rádi, když hra klame žánrově tělem – celou dobu vše působí odlehčeným dojmem – a najednou... Když zlom z dosud převažující komiky do vážna na konci *Zvěřince* vyjde, je to velmi působivé.

Je Tennessee Williams autorem pro třetí tisíciletí?

Určitě. Má úžasně situace, silné konflikty a zajímavé postavy. To jsou kvality, o které bude divadlo bohdá stát i ve třetím tisíciletí.

Při sledování hry Davida Mameta *Sexuální perverze v Chicagu* vládne v hledišti jiskřivá atmosféra; představení je hravé, vtipné a zároveň hlubinné, dokonce někde v příjemném a poučném prostoru mezi Ingmarem Bergmanem a Woodym Allenem. Baví se při těchto představeních diváci stále, od premiéry při každé repríze? Je právě tohle poetika, která BURANTEATRU vyhovuje nejvíce?

Každá repríza je pochopitelně jiná, ale ve zkratce – bavit. Samozřejmě – premiéra *Perverze* byla před třemi a půl lety a od té doby naše poetika prošla jistým vývojem. Ale komedie, která má v podstatě hořký podtext osamělosti, velkoměstské frustrace, sebeobelhávání a neschopnosti navázat autentický vztah – to je „žánr“, ve kterém se cítíme (troufnu si to říct) docela doma.

Dlouho a úspěšně hrajete mrazivou hru *Pan Polštář*, kterou napsal irský autor Martin McDonagh. Diváci po celé tři hodiny nedýchají; smějí se, ale váhají, mají-li či mohou-li se smát, když poetika komedie zjevuje krutost a na jevišti se vrší absurdní situace nemilosrdné k slabším postavám hry. Co je to za „divnou“ hru, která varuje a fascinuje, přitahuje a děsí diváky, kteří pak po divadelním zážitku nemohou spát?

To by měli říct spíše diváci, v čem je *Polštář* přitahuje a děsí zároveň. Za sebe mohu dodat jen, že je-li to tak, jak píšete, jsem tomu velmi rád. A že McDonaghův tanec na hraně mezi krutostí a černým humorem nám velmi konvenoval.

Obraz francouzské dramatické autorky Yasmíny Rezy je současná klasika, úspěšná na mnoha jevištích ve světě včetně České republiky. Je to hra, která má významné poselství, nebo blýskavá konverzačka vhodná k propagaci hereckých hvězd? A v této souvislosti: Jste herecké divadlo, v němž režiséři neuzurpují pozornost k originálnímu nebo extravagantnímu výkladu, ale slouží: hercům?, autorům?, divákům? Neztrácejí diváci povědomí o vkladu režisérů? Jsou vaši herci v této hře a jinde hvězdami?

Nechtěl bych zde text *Obrazu* příliš přeceňovat, ale přesto, že je to opravdu spíše reprezentant bulvární konverzačky (byť v pěti hvězdičkové kvalitě), daří se mu o mužských miniválkách, komplexech, směšnostech a trapnostech říct leccos nám všem zřejmě důvěrně známého a blízkého.

Za herecké divadlo jsme se vždy považovali. Vycházeli jsme a vycházíme z toho, že prioritou našeho divadla je vícevrstevnatý, kontrastně a mnohostranně viděný obraz člověka, jehož zprostředkování je v první řadě na herci. Je pravda, že dříve byly naše inscenace v tomto soustředění na herce asi asketičtější, dnes už se působení scény, kostýmů, světla, zvuku atd. tolik nezříkáme. A je pravda, že potlačování těchto složek byla v našem dřívějším postavení divadla bez stálé scény taky tak trochu z nouze ctnost. Jestliže diváci povědomí o vkladu režisérů ztrácejí, je to myslím si vesměs dobře – vždycky mi/nám připadlo divné chodit obdivovat do divadla práci režiséra-demiurga, jemuž jsou herci poslušným materiálem. Nejvyšší kvalita režie v BURANTEATRu by měla spočívat v něčem tak staromódním, jako je stylová jednota, ucelený výklad textu, vedení jednotlivých herců a garance jejich souhry. A na poslední otázku by bylo vhodnější otázat se našich diváků – zda jsou pro ně naši herci hvězdami.

BURANTEATR hraje a hrál české autory. Je to klasik Milan Uhde a řádka dalších her. Můžete charakterizovat svůj výběr a jednotlivé hry a nastudování? Proč jsou to tito autoři?

Hráli jsme *Žumpu* Barbory Vaculové, *Jabkenická léta* Lubomíra Sůvy a *Jak sbalit ženu* Tomáše Baránka. Taky jsme skoro tři roky úspěšně hráli neprávem trochu pozapomenutou hru Milana Uhdeho *Zvěstování aneb Bedřichu, jsi anděl* (kterou jsme uvedli v Brně poprvé a přivedli ji tím po patnáctileté pauze na česká jeviště). Nemluví o tom, že jsme uvedli dvě hry vzniklé přímo v souboru (*Lino, příběh obyčejného mafiána* a *Burani*), dvě vlastní pohádky (*Jak se hovníval chtěl stát motýlem* a *V podposteli*) a jednu vlastní dramatizaci (*Jája a Pája*). *Jabkenická léta* pro nás byla pokusem o divadlo režijně i herecky záměrně až punkově jednoduché: hru napsal Luboš Sůva už na JAMU jako vzpomínku na své opavské dospívání pro našeho uměleckého šéfa Zetela, který ji tam režiro-

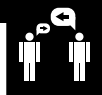
val – v „Buranu“ se pak na inscenaci naopak podílel jako herec. *Jak sbalit ženu* pak vznikalo přímo pro soubor, s vědomím jeho poetiky, inscenačních možností a konkrétních herců – je to hra, v níž Tomáš Baránek přesně naplnil naši představu o chytré komedii z Brna našich dnů, s aktuálním tématem a jistým přesahem. Vůbec péči o současnou hru, jakož i autorskou činnost, považujeme za samozřejmou součást našeho programu a logickou protiváhu uvádění „dobře napsaných her“ cizí provenience. A s Tomášem i panem Uhdem (jenž je čestným členem souboru) se domlouváme na dalších hrách psaných konkrétně pro náš soubor.

Florian Zeller: *Ten třetí*. Opět velmi úspěšný zahraniční autor, tentokrát francouzský. Je také tato hra pro malý počet herců, pouhé tři, originální výpověď o naší době a o nás v ní? Spojuje Florian Zeller něco s Tennessee Williamsem, Martinem McDonaghem, Yasminou Rezou?

A víte, že ani moc ne? Proto jsme si ji taky vybrali – protože nám přišlo, že určitá přímočará syrovost našeho herectví a inscenačního stylu s Zellerovým abstraktním, francouzsky elegantním, konstruktérským způsobem psaní bude ladit. Ale samozřejmě – být z naší dramaturgie mírně vybočuje, i ona pojednává o nejistotě v současných milostných a partnerských vztazích, byť (na rozdíl od takové *Sexuální perverz* v *Chicago*) nijak nezdružňuje společenský kontext.

***Cizinci ve vlaku*, hra od Craiga Warnera podle Patricie Higsmitové, mají černou poetiku. Je to text, který zfilmoval Alfred Hitchcock. Proč chodí diváci do divadla na takové hry a k vám právě na tuhle? Neposlouží jim lépe film, zejména od takového mistra, jako je Alfred Hitchcock?**

Myslím si, že naše inscenace rozhodně není jen bezbolestným převodem filmu na jeviště – spíš jde o pastiš, který si pohrává i s žánrem původní předlohy, místy až na hraně jeho laskavé parodie. A pak bych prostě řekl, že jsou *Cizinci* napínavou detektivkou s přitažli-

vým psychologickým rozměrem, a to je přece divácky atraktivní žánr, ne?

Pro děti hrajete pohádku *Jája a Pája*. Má vztah k vašim hrám pro dospělé? Je to specifické představení mezi mnoha pohádkami hranými v Brně? Je pro děti i pro dospělé?

Líbila se mi vždycky myšlenka kolegy a kamaráda Luboše Sůvy: neexistuje dobré divadlo pro děti, existuje jen dobré divadlo, které je kromě svých jiných kvalit srozumitelné (i) dětem. Vždycky jsem měl taky pocit, že hrát soustavně a cíleně pouze pro dětské publikum herce ubíjí, protože děti poskytují pouze velmi specifickou zpětnou vazbu (zapomeneme-li na fráze o divadle pro děti jako poslání, rozzářených dětských očkách, a o tom, že děti jsou nejlepší, protože nejuprůměrnější publikum). Proto jsme brali *Jáju a Pájku* jako zcela rovnoprávnou součást našeho dospělého repertoáru – a pořád věřím, že nepředpojatý dospělý vybavený dětskou hravostí se na této inscenaci může bavit úplně stejně (a někdy i víc) než dítě. Je v ní pro něj poschováváno hodně vtipů, nápadů a jemností, které děti logicky nevnímají. Takže abych to shrnul – chtěli jsme se hlavně při zkoušení bavit a hrát si sami a věřili jsme tomu, že se budou diváci (ať dospělí či dětští) bavit taky. „Nevyráběli“ jsme speciálně divadlo pro děti.

Mají vaše hry společného jmenovatele? Je vaše dramaturgická orientace táž od začátku vašeho divadla, nebo se proměnila? Zahráli byste *Gogola* nebo *Naše furianty*?

Řekl bych, že vesměs mají – ale nevím, jestli není troulalé jej na pár řádkách shrnout. Typickým hrdinou BURANTEATRU je – zdá se mi – člověk slabý (ale není občas slabý každý z nás?), člověk jen s obtížemi

bojující o vlastní, autentickou, nezprostředkovanou existenci ve světě, člověk, který se uchyluje před přímou konfrontací se světem do ústraní nebo se před ní chrání nějakou společenskou či politickou ideologií. Hrdinové *Sexuální perverze v Chicagu* i *Jak sbalit ženu* se domnívají, že množství sexuálních partnerek vykompenzuje jejich neschopnost hlubšího vztahu, Karel Max v *Uhdeho Zvěstování* se od neschopnosti rozhodnout se mezi manželkou a milenkou utíká k revolučním iluzím, Katurian z *Pana Polštáře* si veškerou morální odpovědnost za své jednání omlouvá větou „Já jenom vyprávím příběhy“ a Tom Wingfield ze *Skleněného zvěřince* od komplikované situace své rodiny nakonec uteče. Přitom ani jedna z těch postav u nás – domnívám se – nevyznívá jako záporná, snažíme se jejich tápání nahlížet se soucitem a porozuměním – taky se od nich v leccems moc nelišíme. Jistým protikladem této dramaturgické linie je inscenace *Burani* – čtyři příběhy lidí, kteří si naopak bez ohledu na okolnosti dokázali tvrdohlavě stát na svém. Myslím, že naše dramaturgie se razantně nemění, ale samozřejmě střídáme „návraty na domácí půdu“ typu *Skleněného zvěřince* či *Jak sbalit ženu* s inscenacemi, jakými jsou *Ten třetí* či *Solaris*, kterými se pokoušíme rozšiřovat spektrum našich inscenačních možností. A příští sezóna by měla náš profil rozšířit zásadně i k dramatům klasičtějším – uvažujeme třeba o Molièrovi či Ibsenovi. Co se týče Gogola, tak o jeho *Hráčích* jsme na příští sezónu vážně uvažovali a *Naším furiantům* bychom se taky a priori jistě nebránili (pokud bychom ovšem tuto počtem postav rozměrnou hru vůbec dokázali usadit na naše nevelké jeviště).

S Janem Šotkovským rozmlouval Jiří Kudrnáč

Bude vás zajímat, že...

... Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) zorganizoval již 11. ročník BIBLIOWEBu, soutěže o nejlepší webovou prezentaci knihovny. Odborná porota zhodnotila webové stránky 42 veřejných a odborných knihoven, které se přihlášily do letošního ročníku soutěže. Žádným až deseti body byla hodnocena kvalita obsahu stránek, design stránek, možnosti komunikace stránek s uživatelem, použití technologií Web 2.0 na stránkách, kvalita písemné koncepce webu a zda jsou stránky přístupné pro handicapované uživatele. Za aktuálnost bylo možno získat 0 až 6 bodů. V kategorii odborných knihoven a knihoven obcí nad 25 tisíc obyvatel zvítězila Městská knihovna Litvínov, na druhém místě se umístila Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně a třetí místo obsadila Krajská knihovna Karlovy Vary. V kategorii knihoven v obcích od 5 tisíc do 25 tisíc obyvatel bylo pořadí na prvních třech místech stejné jako minulý rok: zvítězila Městská knihovna v České Třebové před Krajskou knihovnou Vysočiny v Havlíčkově Brodě a Městskou knihovnou v Ústí nad Orlicí. V kategorii knihoven v obcích do 5 tisíc obyvatel byla nejúspěšnější Městská knihovna Jevíčko před Místní knihovnou Strašice a Městskou knihovnou Nové Sedlo. Podrobné hodnocení na <http://skip.nkp.cz>

... 1. června tohoto roku byla slavnostně otevřena nová knihovna v budově bývalé školy v Orechově. V této budově je také mateřské centrum, chráněná dílna, hudební škola a malý divadelní sál. Nový prostor knihovny včetně vybavení zcela novým nábytkem získali v tomto roce také čtenáři Obecní knihovny v Doubravníku. V knihovně je zřízeno rovněž místo veřejného internetu. Knihovna do budoucna počítá s úpravou dalších prostor v této tzv. Koldově vile, které se uvolnily po mateřské školce.

... Městská knihovna Blansko nabízí projekt Zelená tužka. Jedná se o kurz tvůrčího psaní, lektorem je Mgr. Petr Zavoral, profesor českého jazyka a literatury na gymnáziu v Blansku. Bližší informace najdete na <http://knihovna.blansko.cz/zelena-tuzka.php>

... roku 2008 v Brně vyšel sborník **Odkaz Jaromíra Tomečka**, který připomíná osobnost a tvorbu tohoto významného tvůrce přírodní beletrie. První blok tvoří pět studií, jejichž autoři se zaměřují mj. na Tomečkovy životní osudy a jednotlivé knihy, na jeho jazyk či na ilustrační doprovod jeho děl. Další tři oddíly zahrnují vzpomínky spisovatelů, přírodovědců, novinářů, lesníků nebo ochránců přírody. Tyto texty doplňují básně Jana Skácela, Oldřicha Mikuláška a Ivana Blatného, úryvky z Tomečkových próz věnované různým krajinám, ale i ukázky ilustrací, fotografie a karikatury. **Vydavatel sborník nabízí knihovnám jako dar.** Lze si ho objednat na adrese polacek@ped.muni.cz.

...čtenáři boskovické knihovny se mohou těšit na novinku – pestrou nabídku audioknih. Knihovna uvítá, když se zájemci o audioknihy sami zapojí do do výběru fondu audioknih. Tipy je možno psát na mail: knihovna@boskovice.cz

...Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově nabízí svým čtenářům digitální knihy – souborné dílo Boženy Němcové a Karla Čapka. I v budoucnu bude fond e-knih doplňovat a to zejména z produkce DigiBooks.cz

... na těchto adresách můžete najít elektronické a zvukové knihy:

E-knihovna – projekt Národní knihovny ČR, který umožňuje stahovat zdarma vybrané tituly v elektronické verzi

Google knihy – nabízí náhledy i plné texty miliónů knih z knihoven a vydavatelství celého světa
Gutenberg – e-obchod s množstvím elektronických knih ke stažení zdarma

Palm knihy – server, který se zabývá popularizací a zpřístupňováním elektronických knih různých žánrů

Audioknihy – portál zabývající se světem zvukových knih nejen u nás.

Moravská zemská knihovna v Brně Vám nabízí:

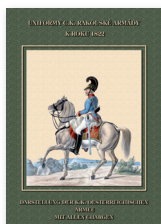
Následující publikace jsou k dispozici na pokladně MZK

7. patro, úterý až čtvrtek od 10,00 do 14,00 hod.,

p. M. Bugnerová, tel.: 541 646 106, e-mail: marbug@mzk.cz

Úplný přehled nabízených publikací (většina zdarma)

najdete na našich webových stránkách <http://www.mzk.cz/publikace/>

Uniformy c.k. rakouské armády k roku 1822

Darstellung der k.k. oesterreichischen Armee mit allen Chargen

[úvod napsal Dušan Uhlíř; odpovědný redaktor Jaromír Kubiček; překlady do češtiny Miloš Papírník].

Brno: Moravská zemská knihovna, 2005. [224] s. ISBN 80-7051-163-X. Cena: 159 Kč.

Moravská zemská knihovna v Brně 1808–2008 Knihovní sbírky

[zpracoval Jaromír Kubiček ve spolupráci s autory statí (Přemysl Bar... et al.)].

Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2008. 140 s. ISBN 978-80-7051-177-0.

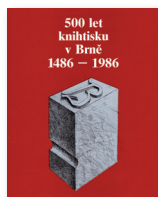

Pečetí pánů z Kunštátu

Exkurz do sfragistické problematiky významného moravského rodu

Jindra Pavelková.

Brno: Moravská zemská knihovna, 2009. 183 s., [25] s. příl. ISBN 978-80-7051-186-2. Cena 179 Kč

500 let knihtisku v Brně 1486–1986

zpracoval Jaromír Kubiček za spolupráce Vladislava Dokoupila; fotografie Amalie Skládanková.

Brno: Státní vědecká knihovna, 1986, 205 s.